

הישיבה הארבע-מאות-ושלוש-עשרה של הכנסת השישית

יום רביעי, כ"ה סיון תשכ"ט (11 יוני 1969)
ירושלים, הכנסת, שעה 10.01

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

חוק מס נסיעות חוץ (תיקון מס' 4), תשכ"ט-1969,
— שחזר מוועדת הכספים.

כן הונחו מסקנות ועדת הפנים בעניין: 1. השריפה
בגמל-התעופה לוד; 2. הפסקת אספקת המים לחצור;
3. עזרה דחופה למועצה המקומית בחצור; 4. יחס
משרדי הממשלה לבעייתתה של חצור.

הז"ר א. תלמי:

אני פותחת את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע
הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת ח. ליאור:

ברשות היושבת-ראש, הגני מתכבד להודיע כי את-
מול הונח על שולחן הכנסת, לקריאה שנייה ושלישית,

ב. שאלות ותשובות

3. המפעל משלם לגוף המבצע בעד ההצגה. הרשו-
יות המקומיות נושאות בהוצאות המקומיות, כגון אולם,
סדרנות, פירסום במקום וכו'. הצופים משלמים מחיר
מוזל בעד הכרטיס. משתתפים במימון המפעל: משרד
החינוך והתרבות, הסוכנות היהודית, ההסתדרות, קרן
התרבות אמריקה-ישראל, מרכז ההסברה.

4. ועדת רפרטואר, המורכבת מחברי הנהלת המפעל
וחמישה מבקרי אמנות, מחליטה על רכישת הצגה לפי
רמתו האמנותית של המופע ולפי התאמתו לציבור
הצופים.

2-5. שביתות של מורים בבתי-הספר
חברי הכנסת ש. תמיר שאל את שר החינוך והתרבות
ביום ט"ז בשבט תשכ"ט (4 בפברואר 1969):

ידיעה בעתון "מעריב" מיום 2 בפברואר 1969
מוסרת על הרחבת השבתת בתי-הספר הממלכתיים בעכו
על-ידי הסתדרות המורים.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. אם כן — מה הנימוקים להשבתת לימודים
נרחבת זו?
3. האם נערכה ההשבתה לאחר בירור מוקדם
עם משרד החינוך והתרבות?
4. אם כן — מה העלה הבירור?

חברי הכנסת א. טיאר שאל את שר החינוך והתרבות
ביום י"ז בשבט תשכ"ט (5 בפברואר 1969):

פירסומים בעתונים מוסרים על שביתה במושב אחי-
הח, בגלל קשיים בביצוע ההחלטות הנובעות משינוי
מבנה בית-הספר, בעקבות הרפורמה המוצעת בחינוך.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונות הידיעות?
2. אם כן — מה הם פרטי הסכסוך?
3. מה הסיבה לתמיכת הסתדרות המורים בשביתה
בבית-הספר באחיחוד?
4. אילו אמצעים נוקט משרד החינוך והתרבות
לחיסולה של השביתה?

הז"ר א. תלמי:

נשמע עכשיו שאלות ותשובות.

1. מפעל "אמנות לעם"

חברי הכנסת ש. תמיר שאל את שר החינוך והתרבות
ביום כ"ט בחמוז תשכ"ח (25 ביולי 1968):

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה הן מטרותיו של מפעל האמנות לעם?
2. אילו תיאטרונים שותפו על-ידי המפעל הזה
בהופעות, וכמה הופעות היו לכל אחד מתיאטראות
אלה במסגרת המפעל?

3. מהי צורת התשלום בעד הצגות אלה, ומי
המשלמים המשתתפים במימון הופעות אלה?

4. על-ידי מי ועל-פי איזה קנה-מידה נקבע, איוו
הצגה תוצג במסגרת המפעל ואיוו לא?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

1. מטרות "אמנות לעם" הן: (א) הבאתם והעל-
אתם של מופעים אמנותיים בעיירות פיתוח, בערי עולים,
במושבי עולים ובפרברי הערים; (ב) טיפוח זיקה לאמנות
בקרב אוכלוסיית אזורי הפיתוח והעולים החדשים וחינוך-
כם להשתתפות באירועי התרבות והאמנות במקום.

2. במסגרת המפעל השתתפו בשנת הכספים 1968/69
המוסדות הבאים במספר ההצגות המצויין להלן:

תיאטרונים: אהל — 96 הצגות; עירוני חיפה —
61; הקאמרי — 50; הבימה — 22; בימות — 23;
אורח — 17; תיאטרון חיקוי-ז'רמן — 7; תיאטרון
מעגל — 4; תיאטרון עממי — 4; הצגות מרים ברנ-
שטיין-כהן — 3; התיאטרון הוורוד — 2; התיאטרון
הפתוח — 1; תיאטרון גיורא גודיק — 1; הצגת רבתי
פצצה — 1.

הצגות אופראיות: ענבל — 13 הצגות; תיאטרון
האופרטה — 8; האופרה הישראלית — 1. מוסיקה:
האנסמבל קאמרי — 8; תזמורת קול ישראל — 2;
תזמורת קאמרית חיפה — 1. שירה: ערבי מקרא וזמר
— 31; אחבה וג'ז — 9; שירי רחל — 3; חגש תחיוור
— 3; דומנסו — 2. מצה"ל באחבה — 6. סך הכל —
380 הצגות.

2. אותו מספר שעות ככל שפה זרה אחרת. (א) כשפה זרה ראשונה - 5 שעות שבועיות במשך 4 שנים - בסך הכל 20 שעות שבועיות; או 6 שעות שבועיות במשך 3 שנים - בסך הכל 18 שעות שבועיות. (ב) שפה זרה שנייה - 3 שעות שבועיות במשך 4 שנים - בסך הכל 12 שעות שבועיות; או 4 שעות שבועיות במשך שלוש שנים - בסך הכל 12 שעות שבועיות.

3. ברשימת היצירות מן הספרות הכללית אין יצירות ערביות. לעומת זאת כלולה היצירה הספרותית הערבית במקראות הנלמדות בהוראת הלשון הערבית, הן במגמה המזרחית והן בלימודי הערבית כשפה זרה שנייה.

הי"ר א. תלמי:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אליעד.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
האם אין לשנות, לדעת משרד החינוך, מן הנוהג הזה ולהכליל ברשימת הספרות הכללית גם ספרות ערבית?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלון:
הנושא הועלה לסדר-היום. ברגע זה אינני יכול לומר מה ההחלטה שתתקבל. ודאי שההחלטה תיפול תוך התייעצות עם מיטב המומחים, הן בתחום הספרות הכללית והן בתחום הספרות הערבית.

7. השתתפותו של משרד החינוך והתרבות בהחזקת מוסדות החינוך היסודיים בעיירות הפיתוח

חבר-הכנסת ר. ארזי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ב' בסיון תשכ"ט (19 במאי 1969):

בעתון "הדי הדרום", בטאון ערי הפיתוח וישובי הדרום, מיום 2 באפריל שנה זו, נתפרסמה כתבה ובה נאמר בין השאר: "קריית-גת היא עיר הפיתוח היחידה בארץ אשר משרד החינוך מפלה אותה לרעה. משום מה הוא מסרב להחזיק החזקה מלאה את מוסדות החינוך היסודיים, כפי שהוא נוהג לגבי יתר הרשויות. עד לפני שנה היתה המועצה המקומית קריית-גת מקבלת ממשרד החינוך מימון של 50% בלבד מהוצאות החזקת מוסדות החינוך היסודיים. לאחר מאבקים מצד ראש המועצה, אישר משרד החינוך השתתפות של 70% בלבד. משרד החינוך והתרבות ממשיך בסירובו לאשר השתתפות מלאה בחינוך היסודי, כפי שנהוג לגבי יתר הרשויות המקומיות בערי הפיתוח בארץ".

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונות העובדות הכלולות בכתבה זו, ביסוֹן דן או בחלקן?
2. אם כן - מה היא הסיבה שמועצת קריית-גת אינה מקבלת את התמיכה שמשרד החינוך והתרבות מעניק להחזקת מוסדות החינוך היסודיים בשאר עיירות הפיתוח?
3. מה היא השתתפות משרד החינוך בהחזקת מוסדות החינוך היסודי בעיירות הפיתוח?

חברת-הכנסת ר. צברי שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"א בשבט תשכ"ט (9 בפברואר 1969):

בימים האחרונים עדים אנו לשורת השבתות בבתי-הספר היסודיים והעל-יסודיים במדינה. הסתדרות המורים השביתה את בתי-הספר ב"אחיהוד", את כל בתי-הספר בעכו, ואיימה להשבית את כל בתי-הספר באזור הצפון. ארגון המורים התיכונים השבית ליום אחד את כל בתי-הספר העל-יסודיים בארץ.

אי לכך אתכבד לשאול:

מה הסיבות שגרמו להשבתות אלה?

חבר-הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר החינוך והתרבות ביום ל' בשבט תשכ"ט (18 בפברואר 1969):

בעתון "ידיעות אחרונות" מיום 11 בפברואר 1969 נמסר, כי מורים שובתים בבתי-הספר בנהריה מנעו את ההורים מללמד במקומם ומנעו כניסת התלמידים לכיתות. אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. אם כן - אילו סידורים עשה משרד החינוך והתרבות להבטיח את העסקתם של התלמידים המושב-תים מלימודים?
3. מה הסמכויות הניתנות לוועדי הורים במקרים של שביתות מורים בבתי-ספר?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלון:
כל השביתות הנוכרות בשאילתות נערכו על רקע של תביעות, שנתעוררו בעקבות ראשית ביצועה של הרפורמה במבנה החינוך. כידוע, נסתיימו כל השביתות זה מכבר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

כשמישיבים בחודש יוני על שאילתות מחדש פברואר, אפשר לדבר בלשון עבר.

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלון:
עלי לציין שלפעמים אני מבקש להשיב על שאלות, וואומרים לי שכל הזמן תפוס.

6. לימוד השפה והספרות הערבית בבתי-הספר התיכונים

חבר-הכנסת נ. אליעד שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ז באייר תשכ"ט (14 במאי 1969):
כבוד השר מתבקש להשיבני:

1. מה אחוז התלמידים בבתי-ספר תיכונים, לא ערבים, אשר לומדים את השפה הערבית?
2. מה מספר השעות המוקדש ללימוד השפה הערבית, יחסית למספר השעות המוקצות ללימודי שפות אחרות, לאותם תלמידים הלומדים שפות אלה?
3. האם מכליל משרד החינוך והתרבות לימוד הספרות הערבית ותולדותיה בתכנית הלימודים של הספרות הכללית הנוהגת בבתי-הספר התיכונים, בדומה לספרות רוסית, צרפתית, אנגלית ואחרות?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלון:

1. כ-20% מן התלמידים בבתי-הספר התיכונים (לא ערבים) לומדים את השפה הערבית.

2. בראשית 1966 פנה משרד החינוך והתרבות לראשי המועצות המקומיות של סחנין ועראבה ולראש רשות החינוך המקומית דיר-חנא בהצעה שיתארגנו ויקימו בית-ספר תיכון אווריי. נציגי הכפרים לא הצליחו להתארגן לביצוע הצעתנו.

אנו ממשיכים במגעינו עמם ונחתור לכך כי בשנת הלימודים תשל"א — 1970/71 תיפתח בכל אחד מן הכפרים כיתה ט', ואילו כיתות י', י"א, י"ב ילמדו במסגרת בית-ספר אווריי משותף, שיכלול מסלול מקצועי ועיוני.

9. יציאת להקות מחול לחוץ-לארץ

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר החינוך והתרבות ביום ג' בסיון תשכ"ט (20 במאי 1969):

בעתונות התפרסמו ידיעות על 8 להקות מחול העומדות לצאת בקיץ למופעים בחוץ-לארץ. בידיעות נאמר כי כל להקה, העומדת לצאת לחוץ-לארץ להופעות, מופיעה לפני ועדה מייצעת משותפת למשרדי החוץ והחינוך והתרבות, לעניין אישור הנסיעות של הלהקות.

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. מה הם הקריטריונים לאישור היציאה של להקה ישראלית לחוץ-לארץ?
2. האם הממשלה משתתפת בהוצאות כלשהן הכרוכות בנסיעתן?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

1. הקריטריונים הם אמנותיים.
2. במקרים מסוימים — כן.

10. מכירת ספרייתו של הרב מימון המנוח לרוכשים בחוץ-לארץ

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ג' בסיון תשכ"ט (20 במאי 1969):

נמסר לי כי חלק ניכר מספרייתו של הרב מימון המנוח (ספרייתו מנתה 42,000 כרכים) נמכר לרוכשים פרטיים והועבר לחוץ-לארץ. בין היתר נמכרו ספרים על-ידי יורשיו של הרב מימון המנוח תמורת ממון רב לסוחר ספרים ששמו שנהבלק, שהעבירם לארצות-הברית, וכן לאדונים ד"ר טיבו רוזנבאום מז"נה ד"ר ברגמן מארצות-הברית.

בקשר לכך הנני מבקש לדעת:

1. האם פועל משרד החינוך והתרבות למניעת מכירת אוספי ספרים בעלי ערך ציבורי רב?
2. אם כן, כיצד פועל משרד החינוך בנדון?
3. אם הידיעה דלעיל נכונה, האם פעל משרד החינוך פעולות כלשהן למניעת מכירת ספרים מעובונו של הרב מימון?
4. אם פעל משרד החינוך במקרה זה, מה היו פעולותיו?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

אין חוק האוסר מכירת אוספי ספרים, ועל כן אין משרד החינוך והתרבות מוסמך לפעול נגד מכירה כזאת. אמנם, חוק העתיקות אוסר יצוא לחוץ-לארץ של חפצים לפני שנת 1700 ללא אישור אגף העתיקות, אולם

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

1. העובדות הכלולות בכתבה של "הדי הדרום" מיום 2 באפריל 1969 אינן נכונות אלא בחלקן.

א. נכונה העובדה כי בזמנו אושרה למועצה המקומית קרית-גת השתתפות של 50% בהחזקת מוסדות החינוך.

ב. כן נכונה העובדה כי החל בשנת הלימודים תשכ"ט אושרה למועצה המקומית קרית-גת השתתפות של 70% בהחזקת מוסדות החינוך.

ג. לא נכונה הקביעה כי קרית-גת היא עיירת הפיתוח היחידה שאינה נהנית מהשתתפות מלאה בהוצאות ההחזקה של מוסדות החינוך.

להלן דוגמאות של עיירות פיתוח שאינן מקבלות השתתפות מלאה: (1) מועצה מקומית ערד — 50%; (2) מועצה מקומית אור-יהודה — 75%; (3) רמת פנקס — 80%; (4) מועצה מקומית אור-עקיבא — 80%; (5) מועצה מקומית נצרת עילית — 70%; (6) כרמיאל — 50%.

2. שיעור השתתפותו של משרד החינוך והתרבות בהחזקת מוסדות החינוך נקבע לפני שנים מספר. באותה עת היה מצבה של קרית-גת טוב יותר מעיירות פיתוח אחרות. בהתחשב במצבה הנוכחי של קרית-גת, הועלה שיעור ההשתתפות ב-20%, היינו מ-50% ל-70%.

3. שיעור השתתפותו של משרד החינוך והתרבות בהחזקת מוסדות החינוך היסודיים בעיירות הפיתוח נע בין 50%-ל-100%.

ההשתתפות מועדת לכיסוי חלק מהוצאות החינוך בנושאים הבאים: (א) שכר-עבודה של שרתים, מזכירים, עוזרות לגנות; (ב) בדק בית; (ג) הוצאות החזקה שוטפות; (ד) ריהוט וציוד דידיקטי; (ה) ספרי לימוד; (ו) טיולים.

8. חינוך יסודי ועלי-יסודי בכפר עראבה

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ב' בסיון תשכ"ט (19 במאי 1969):

בעקבות מכתבו של יושב-ראש המועצה המקומית בכפר עראבה אל ועדת הפנים של הכנסת, בו הוא מתאר את מצב השירותים, מבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה עשה או מתעתד לעשות משרד החינוך כדי לעזור לכפר בהשלמת בניית בית-ספר יסודי, כדי שיהיה מסוגל לקלוט את 1,500 התלמידים, מאחר שהבניין הנוכחי אינו מסוגל לקלוט יותר ממחצית מספר התלמידים?

2. מאחר שאין בית-ספר תיכון באזור הכפרים עראבה, דיר-חנא וסחנין, אשר מספר תושביהם הוא יותר מ-16,000 נפשות — מה עשה או מתעתד לעשות משרד החינוך כדי להקים בית-ספר תיכון אווריי?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

1. במשרד החינוך והתרבות מובטחת הלוואה מתקציב הפיתוח למימון בניית בית-ספר שני בכפר. על המועצה המקומית עראבה לרכוש קרקע מבעלים פרטיים או לחכור קרקע ממנהל מקרקעי ישראל להקמת בית-הספר. הוועדה המחוזית לתיכנון ולבנייה צריכה לתת את הסכמתה להקמת בית-הספר על הקרקע המיועדת.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה הגורמים המונעים מתן תארים אקדמיים לבוגרי החוג לראיית חשבון במכון האוניברסיטאי בחיפה?
2. אילו פעולות פועל משרד החינוך כדי להביא לידי החלטה על מתן תארים אקדמיים לתלמידים אלו?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

1. הקורסים לראיית חשבון מתאכסנים בבנייני המ" כון האוניברסיטאי ומתקיימים על דעת המכון, אך אינם נמצאים בפקוחה של האוניברסיטה העברית בירושלים, המעניקה חסות אקדמית למכון.

לא היתה פנייה למועצה להשכלה גבוהה בדון מתן תואר אקדמי בלימודי ראיית חשבון.

2. הנושא אינו בטיפולו של משרד החינוך והתרבות, ובוודאי לא מבחינותיו האקדמיות. אם תהיה פנייה למועצה להשכלה גבוהה מצד המכון האוניברסיטאי — המועצה להשכלה גבוהה תדון בכך. בהסכמת המשרד הועברה בעיית הסטודנטים לבירור בוועדת החינוך והתרבות.

14. דיוגום של עובדי הרשויות המקומיות

בסקטור הערבי

חבר הכנסת ר. ארזי שאל את שר הפנים ביום כ"ה באייר תשכ"ט (13 במאי 1969):

עתון "על המשמר" מיום 8 במאי 1969 מביא את ידיעה הבאה: "קשיים בדיוגום של עובדי הרשויות המקומיות בסקטור הערבי התעוררו לאחרונה, עם חתימת ההסכם בין הסתדרות הפקידים לבין משרד הפנים והמרכז לשלטון מקומי בדבר השוואה של שכר העובדים לזה המקובל בסקטור היהודי".

כבוד השר מתבקש להשיבני:

- א. האם נכונה הידיעה הנ"ל, ביסודה או בחלקה?
- ב. אם כן, מה האמצעים שנוקט משרד הפנים כדי לקיים את ההסכם עם העובדים הלכה למעשה בכל הרשויות המקומיות הערביות?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

א-ב. הנני להביא לתשומת-לב השואל הנכבד כי בהמשך הידיעה המצוטטת מעתון "על המשמר", ואשר אליה הוא מתייחס, מופיעים המשפטים הבאים: "התברר כי חלק מהרשויות הערביות מסרב לקיים את ההסכם. ההסתדרות נוקטת צעדים לכפות עליהם את ביצוע ההסכם הלכה למעשה".

לעצם העניין: בכל מקרה של סיווג חדש יש מערערים על הסיווג, אולם לא ידוע לי על קשיים מיוחדים בהפעלת ההסכם.

הי"ד א. תלמי:

שאלה נוספת לחבר הכנסת ארזי.

ראובן ארזי (המערך, עבודה-מפ"ם):
האם אני יכול להבין מתשובתו של סגן שר הפנים, כי משרד הפנים מקבל את ההסכם הזה?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

משרד הפנים נאמן להסכם, היה שותף לקבלתו, עזר מד מאחוריו דורש את ביצועו, ואינני רואה שום נימוק שלא יבוצע.

לא נמסרה לשלטונות המוסמכים של משרד החינוך והתרבות ידיעה על הימצאות חפצים כאלה באוסף שהוזכר בשאלתה.

11. פרטים דמוגרפיים על תלמידי

בתי-הספר התיכוניים

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ד' בסיון תשכ"ט (21 במאי 1969):

בתשובה, שניתנה ביום 19 במאי 1969, לשאלה נוספת לשאלתה שלי בעניין איסוף נתונים דמוגרפיים על תלמידי בתי-הספר, ביקשני סגן שר החינוך והתרבות מר א. ידלין להגיש שאלתה נוספת כלהלן:

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

האם נדרשים תלמידי בתי-הספר התיכוניים להמציא פרטים דמוגרפיים לגבי עצמם, כגון ארץ הלידה של האב, עדה וכו'?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

תלמידי בתי-הספר התיכוניים אינם מתבקשים בדרך כלל להמציא פרטים דמוגרפיים לגבי עצמם, ואף לא לגבי ארץ הלידה של האב, הואיל ונתונים אלה נמצאים ביד משרד החינוך והתרבות עוד מתקופת היותם תלמידי כיתות ח'. במקרים מיוחדים, כשחסר נתון מסוים לגבי תלמידים בודדים, מתבקש בית-הספר להשלים את הפרטים החסרים.

בפרטים אלה אין כלולה שאלה על עדה.

12. עזרת רשות הספורט לפעולות

האירוגן של המכביה

חבר הכנסת א. טיאר שאל את שר החינוך והתרבות ביום י' בסיון תשכ"ט (27 במאי 1969):

בהתחשב בעובדה כי מועד משחקי המכביה השמינית הולך ומתקרב, אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה שיעור התמיכה הכספית של רשות הספורט בתקציב המכביה הקרובה?
2. איזו עזרה נוספת ניתנת על-ידי רשות הספורט למארגני המכביה?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

1. מלכתחילה הוקצב סך 150,000 ל"י על-פי התקדימים המקובלים. עם בדיקת פרטי התקציב יש להניח שנקציב סכום נוסף של 85,000 ל"י.

2. עובדי הרשות נוטלים חלק פעיל בעבודת הוועדות השונות. הם גם ימלאו תפקידים שונים, כגון שופטים בזמן המכביה, וכל זאת ללא קבלת תמורה כספית.

כן קיים טיפול בהשגת סיוע ממקורות לא-ממלתיים.

13. עמדת משרד החינוך והתרבות בעניין

תביעותיהם של לומדי ראיית חשבון במכון

האוניברסיטאי בחיפה

חבר הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"א בסיון תשכ"ט (28 במאי 1969):

כ-150 סטודנטים, תלמידי הפקולטה לראיית חשבון באוניברסיטת חיפה, הפגינו נוכח הסירוב להעניק להם תארים אקדמיים בתחום לימודיהם.

16. מספרם של חברי עיריית ירושלים לעומת מספרם של תושבי הבירה

חברי-הכנסת ד. ארזי שאל את שר הפנים ביום י"א בסיון תשכ"ט (28 במאי 1969):

מספר חברי מועצת עיריית ירושלים הוא כיום 21. מספר זה נקבע לפני איחוד ירושלים, כאשר מנתה אוכלוסיית הבירה פחות מן 200,000 תושבים. ביום ירושלים המאוחדת מונה למעלה מן 300,000 תושבים. מספר חברי מועצת תל-אביב הוא 31.

אודה לכבוד השר באם ישיבני:

מה הצעדים שכבוד השר מוכן לנקוט על מנת להעלות את מספר חברי עיריית ירושלים עד לרמה שתהיה את מספר אוכלוסייתה ומעמדה של בירת ישראל?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

בסעיף 19 (א) לפקודת העיריות נקבע מספרם של חברי המועצה בעיריות השונות בהתאם לגודל האוכלוסייה שבהם. בכמה עיריות, וירושלים בכלל זה, גידול האוכלוסייה בשנים האחרונות מצדיק העלאה במספר חברי העיריה. מספר חברי המועצה בירושלים כיום הוא 21, ולפי החוק אפשר להעלות את מספר החברים ל-31. שר הפנים החליט עקרונית כי יש להעלות את המספר, ויודיע בזמן הקרוב על המספר החדש של חברי העיריה.

ג. הצעות לסדר-היום

1. נתיחת גופות מתים בניגוד לחוק

דו, מכיוון שהוא נותן מקום לאפשרויות שכלאה, מפני שהוא מעורר רושם ורגש של הפקרות בשטח זה. ממצא מבקר המדינה מוכיח, שלאמיתו של דבר אסור להפקיד באופן בלעדי רק בידי הרופאים את ההחלטה על ניתוח פוסט מורטם.

נתאר לנו מקרה שלהלן: המשטרה מוסמכת לערוך חיפושים על-פי צו של שופט. תוך תקופה של שנה מבצעת המשטרה שליש מהחיפושים ללא אסמכתה חוקית של שופט. הדבר מתגלה ברבים. מה היתה תגובת שר המשטרה אילו היה קורה כך, מה היתה תגובת המפלגה אשר שר הבריאות נמנה עליה, מה היתה תגובת היועץ המשפטי? אני משוכנע כי אחרת לגמרי מאשר התגובה אשר עליה מסופר בדיון-וחשבון של מבקר המדינה.

מבקר המדינה איננו ממונה להעמיד למשפט את העבריים העוברים על החוק. הוא תבע סדרי פיקוח כדי להבטיח את קיומו של החוק. שר הבריאות, בתגובתו הראשונה, אף לזה לא נענה. הוא העמיד את מנהלי בתי-החולים על אחיותם לביצוע הקפדני של החוק, כלומר אותם אנשים אשר עברו במאות רבות של מקרים על החוק, אותם העמיד עת פגם — שהרי בעבר כבר עשה זאת — על כך שעליהם לבצע את החוק ביצוע קפדני. ורק אחרי שקמה סערה ציבורית, הודיע לנו שר הבריאות שהוא מטפל גם בסדרי הפיקוח.

אבל אין זה מספיק בשום אופן. המדינה הקתנה לחופאים מסוימים סמכויות מרחיקות-לכת. חלק מהם

15. ידיעה על צמצום אספקת המים לראש-העין

חברי-הכנסת ש. י. גרוס שאל את שר הפנים ביום ג' בסיון תשכ"ט (20 במאי 1969):

ב"מעריב" מיום א' בסיון תשכ"ט (18 במאי 1969) פורסם שהבית "מקורות" החליטה לצמצם את אספקת המים לראש-העין בגלל חוב של 50,000 ל"י. המועצה המקומית פנתה לאוצר השלטון המקומי בבקשה לשלם 40,000 ל"י, אך הם סירבו לשלם מפני שאין אישור לכך ממושרד הפנים.

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם הידיעה נכונה?

2. אם כן —

א. מדוע אין משרד הפנים מאשר לאוצר השלטון המקומי לשלם את 40,000 ל"י, לפי בקשת המועצה המקומית?

ב. אילו צעדים נוקט משרד הפנים כדי למנוע את הסבל הרב שיגרם לאלפי תושבי ראש-העין בחודשי הקיץ החמים, כתוצאה מצמצום אספקת המים?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

1-2. ההחלטות הפנימיות של "מקורות" אינן ידועות לי ואינן בתחום טיפול משרדי; מאידך גיסא, על אף החוב שהמועצה המקומית ראש-העין חייבת ל"מקורות", לא צומצמה אספקת המים, והממונה על המחוז פועל בשיתוף עם המועצה כדי להגיע להסדר בעניין החוב.

הי"ד א. תלמי:

הכנסת העבוד לסעיף ח' של סדר-היום: הצעות לסדר-היום. אבקש את חברי-הכנסת קלמן כהנא לנמק את הצעות לסדר-היום: נתיחת גופות מתים בניגוד לחוק.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

נברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. לפחות כשלושה חדשים עברו מאז התגלו למשרד הבריאות, לממשלה, ליועץ המשפטי, ממצאי מבקר המדינה בקשר לנוהל בעניין ניתוחי מתים. התברר שבאותם בתי-חולים אשר בהם נערכה הביקורת, מתוך 1756 נפטרים בשנת 1967 נותחו 424 בניגוד לחוק האנטומיה והפתולוגיה. בעשרת החדשים הראשונים של שנת 1968 נותחו בניגוד לחוק 450 מתוך 1590 נפטרים. החוק אומר שמותר לרופא לנתח גווייה לשם קביעת סיבת המוות או כדי להשתמש בחלק ממנה לריפוי של אדם, אם נקבע בתעודה שנת-תמה על-ידי שלושה רופאים שהוסמכו לכך, כי הניתוח משמש לאחת המטרות האמורות. החוק מוסיף ואומר, שהמנתח גווייה של לפי הוראות סעיף זה דינו מאסר שלוש שנים או קנס 1,500 ל"י או שני הענשים כאחד.

ידועה לכנסת עמדת לחוק הזה. והעובדות שאני דן בהן כעת באות רק לחוק עמדה זו. מוכח כי באופן שרירותי מופקד גופו של כל אחד ואחד — אף בניגוד לחוק הקיים — לאיזמל של המנתח. הממצא של מבקר המדינה מוכיח, שחוק האנטומיה והפתולוגיה פגום ביסודו.

לימודיות, והתעלמות משרד הבריאות, היועץ המשפטי ומשרד המשטרה, מעובדה זו, היא אשר הביאה להידרדרות החמורה בעניין הנדון.

ולעזרי עלי עוד להוסיף: לפני ועדת השירותים הציבוריים בכנסת הובא מסמך של תעודה חתומה "בלנקו" על-ידי רופאים, המאשרת ניתוח לאחר המוות.

עובדות אלה אינן רק מדאיגות, — כפי שאמר חבר הכנסת האוונר — זהו זילזול חמור באדם, בכבוד האדם ובחוק, ואם המזלולים הם רופאים, דוקטורים ופרופסורים, הרי הזילזול חמור עוד יותר. אינני בא להאשים כאן בשום אופן את ציבור הרופאים כולו. אחרים למצב הם אלה אשר למעשה פעלו שלא כחוק, והאחרים למעשה הם אלה הממונים על החוק, אבל אני מוכרח להביע השתוממות והזדעזעות על ההגנה הטוטלית אשר נתן בטאון הסתדרות הרופאים "מכתב לחבר", במאמר מערכת, מתוך סילוף העובדות. ביום כ"ט באייר תשכ"ח כותב נ.ק. בדבר המערכת, שלא פורסמה תשובתו של משרד הבריאות להאשמות, וכל עוד לא פורסמה אין מקום לתבוע העמדתם לדיון של אלה אשר לכאורה עברו על החוק.

ומה האמת? ביום ט' באייר, כלומר 20 יום לפני פירסום המאמר ב"מכתב לחבר", הונח על שולחן הכנסת דין-וחשבון מבקר המדינה ובו תשובה מלאה של משרד הבריאות לעניין. התשובה היתה אחת ויחידה: שהמנהל הכללי של משרד הבריאות פירסם הוראות למנהלי בתי-חולים ולרופאים הפתולוגיים בדבר הצורך בהקפדת יתר, ולא הוכחש ולא הוחלש אף ממצא אחד מהממצאים.

אני מצטער צער רב שדבר המערכת של הסתדרות הרופאים קובע, שבדין-וחשבון של מבקר המדינה מפוזרות עשרות פגמים מהמותו אולי עילה מספקת, לפחות במבט ראשון, לדרישה שיתפחו הליכים משפטיים. אם יש מקרים שכאלה, הרי אני משוכנע — לפחות אני רוצה לקוות — שנפתחו הליכים משפטיים.

במקרה שלפנינו לא רק מבט ראשון, אלא גם מבט שני ושלישי מחייב חקירה משפטית של אלה אשר הואשמו על-ידי מבקר המדינה, שפעלו במאות מקרים בניגוד לחוק, ואשר על כל מקרה ומקרה בפני עצמו עלול העבדין להיענש בשלוש שנות מאסר.

אני מוכרח להביע את השתוממותי שהכנסת עברה בשקט נפשי כזה על עובדות אלה, שהממשלה לא הזדעזעה, ששר הבריאות לא הסיק מסקנות, ששר המשטרה נשאר שליו, שהיועץ המשפטי חוקר שלושה חודשים ללא כל השעיה, ולו זמנית, של אלה שהם חשודים בעבירות כל-כך חמורות.

אין חסיונות משפטיים לשום איש במדינה הזאת כשהוא עובד על חוק. הכנסת היתה צריכה להזדעזע, ונשיאות הכנסת היתה חייבת לאפשר העלאת הצעה דחופה בעניין זה. במאווה, אחרי שהתרענו על דברים במשך שנים רבות, אחרי שהתרענו על עצם החוק, על החינוך שהוא נותן לזילזול באדם; במאווה, אחרי שהתרענו על אי-ביצוע החוק הרע הזה, כרוחו וכלשנו; במאווה, אחרי שנתגלתה ברבים צדקת טענותינו — במאווה, הניי בא לתבוע מהכנסת לדון בממצא החמור, לכבד לפחות את עצמה, את דבריה, את חוקיה ואת כבוד האדם.

השתמש לרעה בסמכויות אלה: לא ביצע את הדברים כמות שהיה חייב לבצע, לא ביצע את הדברים בצורה היחידה אשר בה היה מורשה לבצע אותם. אלה הממונים מטעם החוק על ביצועו אינם מעמידים לדיון את אלה שהשתמשו לרעה בסמכויות שניתנו להם. אלה הממונים על ביצוע החוק אף אינם משעים אותם זמנית מפעולה, אשר הוכיחו כי אינם זכאים לבצע אותה מפני שביצעו אותה בניגוד לחוק.

ביום 1 ביוני 1966 אמר שר הבריאות הנוכחי בכנסת: יש בחוק הגבלות המחייבות את הרופאים והם יקיימו את החוק על היתריו ומגבלותיו. שנת 1967/68 לא עמדו הרופאים בהבטחתו זו של השר. מה המסקנות ששר הבריאות הסיק מכך?

דבר נוסף: ביום כ"ט בחשון תשכ"ב, כלומר לפני שש שנים וחצי, פניתי לשר המשטרה. הפניתי את תשומת-לבו לכך ששוטרים מבקשים ביצוע ניתוח לאחר המוות מבלי שיש להם צו של שופט חוקר. לפי חוק חקירת פשעים וסיבות מוות, סעיף 19, יכול קצין חוקר לפנות לשופט שלום ולבקש ממנו לחקור סיבת המוות, ורק השופט החוקר רשאי לצוות על חקירה על-ידי ניתוח. שר המשטרה ענה לי במכתב ביום ד' בשבט תשכ"ב (9 בינואר 1962), בו הובא כותב: "וכאן חייב אני לתקן רושם מוטעה שנתקבל אצלך, כאילו אנשי משטרה מודים על ביתור גופה והרופאים כאילו מציינים להוראת המשטרה הזאת. אין הדבר נכון לא במקרה ספציפי זה ולא במקרים אחרים. נכון שאין החוק מקנה כל סמכות למשטרה לצוות מצדה היא על ביתור גוויה, כדבריו, ואין היא גם עושה זאת. היא אמנם גורמת להבאת הגופה למכון הפתולוגי, שם הרופאים קובעים אם קיים צורך בביתור הגופה ואם וכשהם מחליטים שקיים צורך כזה, מוסמכים הם לחתום על ביתור הגופה לפי חוק האנטומיה".

לפי דין-וחשבון מבקר המדינה, המונת לפנינו, נאמר כי בביית-חולים רמב"ם נעשו ניתוחים לאחר המוות גם על פי בקשת המשטרה. מיום-המשטרה השתמשה המשטרה בחלק מן המקרים האלה בחוק אנטומיה ופתולוגיה ולא בחוק חקירת פשעים וסיבות מוות, דבר הפסול, לדעתי, בהתלל. אך גם כאן ב-35 מקרים היו התערבות חתומות שלא כדין, כלומר הניתוח נעשה שלא כחוק, והמשטרה שתקה והיתה שותפת לדבר עבירה. ובאותם המקרים שבהם פעלו המשטרה וביית-החולים לפי הוראת חוק חקירת פשעים וסיבות מוות — 40 בסך הכל — הסתפק בביית-החולים, לדבריו של מבקר המדינה, — ואני אוסיף: גם המשטרה הסתפקה — בחתימתו של קצין משטרה חוקר, מבלי שהוצא צו של שופט חוקר.

רבותי, כך עושים פלסטר הוראות חוק שחקקה הכנסת, חוק שמתחייבים שרים במדינה לשמור אותו, חוק שהם ממונים לשמור אותו, וזאת בחוק המסעיר במשך שנים את דעת הציבור התובע את תיקונו.

ואני מוכרח להוסיף: לידי רבים מאתנו הגיע הפרוטוקול מפגישת נציגי בתי-חולים הוראתיים, שנתקיימה ב-25 במאדס 1968 בעניין ניתוח פוסט מורטם. בפרוטוקול זה נאמר בדורות, שניתוח פוסט מורטם משמש לצד כי לימוד והדרכה, בעוד שהחוק נותן רשות לניתוח רק במקרים מיוחדים של אי-ידיעת סיבת המוות, או כשיש צורך להשתמש בחלק מן הגוף לריפוי של אדם. אין כל סמכות לערוך ניתוח לאחר המוות למטרות

2. קביעת מבקר המדינה כי בבתי-החולים הממשלתיים עוברים על הוראות

חוק האנטומיה והפתולוגיה

הי"ר א. תלמי:

אני ממינה את חבר-הכנסת שלמה לורנץ למבק המדינה כי בבתי-החולים הממשלתיים עוברים על הוראות חוק האנטומיה והפתולוגיה.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. העובדות ברורות. לנו היו ברורות במשך כל השנים. אך כעת נתבררו גם לאלה אשר פיקקו בדבר, וגם אלה אשר רצו לטשטש לא יצליחו לעשות זאת לאחר הדין-וחשבון של מבקר המדינה, שהוא דין-וחשבון ברור הקובע באופן הברור ביותר, שבחקירה של 20 חודשים בלבד, ובארבעה בתי-חולים בלבד, נעשו 874 עבירות על החוק מתוך 3,346 מקרים, זאת אומרת, למעלה מ-26% של הניתוחים היו בניגוד לחוק. ומה שנוגע לניתוחי פוסט מורטם לפי בקשת המשטרה, הרי לפי הדין-וחשבון של המבקר כל 100% הניתוחים היו בניגוד לחוק. ובכן, העובדות ברורות.

ברור גם שהאשמה כה חמורה עדיין לא נשמעה בבית הדין. אולם, גברתי היושבת-ראש וחברי הכנסת, ברורה לי גם התוצאה של ההצעות המועלות היום על סדר-היום. התוצאה תהיה ששר הבריאות יעלה על הבמה ויבקש את חברי הקואליציה להסיר את ההצעות מסדר-היום, והם, כמו ילדים טובים של כיתה א', ירימו ידיים וימלאו את בקשתו של שר הבריאות והחלטת הקואליציה.

ראובן ארזי (המערך, עבודה-מפ"ם):

האם זה בסדר שמעלים אותו עניין שלוש-ארבע פעמים בכנסת?

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

זה בסדר שמעלים את הנושא, אבל זה לא בסדר שאף פעם אחת אין לכם האומץ לענות ולברר את הדברים לגופם, למרות שאין לכם ספק, כשם שאין לי ספק, ולא יכול להיות לכם ספק לגבי אמיתות הדברים כאשר לפנינו דין-וחשבון מבקר המדינה המדבר על עבירות חמורות שהעונש עליהן הוא עד שלוש שנות מאסר.

כפי שאמרת, לי ברורה התוצאה, אלא אם כן ירצה שר הבריאות להפתיע אותי ואת הכנסת ויעשה "להכעיס" כדי להוכיח שאינני צודק. הפעם אסלח לו אם יעשה להכעיס; יפתיע אותנו ויסקים לדיון.

במקרה שנבואתי תהיה נכונה, אני שואל אותם חברי הכנסת שיצביעו בהתאם להחלטת הקואליציה, האם יהיו שלמים עם מצפונם? אני שואל את כל חברי הכנסת: האם לא יהיה בזה משום בזיון הכנסת, אם נשתמש מדיון ונאמר שאיננו רוצים לדון בהאשמות כה חמורות המבוססות על דין-וחשבון של מבקר המדינה?

דבורה נצר (המערך, עבודה-מפ"ם):

לא יהיה בזיון.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

כיצד, חברת-הכנסת נצר, ולשם מה קיימת הכנסת אם גם בעניינים כאלה אין לנו האומץ לברר ולהסיק מסקנות? האם כל תפקידה של הכנסת הוא לומר אמן אחרי כל מה שהקואליציה או הממשלה מביאות לכניסת? האם זהו תפקידו של פרלמנט במדינה דמוקרטית?

דבורה נצר (המערך, עבודה-מפ"ם):

חברת-הכנסת לורנץ יודע היטב, שעסקנו בכך באופן רציני בוועדה וקיימנו בירור.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

נכון, ואני מעיד על כך שעסקנו בכך באופן ברור ביותר...

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

האם את תיארת לעצמך שנעשות עבירות כאלה? האם יש לך מצפון נקי להצביע נגד דיון?

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

עסקנו ועסקנו בכך, אבל תעדי כי למרות שאנו עוסקים בסוגיה זו זה שלוש שנים, למרות שנתברר עוד לפני פירסום דין-וחשבון מבקר המדינה שנעשו זיופים חמורים והבאנו עובדות והוכחות לכך — לא היה לך ולחברך האומץ להסיק מסקנות. עד היום, בניגוד לתקנון הכנסת, לא הנחנו את המסקנות על שולחן הכנסת. אני שואל אותך: ואם עסקנו בזה, כלום זה מספיק?

שלמה כהן-צידון (המרכז החפשי):

אתה חושב שחבר הכנסת יכול להצביע בניגוד למצפונך?

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

הצענו אי-אמון לממשלה. לדעתנו אז וגם היום, כפיה אנטי-דתית, מה גם כאשר היא בניגוד לחוק, מצדיקה אי-אמון. אבל הרוב הבין זאת אחרת. אני מוכן להבין את הרוב, אם לא להצדיק אותו. הרוב אינו רוצה להתפטר בגלל ניתוחי מתים; אבל גם לא לדון בכך, לא לברר, לא להקים ועדת חקירה פרלמנטרית שתקבע את הדברים? גם זה לא, ומה כן?

אנו דורשים בכל התקפות דיון במליאה, כדי לשתף את העתונות ואת הציבור הרחב בבעיה הכאובה שלנו. בשפת הרפואה דיאגנוזה היא חצי רפואה. אנו רוצים פעם אחת ולתמיד לקבוע את הדיאגנוזה כדי שנוכל גם אם במאוחר, להתקדם לקראת תיקון המצב.

כדי שהדברים יהיו ברורים אגיד ללא כחל וסרק, מבלי להסתתר אחרי ניסוחים זהירים, שאני מאשים אותם רופאים אשר עברו על החוק ב-857 מקרים במשך זמן כה קצר. ואני מדגיש שאני מאשים רק אותם הרופאים, לא את ציבור הרופאים, לא יותר מאשר אותם רופאים, אבל גם לא פחות, שהם עברו על החוק במזיד וביודעין. כי אנו השמענו את ההאשמה שלנו לא פעם ולא פעמיים מעל במה זו. היה לי הכבוד לקרוא מעל במה זו את הפרוטוקול הסודי של כנס מנהלי בתי-חולים, שם טיכסו עצה איך לעקוף את החוק כדי להגיע ל-100% של ניתוחי פוסט מורטם. אי-אפשר להגיד שהיתה

חוברת כ"ט, ישיבה ת"ג
— הצעות לסדר-היום (לורנץ, תלמי, אונא) —

יליד ליהודאי", היינו, כל בן שיוולד ליהודי. אבל הדבר לא נאמר כך בפסוק, שם נאמר "כל הבן הילוד" ולא כל בן יהודי. הוא הסביר בסיים ואמר, שמצרים היתה מדינה דמוקרטית ומתורבתת, ולא היה זה לפי כבודו לגזור גזירות דווקא על ילדים יהודים. לכן גזר "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" — חוק כללי, בלי כל הפליה, אבל אלה שביצעו של החוק נמסר בידיהם הבינו שחוק זה נוגע רק לילדי היהודים. במצרים זה היה כך. רבי מאיר שפירא החשיד והאשים בכך גם את הסיים הפולני.

רבותי, אני רחוק מזה ואינני רוצה להאשים את הכנסת, שבמה שנוגע לחוקים כלליים עומדים על המשמר ומעמידים את העבריים לדין, ואילו במה שנוגע לחוק שיש לו איוו שייכות לדת — הרי שזה הפקר. אינני מאשים בזה. אבל בכל זאת יש לשאול "מה נשתנה", מה ההסבר לכך. הרי החוק הוא חוק. אנחנו יכולים לחלוק על כך אם הוא טוב או איננו טוב, אבל הוא חוק. על החוק הזה עברו. מה פירוש הדבר שלא מעמידים את העבריים לדין?

רצוני לומר עוד דבר. ועדה כפי שהשר קבע אותה אינה שווה ולא כלום, ואין שום זכות מוסרית לשר — שאנחנו דורשים את התפטרותו — לקבוע ועדות. יש לנו נסיון רב בוועדות כאלה. כאן דרושה העמדה לדין וועדת חקירה פרלמנטרית.

ולבסוף, האם גם עכשיו לא ברור מה אנחנו דורשים? אנו דורשים, בכל הכאב, שנתקן את החוק באופן הברור ביותר ולא נשאיר בו חורים וסדקים. כי אנחנו רואים עד כמה אלה שהחוק ניתן בידם עוקפים אותו ועוברים עליו. לא יועיל שום דבר. יהיה זה לטובתנו, ואולי יותר לטובת הרופאים, שלא ייכנסו לנסיגות כאלה. נתקן את החוק ונגיד בפירוש שאין ניתוח אלא בהסכמה שניתנה בכתב על-ידי הנפטר לפני פטירתו או לפי הסכמת משפחתו.

אני מצטער צער רב שהייתי צריך להשמיע האשמה כה חמורה נגד אנשים שכולנו, ואני בתוכם, מעריכים אותם, ונמשיך להעריך אותם, ואנו חייבים להכיר להם טובה על מסירותם, על מה שהם עושים למען כולנו. אבל הכרת טובה והערכה לחד, והמאבק על האמת לאמיתותה — לחד. אני מקווה שלכנסת יהיה האומץ לא להרים יד בהתאם לבקשת השר, אלא לדרוש דיון מעמיק בנושא.

3. ממצאי מבקר מדינה בקשר לניתוחי מתים

הציבור הוא יסוד הכרחי לשקט הנפשי ולבטחון הפנימי של כל אלה הרוקמים לרופאים, — ומי אינו זקוק להם בזמן מן הזמנים?

אם אנחנו מעלים היום עוד פעם את הנושא לפני הכנסת, הרי זה בגלל הצורך לתקן את המצב באופן יסודי. ועדיין אין אנו רואים שאמנם נעשה כל הדרוש כדי להגיע לידי תיקון הדברים בצורה מלאה ומשביעה רצון.

החוק הקיים מושחת על אמונו מלא כלפי ציבור הרופאים, שבידם מופקד ביצוע החוק הלכה למעשה. עצם הפקדת ההכרעה בידי שלושה רופאים, בלי שום צורך בהסכמה מצד גורם אחר, לא ממשלתי ולא

כאן הונחה או אי-הקפדה במילוי אחד התקנות. אני דורש את העמדת הרופאים לדין. העבירה היא חמורה, — פגיעה ברגש העמוק ביותר של האדם, ברגש הדתי שלו — וזו עבירה שגם לפי החוק העונש עליה עלול להיות שלוש שנות מאסר.

אבל יותר מאשר את הרופאים מאשים אני את שר הבריאות, שהוא כל הזמן נתן ונותן חיפוי לעוברי עבירה. לא פעם ולא פעמיים הכרזת, אדוני השר, מעל במה זו, שהכל נעשה בהתאם לחוק, וכי אנו, רחמנא ליצלן, משמיצים ומוציאי דיבה. גם לאחר פירסום הדין, וחשבון של מבקר המדינה אתה ממשיך לתת חיפוי, ללא כל הגיון. אתה אומר — ואני מצטט אותך — שמתוך הממצאים של הדין-וחשבון מתברר כי היו פגמים ומחדלים בקשר לחתימת התעודות במספר מקרים של ניתוחי פוסט מורטם. האם זה קרה במספר מקרים? הדין-וחשבון של מבקר המדינה קובע כי במה שנוגע למשטרה הדבר נעשה ב-100% של המקרים, ובמה שנוגע לבתי-חולים — ב-26% ויותר, והאם זה מספר מקרים?

שר הבריאות, כמו יתר שרי הממשלה, הצהיר הצהרת אמונים והתחייב לקיים את חוקי המדינה ואת החלטות הכנסת. אדוני השר, האם קיימת את החלטות הכנסת ואת חוקי המדינה כדון זה?

לדעתי — ואני מצטער להשמיע זאת — אחר שנתברר כשלונם של שר הבריאות, הרי שראשית כל עליו להתפטר. אם ידע מה קורה, הרי אינני חייב להסביר מדוע הוא חייב להתפטר; אם לא ידע, הדבר אולי חמור עוד יותר. שר הבריאות, שר בממשלה, שעד כדי כך איננו יודע מה מתרחש וכיצד עוברים על החוק, איננו ראוי להיות שר בישראל. נתאר לעצמנו לרגע קט לו קרה הדבר במשרד המשטרה, לו היו פקדיו של שר המשטרה עוברים בעשרות אלפי מקרים על החוק בעניינים שהעונש עליהם הוא עד שלוש שנות מאסר. נתאר לעצמנו לו קרה הדבר במשרדו של שר האוצר, לו היו פקדיו של שר האוצר, המפקחים על מס הכנסה, עוברים על החוק והיו גורמים נזק חמור למדינה — האם היינו מסתפקים בוועדה פנימית או באוהרה שנותן המנהל הכללי?

רבי מאיר שפירא, שהיה חבר הסיים הפולני, השמיע שם פעם את הפסוק "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו". זו היתה הגזירה במצרים. בתרגום נאמר "כל ברא דית"

היו"ר א. תלמי:

אנו עוברים להצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת אונא: ממצאי מבקר המדינה בקשר לניתוחי מתים. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אונא.

משה אונא (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. פירסום דין-וחשבון מבקר המדינה בדבר הליקויים בביצוע חוק האנטומיה והפתולוגיה גרם לזעזוע אצל כל מי שסדרי חיים ציבוריים תקינים במדינה יקרים לו. וזה לא כל כך בגלל עצם הפגיעה החמורה בחוק, שגם זה אינו דבר של מה בכך, כי אם בעיקר בגלל הפרת האמון שהתגלתה כאן מצד הרופאים שחאמון כלפיהם מצד

של שר הבריאות: "מיד עם קבלת ממצאי הביקורת כונסו כל מנהלי בתי-החולים, ולא רק המוכרים בדין-וחשבון, והועמדו בכל החומרה והתקיפות על חובתם להקפיד על תיעוד חוקי, לכל פרטיו ודקדוקיו. כמו כן מונתה ועדה, בהרכב של שני רופאים והיועץ המשפטי של משרד הבריאות, לבדיקת הנהלים ולשם מתן המלצות להתקין הסדרים ותקונים נוספים, שיבטיחו פיקוח מיוחד ומלא על הגשמת החוק והתקנות בתחום זה כהילכתם. ועוד בטרם הגישה הוועדה דין-וחשבון והמלצות, ניתנה בינתיים הוראת ביניים לכל בתי-החולים, המחייבת אותם להגיש למנהל הכללי דין-וחשבון חדשי על ניתוחי פוסט מורטם וקיום התקנה בדבר חובת שלוש חתימות של רופאים לגבי כל הניתוחים שבוצעו."

אדוני השר, עם כל הכבוד — העיקר חסר מן הספר. היה עליו להקים לפחות חוליות ביקורת שתבקר בקביעות אחרי הנועשה. המנהל הכללי אינו יכול לבדוק דיווחות חדשיים. על השר להקים ועדה קבועה, שתפקח על ביצוע החוק אחרי מה שקרה בעבר. אנחנו דרשנו לא פעם שתוקם ועדה כזאת ונתקלנו בסירוב מצד השר. דיווח מבקר המדינה מוכיח עד כמה צדקנו בדרישה זו, ואנו מחדשים תביעה זו בכל התוקף.

אדוני השר, הציבור יכול לדרוש ממך שתנקוט אמצעים יעילים כדי שהחוק, אשר על ביצועו אחזק ממונה, יקוים במלואו. אם אתה מעוניין שהאמון שהתערער כלפיך וכלפי ציבור הרופאים יוחזר, עליך לעשות פעולות ממשיות ואפקטיביות שיראו בעליל שבכוונתך להגיע למצב תקין ולא להסתפק בפאליאטיבים. זוהי הנקודה העיקרית, שהייתי רוצה להצביע עליה. כאן נתגלה מצב של תקלות רציניות. צריך לנקוט לא באמצעים קלים, שבסופו של דבר כל אחד מבין שאינם יכולים להביא לידי תיקון יסודי. כאן יש צורך בפעולה יסודית, המבטיחה שאמנם יתוקן המצב.

פנייתי היא גם לציבור הרופאים. אין זו רק שאלה של שמירה על החוק, שכל אחד מצווה עליה. וציבור בעל מעמד כפי שיש להרופאים חייב להיות מופת בעניין זה. העניין הוא עמוק יותר. היחסים בין הרופאים ובין הציבור הנוקם לשיירותיהם. צריכים להיות מבוססים על אמון מלא מצד הציבור כלפי הרופאים. אסור שהבטחון, שהרופאים עושים כל מה שבידם לעזור לחולה, יתערער באיון צורה שהיא. ההתנהגותם של הרופאים הללו, שהרשו לעצמם לזלזל בהוראות החוק ובאמון שניתן להם בעניין ניתוחי מתיים, מוכרח להביא לידי עירעור האמון כלפי הרופאים גם בתחום יחסיהם כלפי החולים. האם משהו יכול לומר שלא קיימת קורלציה כלשהי בין היחס לגופו של החי לבין היחס לגופו של הנפטר? האם אין מכנה משותף לכל פעילותם של הרופאים? וכשם שהמכנה המשותף יכול להיות שיש להושיט סעד לחולה הסובל, כך ייתכן גם מכנה משותף לקדם את מדע הרפואה. ויש תפיסות כאלה בעולם של ימינו.

אנו בטוחים שדברים מן הרופאים הודעו כמון למקרא הממצאים של מבקר המדינה. הרי אנו יודעים שיש בתי-חולים המקפידים על החוק, ואף כאלה המתחשבים לפנים משורת החוק עם רצון הקורבים. לאלה במיוחד אנו פונים: אנא, הפעילו את השפעתכם והחזירו את אמון הציבור כלפי כלל ציבור הרופאים.

ויש כתובת שלישית, והיא — הציבור הדתי על

איש, אומר שהמחוקק סומך בלי פיקפוק על זיקתם של הרופאים לחוק ללא סייג. המחוקק אף לא ראה צורך להטיל סייג בצורה של פיקוח עליהם, על אף עדינות העניין, שלא נעלמה כלל מועיני המחוקק. זכורה לי עוד דעתו של הרב חרצוג ז"ל, שטרם זרבה בזמנו בהכנת החוק. כששאלו אותו מדוע אינו דורש פיקוח על ביצוע החוק, אמר שלא ייתכן שלא ימצא בין שלושה רופאים אחד לפחות שיתייחס בחומרה מלאה להוראות החוק. על כן, גם אם יהיו אולי בין הרופאים כאלה שיעדיפו את צרכי המקצוע, כפי שהם מבינים אותם, על פני נאמנות לחוק — יש בטחון שהחוק בסופו של דבר יקוים, ולציבור אין לחשוש.

אם כי בכוונתי להתרכז בצעדים שיש לעשותם לחיקוק המצב, איני יכול לא להצביע על השאנונות ואף איה-התעניינות המופגנת, שהיו ממש סימני היכר לטיפול בבעיה מצד שר הבריאות ומשרדו. אביא רק דוגמה אחת מני רבות: בכ"ב בטבת תשכ"ז — 4 בינואר 1967, פניתי לשר במכתב והפניתי את תשומת-לבו לפירסום בקשר לטיפול לא-נאות בגופה. ביקשתי ממנו לבדוק את העניין ולהדעיני אם יש ממש בדבר הזה, ואם כן — אם נעשה משהו כדי לטפל בצורה נאותה במקרים אלה ולמנוע הישנותם. השר אפילו לא מצא לנחוץ לענות למכתב זה, אף-על-פי שפניתי אליו גם בעל-פה כמה פעמים. אני חושב שדבר זה מדבר בעד עצמו.

גם ההסבר שנתן השר בנאומו לפני שנה אינו מתקבל על הדעת. הוא אמר אז — אני מצטט מתוך הפרוטוקול: "אדוני הוישב-ראש, שום נתיחה איננה מתבצעת כדי לספק 'חומר' למחקרים. ההחלטה על ביצוע או אי-ביצוע נתיחה היא במקרים קליניים בידי שלושה רופאים, בהתאם לחוק, ובמקרים בעלי אופי משפטי — לפי דרישות חוקר מקרי המוות". אחר-כך אמר: "מנהל המכון לרפואה משפטית נתבקש על ידי להדעיני את תגובתו על טענות אחדות שהושמעו"; הוא קובע כי "גתוני המחקר מתווספים למעקב מיוחד אחר הממצאים ותוצאות הנתיחה. המחקר אינו איפוא סיבת הנתיחה, כי אם תוצאה לוואי של הנתיחה". השר מביא שם דוגמה, שנמסר לו שהיה מקרה שתלמיד של בית הספר לרפואה טיפל באיזה מחקר, ועל כן השתמש בדו"חות שהצטברו מהשנים הקודמות בארכיון.

אדוני השר, חושבני שזה דבר ידוע שמחקר רציני לא יתנהל אגב בדיקה של גופה כדי לקבוע סיבת המוות. מחקר רציני נעשה מתוך כוונת קבועה מראש. וקשה להבין איך מנסים בצורה כזאת לחפות על הפגיעות בחוק, שהרופאים לימדו לעצמם זכות לעשותן. אין שר הבריאות צריך להיות מומחה לכל הדברים, ודאי לא לפרטי הרפואה. אבל פרטים יסודיים כאלה צריכים לעורר את תמיהתו והיו צריכים לעורר אותו, כדי לבדוק את העניינים כבר לפני זמן רב ולעמוד על טיבם הא-מיתי. כל מי שידע דבר על מחקר, ידע שמה שנאמר שם אינו כל האמת.

מה יש לעשות כדי להגיע למצב שרוב רובו של הציבור יקבל אותו כמצב תקין? זוהי שאלתנו, והיא מופנית לשלוש כתובות: אל שר הבריאות ומשרדו, אל ציבור הרופאים ואל הציבור הדתי ומנהיגיו.

שר הבריאות מסר בנאומו ביום 12 במאי 1969 על הצעדים שנעשו על-ידו לחיקוק החוק. ואלה דבריו

כאן בהצעות לסדר-היום, אלא גם על דברים שנאמרו בדיון על תקציב משרד הבריאות, בהצעת אי-האמון בממשלה, ועל דברים שנכתבו בעתוניהם של שלושת חברי הכנסת הנכבדים אשר דיברו כאן היום מעל דוכן הכנסת.

חברי הכנסת, אין לערוב את דו"ח מבקר המדינה עם הסוגיה היסודית של ניתוחי מתים, לפי חוק האנטומיה והפתולוגיה. מבקר המדינה מצא כי במספר מסויים של בתי-חולים לא נמצאו החתימות הדרושות על-פי החוק לניתוחי מתים.

מסרתי לבית, כי מיד עם קבלת ממצאי הביקורת: א. כונסו כל מנהלי בתי-החולים, הועמדו על חומרת המחזלים שקרו ונתבעו להקפיד על קיום החוק, על כל פרטיו ודקדוקיו. ב. נתמנתה ועדה בהרכב שני רופאים ומשפטן לבדיקת הגוהלים ולעיבוד המלצות שיביטו פיקוח מיוחד ומלא על ביצוע קפדני של החוק והתקנות. ג. ניתנה הוראת-ביניים, עד שהוועדה הנ"ל תסיים עבודתה, לכל בתי-החולים, המחייבת אותם להגיש למנהל הכללי דו"ח חודשי על ניתוחי פוסט מורטם וקיום התקנה בדבר חובת שלוש החתימות של רופאים לגבי כל הניתוחים שבוצעו. הוועדה שנתמנתה סיימה עבודתה, שמעה הסברים, הסיקה מסקנות והמליצה המלצות גם על דרכי המעקב של ניתוחי פוסט מורטם. בוועדת השירותים הציבוריים יימסר דבר זה במפורט, ואיני רוצה עכשיו להעסיק בכך את הכנסת.

הייתי יכול להביך, שתברי כנסת מסויימים לא היו מסתפקים בכל אלה והיו מציעים הצעות נוספות. אבל לא זו היתה דרכם של כל חברי הכנסת בוויכוח. הם העדיפו לספר, כי השך עודד את הרופאים לעבור על החוק במידה, והם יודעים שזאת היא עלילה כלפי השך. הם יודעים כי תמיד ביקשתי לקיים את החוק בקפדנות, על היתריו ומגבלותיו.

הוויכוח עם חברי הכנסת ממפלגות דתיות מסויימות היה על כך שאני ביקשתי לקיים את החוק והם ביקשו לשנות את החוק, ומכיוון שהייתי והנני מעוניין בקיום החוק ולא בשינויו, הצטרפתי שבבתי-חולים אחדים עברו עליו בתקנה המחייבת שלוש חתימות, ואחותי מיד באמצעים שהדבר לא יקרה עוד.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כך נוהגים כלפי כל העבריינים במדינה?

שר-הבריאות י. ברזילי:

חברי הכנסת, אני מבקש מכם להקשיב לדברי. שמעתי את שאלתך, אך לא אענה לך. ואני רוצה לומר לחברים: שמעתי אתכם ולא הפרעתי לכם. אמרתם דברים פוגעים ושמעתי דברים קשים — גם אותם תשמעו דברים קשים ותתרגלו לזה.

הי"ד א. תלמי:

חברי הכנסת, זהו נושא מאוד רגיש. אני מבקשת אותך, חבר-הכנסת פרוש, לאחר שקראת כמה וכמה קריאות-ביניים חוזרות, להתאפק, ולא — אצטרך להזהירך.

שר-הבריאות י. ברזילי:

ואמנם מבקר המדינה ציין זאת, בהדגישו כי "בעקבות הביקורת העמיד המנהל הכללי של משרד הבריאות את מנהלי בתי-החולים על אחריותם לביצוע קפדני של

מנהיגיו. אחרי שנודע שיש חששות רציניים, שהדברים בענייני ניתוחי מתים אינם כשורה, דרשה מפלגתי תיקון בחוק, הנותן מעמד למשפחה מצד אחד, ומן הצד השני דורש מהרופאים באותם מקרים שבהם הם מחליטים, שיש צורך בניתוח, לא רק שלוש חתימות, כי אם הגמקה מדוע באו לידי מסקנה שיש לגתח. עליהם לציין את השיקולים לניתוח הגוויה. ראינו בתיקונים אלה התקדמות רבה לעומת המצב הקיים, ונראה לנו שדין-וחשבון מבקר המדינה מחזק עוד בהרבה דעה זו, כי הרופאים ייאלצו לתת לעצמם דין-וחשבון נוקב אם אמנם הניתוח מוצדק ונעשה על-פי הוראות החוק. אולם הציבור הדתי הקיצוני סיכל עד היום קבלת התיקונים בחוק. ולצערי עלי לומר שגם העומדים בראש הציבור הדתי לא הבינו את חשיבות התיקון המוצע.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

הרבנות הראשית, לא הציבור.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אתה צריך לתקן את עצמך. סוף סוף אתה פוגע ברבנות הראשית.

יצחק רפאל (מפד"ל):

הוא לא פוגע ברבנות הראשית.

משה אונא (מפד"ל):

אמרתי: לצערי עלי לומר שגם העומדים בראש הציבור הדתי — ונדמה לי שידוע מי העומד בראש הציבור הדתי, גם אם אתה אינך כליך תמים-דעים עם זה — לא הבינו את חשיבות התיקון המוצע. הוא חשוב לגופו, כי בכוחו ליצור דפוסים לנתיחת מתים שיכולים להתקבל על רוב רובו של הציבור, לרבות ציבור הרופאים. הוא חשוב מן הבחינה הציבורית, כי על-ידו אפשר יהיה להתגבר על התופעות השליליות הקשות בחיינו הציבוריים, של הפצת השמצות על כלל ציבור הרופאים, ואף של תמיכה שבשתיקה מצד האלמנטים הבלתי-אחראיים, הרואים בהתפרעויות ואלימות אמצעים שיש להשתמש בהם כדי להשיג מטרותיהם. אלה שנטלו חלק בראש מאבק ציבורי, שהיה צריך להתנהל לשם תיקון החוק, להבטחת פיקוח יעיל והסברה עניינית, — יש להם חלק גדול דווקא בהנצחת המציאות העגומה, בה הורעלה האווירה הציבורית ובה נותחו מאות ואולי אלפים שעל-פי החוק המתוקן לא היו מנתחים אותם.

לציבור הדתי בכללותו או אמרים: דרכנו במאבק ציבורי, כמיעוט, יוכתר בהצלחה אם נשתמש באמצעים היאים לציבור מותוקן, אם נשתמש בחקיקה כאמצעי ראשי במאבקנו, ולהבטחת פיקוח יעיל על-ידי גורמים מוסמכים, ולא נודק לאמצעי אלימות, הסתה והשמצה. במציאות בה אנו חיים, אנו נהיה בסופו של חשבון הסובלים העיקריים מצורת מאבק נפסדת כזאת. אני חושב שצריך לעשות הכל כדי להשיג את התיקון בחוק. וצריך לדרוש משר הבריאות שיקוט בכל האמצעים הדרושים כדי שהמצב יבוא על תיקונו.

הי"ד א. תלמי:

רשות הדיבור לשר הבריאות, לתשובה.

שר-הבריאות י. ברזילי:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת. אני נאלץ שוב, לצערי, בדברי תשובתי להגיב לא רק על דברים שנאמרו

כי אם החוק קבע זאת. ב־1965 היו 55%, ב־1967 היו 44% וב־1963, בימי שפירא ורפאל, היו 50.6%. וסדרי הפיקוח בימי שלטון הדתיים במשך לא היו אחרים כהוא זה מן הסדרים היום. תחלול אתם, חברי הכנסת ממפד"ל, לכתוב ולדבר על התעללות בגויות ועל ניתוחים המוניים.

זאת ועוד: כל הסיפורים, שבארצנו גבוה אחוז הניתוחים ביותר, אינם נכונים, אפילו לא לגבי בתי-חולים יהודיים בארצות-הברית, שהחוק שם כל-כך מוצא חן בעיניכם. שיעור הניתוחים בהם ב־1968 היה גבוה מאשר בישראל בשנים 1967 ו־1968.

לפי הרישומה שבדי, שנתפרסמה לגבי שנת 1967/68, אחוז הניתוחים היה יותר גבוה מישראל בבתי-חולים אלה:

Mt. Sinai	Los Angeles	47%
Mt. Sinai	Chicago	54%
Mt. Sinai	Baltimore	55%
Beith Israel	Boston	52%
Mt. Sinai	Mineapolis	59%
Jewish Hospital	St. Louis	55%
Beith Israel	New-York	48%
Jewish Memorial	Brooklyn	47%
Montifiori	Brooklyn	48%
Mt. Sinai	Brooklyn	52%
Montifiori	Pitsburg	50%

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אבל אף אחד לא נעשה בלי הסכמת המשפחה.

שר-הבריאות י. ברזילי:

ולגבי בתי-חולים כלליים, למשל באנגליה, אני קורא במאמר של פרופסור דונלד טיי, פרופסור לדפואה משפ' טית באוניברסיטה של לונדון, שנתפרסם ב־7 ביולי 1968, כי 80% מכל הנפטרים בלונדון בבתי-החולים עוברים ניתוחי מיתם.

אני מצוין מצב עובדתי בלבד, בשביל להפריך את הדיבורים שהיו בנושא זה, על האחוז הגבוה במיוחד, כביכול, של ניתוחי מיתם אצלנו. אבל, כאמור, יכולה להיות שנה שבה היו 40% ניתוחים ושנה שבה היו 60% ניתוחים. יכול להיות בית-חולים אשר בו היה הכרח לנתח 30% ובית-חולים אחר שבו היה הכרח לנתח 75%. בעניין זה אין שוויון ואין מכסות. כי אם סיבות ומעבים קונקרטיים, והם הקובעים בהתאם לחוק ולא החשק של רופאים לבתר ולא העידוד שניתן על-ידי שר הבריאות והחיפוי שניתן על-ידי שר המשפטים.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):

רק המאבק הציבורי הוריד את האחוזים.

שר-הבריאות י. ברזילי:

ולא זו בלבד. כשם שאני תובע מהרופאים שייקומו את החוק על היתריו ומגבלותיו, כן אגן עליהם מפני התפרעויות והשתוללות במילוי תפקידם בהתאם לחוק.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

בניגוד לחוק.

שר-הבריאות י. ברזילי:

איך קרה הדבר, שאף אחד משלושת חברי הכנסת של אגודת ישראל —

החוק. כל האמצעים שנקטתי יש בהם בשביל כל בר-דעת הוכחה סבירה כי אני מעוניין בקיום החוק ובמינעת כל הריגות מביצועו. אך לאחר הדיון בכנסת הודיע "המודיע" לקהל שלו, ב־21 במאי, כי "שר הבריאות עודד את ביצוע העבירות הפליליות וחזק את ידי כל העושים במלאכה אגטי-מוסרית ואגטי-דמוקרטית זאת". אבל העתון אינו מסתפק בהשמצת שר אחד והוא מוסיף: "גם שר המשפטים הצטרף איכ" שהו לתומכי הפתולוגים. במחיר ראיון אחד "השכיל" להחליט החלטה מוחכמת, כי גוף המת אינו שייך עוד למשפחה...". ובמקום אחר נאמר באותו מאמר ראשי: "שר המשפטים חייב כמובן לשרת רצונותיהם של הפתולוגים בלבד ולדאוג לטובתם האישית".

שימעו לשון נקייה — לא לחוק ולמשפט במדינה, לא לציבור כולו דואג שר המשפטים, כי אם משרת את הפתולוגים, עושה רצונם ודואג לטובתם האישית. אם כך כותבים על שר משפטים במדינת ישראל, מה הפלא שקושרים את ממצאי מבקר המדינה בעניין חתימות רופאים עם התעללות, כביכול, בגופות, והם ניתוחים סיטוניים, ללא קשר, כביכול, עם דאגה לבריאות הציבור או לצורך לדעת את סיבת המוות?

חברי הכנסת, בשום מקום לא כתב מבקר המדינה ואף לא רמז על כל אלה. ואני מצטער אם אכזיב את חברי הכנסת מהמפלגות הדתיות ולא אסור ממנהגי: לא אחסוך ביקורתי מהרופאים כשלדעתי הם ראויים לה, אך לא אמנע מהם הגנתי כשהם ראויים לה.

לא חסכתי ביקורת בקשר לאי-יכיון חובת שלוש החתימות. ועם זאת אני דוחה בכל תוקף את ההשמצות בדבר התעללות בגויות, או כפי שאמר חבר-הכנסת גרוס "כל רופא שמתחשק לה מבצע ניתוח לשם מחקר או לכל צורך אחר ולוקח איזמל בידו ומנתח, מבתר — ומצפצף על החוק". עם כל הכבוד, זה דיבור חסר אחיות, דיבור של הוצאת דיבה. ניתוחי המיתם, וגם אלה שחסרה בהם חתימה הדרושה על-פי החוק, נעשים למען ידיעת סיבת המוות, למען בריאות הציבור, למען מנוע משגים פטאליים בריפוי האדם ובמאמץ להציל חייו.

הראיה כי אין קשר בין העדר חתימות כפי שנתגלה לבין ההחשדה שכל מי שמתחשק לו מבתר, ו"הכל מגותחים" — היא עקומת הניתוחים בחמש השנים האחרונות. בשנת 1965 נתוחו 55% מכלל הנפטרים; בשנת 1966 — 49%; בשנת 1967 — 44%. היכן כאן ההשתוללות? ועל סמן מה מרשה לעצמו עתון "הצופה" לכתוב במאמר ראשי מ־28 באפריל, כי "הנוקקים לבתי-חולים ממשלתיים, ברובם בני שכבות סוציאליות נמוכות, גופותיהם בותרו ללא כל הבחנה... שר מטעם מפלגת פועלים סוציאליסטית קיצונית, בגניחתו חוקי הפיקוח — קיפח בראש ובראשונה את דלת העם". מניין העלילה הזאת, שדווקא את דלת העם מבתרים ללא הבחנה? ואילו חוקי פיקוח זנחתי? אני מניח כי חבר-הכנסת רפאל לא היה סומך ידו על נוסח כתיבה כזאת דווקא.

חברי הכנסת מהמפד"ל, ב־1963, כאשר אתם הייתם אחראיים למשרד הבריאות, שיעור הנתיחות היה במקרה — ואני מדגיש: במקרה — יותר גבוה משהיה בשנים 1966 ו־1967 — בהם היה 50.6%. אני מדגיש שוב: במקרה, כי לא שר של מפד"ל ולא שר סוציאליסטי של מפ"ם קבע מכסות של ניתוחים,

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):
מבקר המדינה אף פעם לא מדבר כך. הוא לא אומר את המלה הזאת.

השר לא אמר אף מלה אחת על ההצעות לסדר-היום.

שר-הבריאות י. ברזילי:

כבר העמדתו אותו על הטעות.

חבר-הכנסת לורנץ, יש לי סבלנות, ואני אדבר על מה שאני רוצה.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):
800 מקרים — זו אינה טעות.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
ולא תענה לנו על ההצעות לסדר-היום.

שר-הבריאות י. ברזילי:
עניתי לכם בהתחלה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
אף לא מלה אחת.

שר-הבריאות י. ברזילי:

— איך קרה הדבר, שאף אחד משלושת חברי הכנסת של אגודת ישראל, שדיברו מעל דוכן זה על ניתוחי מתים, לא היה להם לומר מלה על ההתפרעות בביתו של מנהל "שערי צדק", רופא שומר מצוות, אולי לא לפי "שולחן ערוך" שלכם?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
כי אנו דיברנו לעניין.

שר-הבריאות י. ברזילי:

ואיך קרה הדבר, שלא מדאיגה אתכם העובדה...

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
מה זה שייך לכאן?

היו"ר א. תלמי:

אני מודיעה לך, חבר-הכנסת פרוש, כי אני קוראת אותך לסדר בפעם הראשונה בישיבה זו.

ויקטור שם-טוב (המערך, עבודה-מפ"ם):

כל שבוע אתם מעלים את הנושא הזה. אתם מגייסים את המתים לתעמולת בחירות.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
ואתם מנתחים כל יום.

(חבר-הכנסת ק. כהנא קורא קריי-את-ביניים)

שר-הבריאות י. ברזילי:

כבר עמדתי על האמצעים. זה אולי לא מספק אותך. אני יכול להבין, אך אינך יכול לאטום את אוזניך.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
תענה לי לעניין.

שר-הבריאות י. ברזילי:

גם מבקר המדינה לא אמר: עבריינים, אלא ליקויים. בין ליקויים לבין עבריינות פלילית עם קביעת מאסר של שלוש שנים — רב המרחק. מבקר המדינה לא אמר...

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
אתם מעודדים לכך שאינם מעמידים אותם לדין.

שר-הבריאות י. ברזילי:
הם אינם פושעים פליליים.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
תענה לי: האם כך עושים לכל העבריינים? הם עברו על החוק שאתם חוקקתם.

עמוס דגני (המערך, עבודה-מפ"ם):
איך אתה מדבר כך על הרופאים, שהצילו כל-כך הרבה אנשים, כל-כך הרבה חיים?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
הרופאים שמצילים יבורכו ואיני מקל בפעולות הרופאים. אין עבירה הבאה במצווה ואין מצווה הבאה בעבירה. צריך לדבר לעניין.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):
איוו שמירת חוק היא?

ויקטור שם-טוב (המערך, עבודה-מפ"ם):
אנו שומרים על החוק.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

חבר-הכנסת פרוש, אין עברייני בלי הרשעה בבית-המשפט. כל מי שלא הורשע, הרי הוא בחזקת זכאי, ואין אתה יכול לקרוא לו עברייני.

היו"ר א. תלמי:

חבר-הכנסת קלינגהופר, זה נושא משלהב, אולם אין זה לכבודה של הכנסת, שהפטיש הזה דופק. אני מזהירה את חבר-הכנסת פרוש בפעם השנייה, וחברי-הכנסת שפונים אלי צריכים לדעת שהם מסכנים אותה, כי באזהרה השלישית יצטרך לעזוב את הישיבה. אני מזהירה ומבקשת לשמוע סבלנות את דברי השר. הוא מדבר באופן מתון מאוד.

שר-הבריאות י. ברזילי:

איך קרה הדבר שלא מדאיגה אתכם העובדה, כי חוגים דתיים מסויימים מפעילים... (קריאות)

יצחק רפאל (מפד"ל):

תסלח לי מאוד, אני ביטלתי את הטפסים החתומים מראש. מצאתי את המציאות הזאת וביטלתי. זו היתה מציאות קיימת, שמשדד הבריאות יכול היה לבטלה. הראיה היא, שאני ביטלתי את המציאות הזאת. זה חזר אחר-כך. זהו עניין שצריך להשיב עליו, ולא הרופאים אשמים, אלא המשדד אשם, ועל כך צריך השר להשיב.

היו"ר א. תלמי:

חבר-הכנסת רפאל, באיוו רשות אתה נואם עכשיו? מי מסר לך רשות הדיבור?

שר-הבריאות י. ברזילי:

אני מבין שחבר-הכנסת רפאל מרגיש את עצמו לא טוב, מכיוון שאני לא שיניתי...

— הצעות לסדר-היום (לורנץ, ברזילי, רפאל, תלמי, פרוש, כהנא, פלד, ורדיגר, שם-טוב, ביבי) —

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):
ואתה מרגיש טוב?

שר-הבריאות י. ברזילי:
כן.

יצחק רפאל (מפד"ל):

מצאתי טופס חתום, אבל ביטלתי אותו, וזה מוכיח שהמשרד יכול לבטל. אני מדבר רק בנקודה הזאת, ולא יותר.

הי"ר א. תלמי:

חברי-הכנסת רפאל, עומדת לרשותך הזכות למסור הודעה אישית. הודעות אישיות נמסרות בסוף הישיבה, חברי-הכנסת רפאל, ולא באמצע.

שר-הבריאות י. ברזילי:

אני מבין שלא נוח לחברי-הכנסת רפאל, שמצאתי כי בשנה אחת שבה כיהן בתור שר או סגן שר, שאחוז הניתוחים היה גבוה מאשר בשנה שאני הייתי שר. אני מבין שלא נוח לו שלא שיניתי שום נוהג ושום נוהל של פיקוח על ניתוחי מתים ממה שהיה בימי חברי-הכנסת רפאל, והוא מתפרץ לדלת פתוחה. יחד עם זה, עניתי בפירוש: לאחר שהדברים הובאו על-ידי מבקר המבנה, ערכתי ביקורת, ועכשיו אני קובע דרכי פיקוח נוספות, בהתאם לליקויים אלה, למען מנוע אותם; זאת אני יכול לעשות וזאת אני רוצה לעשות. יותר אינני יכול לעשות ואינני רוצה לעשות.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

זאת הבטחות כל השנים, ולא עשית אף פעם.

שר-הבריאות י. ברזילי:

אין זה קורה הדבר שלא מעסיקה אתכם העובדה כי חוגים דתיים מפעילים אמצעים אלימים כדי למנוע השתלת קרנית שיש בה להציל בני-אדם מעיוורון? ומה דעתכם על מקרה שפורסם, שבעל של אשה שנפטרה, איש דתי, הסכים לתרום שתי עיניו להצלת ראייתם של פצועי צה"ל, וברגע האחרון חזר בו תחת לחץ חוגים דתיים מסויימים? האם יש להציל את ראייתם של פצועי צה"ל, או לא, גם אם אין הסכמת משפחת הנפטר?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כך מדברים לעניין? תקראי אותו לסדר. אל נשווה כאן.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אתה מנצל את הבמה להסתה פרועה, ואתה יודע את דעתנו בעניין זה. זה לא עומד על סדר-היום.

שר-הבריאות י. ברזילי:

אני עונה על כך במפורש: יש להציל, ובמקרה כזה אני אומר גם לרופאים: אל תירעו; תקיימו את החוק. אם שלושה רופאים מכירים שעל-ידי השתלת קרנית תצילו מעיוורון — תשתלו; הכל בקפדנות לפי החוק.

חברי הכנסת, חוק האנטומיה והפתולוגיה יש בו מצוות "עשה" ומצוות "אל תעשה". וכשם שאין לעשות שלא בהתאם לחוק על כל פרטי, כן חטא הוא לא לעשות כאשר הדושה לדושה להצלת חיי אנוש, או לבריאות הציבור, והחוק מאפשר ואף מחייב זאת.

בעתון "מעריב" מתפרסם מאמרו של ד"ר ש. ז. צייטלין. העתון מצוין כי כותב המאמר הוא רופא שומר מצוות. ד"ר צייטלין כותב במאמרו כי בתורה לא כתוב ולא נרמז איסור על ניתוח בגופת המת, ובין מצוות "לא תעשה" אין לכך זכר.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

רב חדיש, פוסק חדש — ד"ר צייטלין ב"מעריב".

נתן פלד (המערך, עבודה-מפ"ם):

שתוק, אני רוצה לשמוע.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

אתה לא תגיד לי לשתוק. איזה דיבור זה? אתה לא תגיד לי לשתוק; אל תדבר אלי כך.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):

שום חבר כנסת לא קם ולא עורר לשר. רק חברי מפ"ם עוזרים לשר.

ויקטור שם-טוב (המערך, עבודה-מפ"ם):

ורק אתם מפרעים לו.

מודכי ביבי (המערך, עבודה-מפ"ם):

לא רק חברי מפ"ם.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

אני רוצה לשמוע פסקים מן התורה.

שר-הבריאות י. ברזילי:

אתה חושב שדברך נעמו לי ולא התקוממתי ולא יכולתי לשעש אותך כמה פעמים?

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

אבל לא ענית לי.

שר-הבריאות י. ברזילי:

אני חושב שעניתי לך, ואתה לא מקבל זאת. כך אני עונה לך, ולא אענה לך יותר. אתה חייב לשמוע אותי באותה סבלנות בה שמעתי אותך. רק זאת. ומה אני עושה עכשיו? אני מצטט דברים של רופא שומר מצוות. אתה יכול לא לקבל אותם; אני רק מצטט אותו. הוא מסביר מניין צמח בימינו הסיכסוך בין מדע ודת. ואלה דבריו — ואני מצטט: הסיבה לכך פשוטה וברורה. בישיבות אין לומדים רפואה, ואילו הרבנים, ולא כל שכן העסקנים הדתיים, חסרים את הידיעות היסודיות של מדע הרפואה. והוא מוסיף: בלי ניתוחי מתים אין רפואה ראויה לשמה ואין רפואה ראויה לאמון. אם יתקבל חוק האוסר ניתוחי מתים, או אפילו רק יגביל ויצמצם את הניתוחים אחרי המוות — הרי זה יהיה סתימת הגולל על מדע הרפואה בישראל. והוא ממשיך: רק הביקורת המתמדת של האבחנות בחיי החולים בהשוואה עם הממצאים מפתחות הגופות אחרי המוות מעלה את הרמה של הרפואה ושומרת על הרמה הזאת מסכנת ירידה. והוא מסיים: אילו היו בתוכנו עשרה רבנים בעלי השכלה רפואית, אין ספק שהיו מחליטים פה אחד ומסבירים לכל קהל ישראל כי ניתוחי מתים הם מצוות "עשה" מן התורה. באשר כל ניתוח גוויית המת מעשיר את ידיעותינו ואת נסיונו של הרופא. ומכיוון שבדמות ידיעות הרופא ובנסיונו תלוי מצב בריאותם של הרבנים אנשים, ולפעמים גם חייהם — הרי זה עניין של פיקוח נפש.

ובכן, יש גם שומרי מצוות — —

מחשש שאם ימותו, תיעשה בגופותיהם נתיחה בניגוד לדצונם. גם הם היו כנים. והם לא חיפשו קולות.

יעקב חזן (המערך, עבודה—מפ"ם):
מה לעשות עם שתי הכניויות הללו?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
יש שני צדדים למטבע. שמעתי מפי כירורג ראשי של בית-חולים — —

מאיר יערי (המערך, עבודה—מפ"ם):
נשמע ממך.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
אשיב לך.

— אותו כירורג אמר לי: לדידי, לא מבחינה דתית, לדידי, מבחינת שלווה רוחו של חולה ומבחינת זכויות האזרח, אין לבצע נתיחה בניגוד לרצון המשפחה. וכירורג זה הוא איש חילוני לחלוטין.

מה עשתה הכנסת? היא ניסתה להגיע לכלל פשרה, פשרה שגובשה בחוק. אין זה פתרון אידיאלי, אבל זו פשרה בין שני האינטרסים הכנים, האמיתיים, הלא-מלאכותיים. עתה בא מבקר המדינה וקובע: היתה עבירה על החוק בקנה-מידה נרחב. ואדוני שר הבריאות, אלה אינם ליקויים, זו עבירה על החוק, בהיקף נרחב. מה החשש איפוא, נוסף לדיון במליאה במסגרת משרד הבריאות, נוסף לדיון שהיה בהצעת אי-האמון, מה החשש לבדוק את העניין באופן יסודי בוועדה פרלמנטרית? מדוע צריך הבית הזה ליהפך רק לחותמת ולא לתת הזדמנות לחברים משלוש סיעות, חברים שהעניין קרוב ללבם במיוחד, וחברי סיעות אחרות שמחשיבים את הנושא גם הם, מדוע לא לתת להם הזדמנות לברר את העניין בוועדה בצורה שקטה, ליד שולחן, ולבדוק מה באמת קרה?

אומרים לי: יהיה דיון על דו"ח מבקר המדינה.

ויקטור שם-טוב (המערך, עבודה—מפ"ם):
ועדת הכספים דנה בנושא זה של מבקר המדינה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
ואתה ידע ואני ידע איך דנה ועדת הכספים בדיון-וחשבון מבקר המדינה.

ויקטור שם-טוב (המערך, עבודה—מפ"ם):
מצויין.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
היא לוקחת 6 עד 7 אחוזים מן הדו"ח...

ויקטור שם-טוב (המערך, עבודה—מפ"ם):
וזה היה ב-7 אחוזים.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
בכל היתר אינה נוגעת.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה—מפ"ם):
כמה פעמים ישבת בוועדה כשהיית חבר?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
ישבתי מספיק כדי לדעת שאת דיון-וחשבון מבקר המדינה מביאים ביום האחרון לפני ההצבעה לדיון של שעתיים, ובוה נגמר הפיקוח הפרלמנטרי. זאת אחת השערוריות של הבית הזה.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):

אני מתפלא שמשדד הבריאות לא המציא לך חומר יותר טוב, וזהו החומר שאתה רוצה להתבסס עליו.

שר-הבריאות י. ברזילי:

— ובכן, יש גם שומרי מצוות, אמנם לא עסקני ציבור, אולם קרובים גם להלכה וגם לרפואה, אשר יש להם דעה אחרת בסוגיית ניתוחי מתים מזו שבאה לידי ביטוי כאן, מפי דוברי מפלגות דתיות מסוימות. ומן הראוי שגם דעה זו תישקל לפחות, גם אם לא תתקבל על-ידי חברי כנסת מן הסיעות הדתיות.

אני מסכם: אתבע מן הרופאים שיקיימו את החוק על כל דיקדוקים. אולם לקיים פירוש — תוך התחשבות מקסימלית עם רצון משפחת הנפטר. רשות ניתוח ואף חובת ניתוח גם כשאין הסכמת המשפחה בתנאים שנקבעו בחוק, למטרות שנקבעו בחוק, באישור מטעם הרכב מלא של רופאים שהוסמכו לכך.

ומכיוון שוועדת השירותים הציבוריים, על פי החלטת מליאת הכנסת, מטפלת בסוגיה הכללית של ניתוחי מתים; ומכיוון שיהיה עוד דיון מלא בוועדת הכספים של הכנסת — אולי במליאה — על הדו"ח המלא של מבקר המדינה; ומאחר שבינתיים נקט משרד הבריאות צעדים כדי למנוע בעתיד כל מחדל בקיום קפדני של החוק הקיים; ומאחר שהתקיים למעשה דיון במליאת הכנסת החדש גם על ניתוחי מתים, גם בהצעות לסדר-היום וגם בדיון על משרד הבריאות, וכל אחד דיבר על כך — אני מציע איפוא להסיר מסדר-היום את ההצעות שהובאו לפנינו.

היו"ר א. תלמי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת תמיר, להצעה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. זו הפעם-המי-ידע-כמה חוזר הנושא הזה לדיון בכנסת. ואתה שואל את עצמך: האם חוסר הכשרון והידע של הממשלה למצוא פתרון לנושא כל כך כאוב, אשר בכנות מסעיר לבבות של ציבור רחב, — האם הדבר נובע מרצון רע, מזילזול, מרישול או מסתם שלומיאליות? אני חייב לומר שאני מתרשם יותר ויותר, בנושאים שונים, שהממשלה הזאת אינה מסוגלת לטפל בשום נושא ולהגיע לשום החלטה, החל מבעיות מדיניות ממדרגה ראשונה, דרך כל מערכת יחסי העבודה, וגמור בנושא זה.

ויקטור שם-טוב (המערך, עבודה—מפ"ם):
אתה מתכוון לשר אחד בלי תיק?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
כולל.

והרי הנושא הזה הוא באמת נושא בעל שני צדדים, ושניהם כנים. לא אשכח שיחה עם פרופ' שיבא, מנהל בית-החולים תל-השומר, אחרי מערכת סיני, שעה שבא-תי אליו כדי לשוחח בנושא זה בשם ציבור כאוב, והוא אמר לי: "אבל כשאני צריך 20 רשתיות עיניים כדי להחזיר את מאור העיניים של בחור שנפצע בקרב, מה אני יכול לעשות?" עמדתו היתה כנה ורצינית ועלתה בקנה אחד עם אינטרסים של ציבור רחב ביותר.

ולא אשכח פגייה של יהודים מבני-ברק, שאמרו לי כי בני משפחותיהם אינם הולכים לבתי-החולים

— הצעות לסדר-היום (טיאר, ש. תמיר, תלמי, ברזילי, פרוש, לורנץ, שם-טוב, סורקיס, קרגמן, רפאל) —

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם) :
צריך קובע-פלדה.

אברהם טיאר (המרכז החפשי) :
ועדת הכספים לא היתה יכולה לדון בנושא זה.

שר-הבריאות י. ברזילי :

הדבר נמצא בדיון בוועדת-משנה של ועדת כספים. היא תסכם סיכומים ותקבל החלטות, והחלטות אלה תונחנה על שולחן הכנסת. יושב-ראש ועדת-המשנה הוא חבר-הכנסת חזני, שבדאי ינהל את העניין כפי שצריך. אף פעם לא הצעתי להוריד הצעות מסדר-היום, גם לא בעניין ניתוחי מתים. אבל הדבר הזה נתון לדיונה של ועדה ויוחלט עליו בוועדה. ההחלטות תובאנה למליאת הכנסת.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה—מפ"ם) :
לדיון בכנסת.

שר-הבריאות י. ברזילי :

לדיון בכנסת. ותהיה הזדמנות נאותה לשמוע שוב את הנאומים ששמענו היום.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה—מפ"ם) :
לדיון ולהצבעה.

הי"ר א. תלמי :

עכשיו תגיד הכנסת את דברה עלי-ידי הצבעה. לפנינו שלוש הצעות : 1. לקיים דיון ; 2. להעביר את הנושא לדיון בוועדה ; 3. להסיר את ההצעה מסדר-היום

ה הצ ב ע ה

ההצעה לקיים דיון על הנושא במליאה
לא נתקבלה.

הי"ר א. תלמי :

לפנינו עתה שתי הצעות להצבעה : האחת, להעביר את העניין לדיון בוועדה ; השנייה, להסיר את העניין מסדר-היום.

ה הצ ב ע ה

19 — בעד ההצעה להעביר את העניין
לדיון בוועדה

32 — בעד ההצעה להסיר את העניין
מסדר-היום

ההצעה להסיר את העניין מסדר-היום
נתקבלה.

יצחק רפאל (מפד"ל) :

אני מבקש רשות הדיבור להודעה אישית.

הי"ר א. תלמי :

בסוף הישיבה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

גברתי היושבת-ראש, לפני חודש ימים הופיעה כאן ראש הממשלה, הגברת מאיר, ובתשובה להצעת אי-אמון בנושא זה, בדברים שיש בהם טעם רב, ושנאמרו בצורה מהוגנת ומכובדת, ביקשה לא להפוך את הנושא לנושא של אי-אמון, ודיברה ברוח של קירוב לבבות. דבריה נשמעו באוזן קשובה על-ידי כל חלקי הבית, וגם סיעתנו, שהיא אופוזיציונית, לא הרימה יד להביע אי-אמון לממשלה בנושא זה, על אף אי-האמון הכללי שאנחנו רוחשים לממשלה. חשבנו שאין לגרום להת-לקחות בנושא. אבל כאשר מציעים עכשיו לדון בעניין, ואני מציע דיון בוועדה, למה להירדת מכך ?

גברתי היושבת-ראש, אינני יכול לבסוף שלא לומר משהו לידידים בסיעות הדתיות. אנחנו מבינים לתחושה הכנה שמביאה אתכם להעלות את הנושא בבית, אבל, בכל הכבוד והידידות, דרושה פרופורציה. דרושה פרופורציה בין הנושאים של החיים לבין הנושאים של הנתיים, עם כל הכבוד לנושא. וכשאתה רואה שהנושא הזה הפך לדאגה המרכזית בתקופה שהמדינה הזאת עומדת במלחמת קיום, ובבעיות חיים, שעה שהמדינה הזאת עוסקת בנושאים גורליים ביותר לקיומה או לאי-קיומה של ישראל ואוכלוסייה, נא לא להפריז במתה, ונא לא להפריז בחוסר פרופורציה, בין מה שהוא ראשוני במעלה לבין מה שהוא חשוב, אבל אינו אלק-בית של חיינו. אנו חייבים באיזון גם בכך.

הי"ר א. תלמי :

רשות הדיבור לשר הבריאות.

שר-הבריאות י. ברזילי :

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אני מבקש מחברי הכנסת לא לקבל את ההצעה. העניין נמצא עכשיו בדיון.

מנחם פרוש (אגודת ישראל) :

גם זה לא ?

שלמה לורנץ (אגודת ישראל) :

עד הסוף. צריך רק להצביע ? אסור לברר ?

מנחם פרוש (אגודת ישראל) :

היש בכנסת תקדים לכך, אחרי ממצאים כאלה להסיר גם את ההצעה לדיון בוועדה ? היש תקדים לכך ?

ויקטור שם-טוב (המערך, עבודה—מפ"ם) :

זה היה בוועדת הכספים.

מנחם פרוש (אגודת ישראל) :

היש תקדים להתעלם מזה ?

ד. חוק בריאות העם (סימון שימורי מזון ותרופות), תשכ"ט-1969 *

(הצעת חבר-הכנסת ש. מיקוניס)

של המועצה הישראלית לצרכנות אל כל סיעות הכנסת בתחילת חודש זה לפעול, לרגל העלאת הצעת החוק הפרטית שלי, למען קבלת חוק בדבר סימון רפואות, החשת הגשתה של הצעת החוק מטעם שר הבריאות ואישור חוק המזון עוד בקדנציה הנוכחית של הכנסת. הכל מעיד על דחיפות העניין.

חברי הכנסת, לפי הנחונים של הממשלה קיימים בארץ כ-1,400 מפעלי מזון, נוסף על 800 מאפיות. לפי הנחונים שרובם על-ידי שירות המזון במשרד הבריאות והמתייחסים לתקופה של שישה חודשים בלבד בשנת 1968, הרי ב-35% משימורי דגים שנבדקו הצביעו הבדיקות המעבדתיות על תוצאות שליליות. תוצאות שליליות הראו גם הבדיקות לגבי 14% של שימורי פירות וירקות, לגבי 21% של דגים כבושים, לגבי 6.5% של משקאות קלים וסירופים, לגבי 5% של שימורי בשר, וכו'. הרשימה היא ארוכה למדי. מצב זה תובע התערבות מיידית של החוק.

מפעלי המזון ותעשיית התרופות לא לקחו על עצמם את הטרחה להזהיר את הצרכן מקניית מוצרים שאינם ראויים עוד לשימוש מבחינת טריותם. הצעת החוק הוה מגדירה כ"מזון" כל דומם, צומח או מוציא הנועדים לשימוש מאכל או משקה לבני אדם, או העשויים לשימוש לייצור מאכל או משקה כאמור; מגדירה כ"שימורי מזון" - מזון שנאזר או נמזג למיכל לאחד שעבר טיפול על מנת לאפשר שמירתו. הצעת החוק מגדירה "תרופה" - לרבות כל חומר הנועד לשימוש על בריאותו של אדם או למנוע מחלות; ו"מיכל" - לרבות פח, פחית, קופסה, שק, שקיק, בקבוק, צנצנת וכיוצא באלה.

הצעת החוק קובעת את חובתו של כל יצרן שימורי מזון ותרופות לסמן עליהם נתונים בדבר הרכבם, תאריך ייצורם, הוראות לשימוש בהם, התאריך האחרון שבו התוצר ראוי לשימוש, הוראות לשמירת התוצר - הן לפני פתיחת המיכל והן לאחריו - שמו של היצרן וכתו-בתו. כן אוסר החוק המוצע מכירת מוצרים אלה שאינם מסומנים כאמור וקובע עונשין על מי שאינו ממלא אחר הוראות אלה.

נציגי התעשיינים טוענים כנגד דרישות אלמנטריות אלה, כי הם דואגים בעצמם באמצעות מבקרים שלהם להוצאת סחורה לא-טרייה מהחנויות, ועל כן אין, כאילו, צורך בסימון נוסף. קשה להתייחס ברצינות לטענות אלה, שלפיהן המבקרים מטעמם בודקים את המדפים בחנויות, בקיוסקים וכו'. החוק בא להטיל על האחריות לטיב ולטריות שימורי המזון והתרופות על המדינה ולא על מבקרים פרטיים. הסקר של שירות המזון במשרד הבריאות על המצב הכולל במפעלי התעשיית המזון לקראת חידוש הרשימות בשנת 1969 סותר את טענות בעלי המפעלים. לפי סקר זה, 35% מכלל מפעלי המזון טעו-נים תיקונים לקראת חידוש הרשימו; 80% ממפעלי שימורי דגים טעוים תיקון; 73% מהמפעלים העוסקים בשימורי בשר ונקניק, וכן 45% ממפעלי שימורי פירות וירקות, טעוים תיקון לקראת חידוש רשימום. אין הנתו-נים מפרטים מה חומרת הליקויים במפעלים אלה הטעו-

הי"ר א. תלמי:

הכנסת תעבור להצעת חוק של חבר-הכנסת מיקוניס: חוק בריאות העם (סימון שימורי מזון ותרופות), תשכ"ט-1969. רשות הדיבור לחבר-הכנסת מיקוניס.

שמואל מיקוניס (מק"י):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אינני זוכר מק"רה כזה בכנסת, שמציעי ההצעות לסדר-היום בעניין נתיחת גופות מתים יגלו התרגשות כה גועמת לגבי אנשים חיים -

(קריאה: זה לא הנושא.)

אינני שואל אותך אם זה הנושא או לא. אני מבקש שתקשיב.

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל):

אתה יכול רק לבקש את רשות הדיבור. אינך יכול לבקש שיקשיבו לך.

שמואל מיקוניס (מק"י):

זה קשור עם הצעת החוק שלי, ואף אחד לא ידריך אותי מה לומר בעניין זה.

- לגבי מחסוריהם ומצוקותיהם, או לגבי מצבים בטוחניים חמורים, כפי שהם גילו לגבי ליקויים מסוימים בביצוע הוראות חוק האנטומיה והפתולוגיה, שעליהם הצביע מבקר המדינה. הצעת החוק שלי באה לדאוג לאדם החי, למנוע את מותו ללא עת, ואני בטוח שזה לא יעורר כל סערה בכנסת, מכל צד שהוא. כזה הוא, כנראה, גורלם של האנשים החיים.

הצעת חוק זה, חוק בריאות העם (סימון שימורי מזון ותרופות), המוגש על-ידי לכנסת, בא להבטיח את היסודות המשפטיים להבטחת פיקוח המדינה על שימורי המזון והתרופות. פיקוח כזה הוא חלק בלתי-נפרד מחובת המדינה לדאוג לבריאות הציבור.

תנאי האקלים הסובטרופי של ישראל, קיום מפעלים של הזנה ציבורית לילדינו במוסדות החינוך, ולמבוגרים במפעלים ובמכוניזם אחרים, וכן ריבוי הצרכה הפרטית, מוליכים להתפתחות ולהתרחבות מתמדת של תעשיית המזון ולריבוי סוגי שימורי המזון. כן מתפתחת בארצנו תעשיית תרופות ניכרת, מבלי שזה ימנע המשך היבוא של תרופות שונות מחוץ-לארץ. אין כמעט אדם בארצנו שלא יודק במידה זו או אחרת לשימורי מזון או לתרו-פות אלה ואחרות. מצב זה מחייב פיקוח נמרץ על טיב המזון המשימור וטריותו, על טיב התרופות המקומיות והמייבאות. זוהי תכליתה של הצעת החוק שלי.

התביעה לחוק חוק שיספק צרכים אלה הועלתה כבר בעבר כמה פעמים על-ידי המועצה הישראלית לצרכנות, על-ידי איגוד הצרכנים בישראל שליד ההסתדרות, וכן על-ידי חברי כנסת שונים. הכנסת מטפלת בבעיית חוק מזון כללי מאז שנת 1958, ולמרות כל ההבטחות של שרי הבריאות השונים טרם הגיע העניין לידי מימוש. אני מוצא לנכון לצייץ בחיוב את חפזיה

לאחר בחינתה של הצעת החוק, שהוגשה על-ידי חברי-הכנסת מיקוניס, מסתבר כי יש בה הרבה מן הקיים והמקובל כבר עתה אצלנו. הסמכות להורות על סימונו של מצרך מזון, ומזון משומר בכלל זה, מצויה כבר בסעיף 3 לפקודת בריאות העם (תקנות בעניין צרכי מזון, 1935), ועל-פי סמכות זו הותקנו כמה תקנות: הדבקת פתקים לצרכי מזון, האיכות של צרכי המזון ועוד.

בהצעת התזכיר להצעת חוק המזון, אשר הוכנה במשרד הבריאות והועברה כבר לשרים, מוצעות הוראות מתאימות לסימון מזון לסוגיו.

גם עניין סימונם של התכשירים הרפואיים למיניהם מוסדר, ואין כל תקלות בנדון. כל יצרן תרופות חייב ברשיון, לפי חוק רישוי עסקים, תשכ"ח-1968. החוק משאיר בעינם את התנאים המיוחדים לפי פקודת המלא"כות והתעשיות (הסדרתן). תנאים מיוחדים אלה, המצויים רפים לרשיון, מחייבים סימון מדויק של התכשירים הרפואיים, ובכלל זה ציון התאריך שבו פג תוקף פעולתה של התרופה - כאשר התכשיר הרפואי הוא מסוג התרופות שהן בעלות תוקף פעולה מוגבל.

יוצא מכלל חובת הסימון הוא הרכבה של תרופה מיוחדת שהכין רוקח לפי מרשם הרופא. במקרה זה מסתפקים בכך שהרוקח מציין על גבי האריזה את המספר הסידורי של המרשם, כפי שהוכנס לפנקס המרשמים. דרך זו מבטיחה אפשרות של ביקורת, במידה שמתעורר דורך בעריכתה של ביקורת כזאת.

מסתבר איפוא, כי התקנות שהותקנו על-פי סעיף 3 לפקודת בריאות העם וחוק המזון, הנמצא עתה בשלבי חקיקה מוקדמים, מחד גיסא, וההסדרים המחייבים שנקבעו לסימונו של התרופות, מאידך גיסא, עונים באופן מירבי לכוונת המציע הנכבד.

עם זאת, אין לי התנגדות להעביר את הצעת החוק לוועדה המתאימה, לוועדת השירותים הציבוריים, לדיון מוקדם, על מנת שהוועדה תבחן את הצעת החוק של חברי-הכנסת מיקוניס ותיווכח באיו מידה היא חופפת את החוקים והתקנות הקיימים וסעיפי החוק החדש המוצע על-ידינו, ומה ניתן לצרף ממנה אל החוק אשר משרד הבריאות הכינו כבר והפצו בין משרדי הממשלה.

ה"ר א. תלמי:

לפנינו הצעה אחת: להעביר את הצעת החוק של חברי-הכנסת מיקוניס לדיון טרומי בוועדת השירותים הציבוריים. אני מעמידה את ההצעה להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק בריאות העם (סימון שימורי מזון ותרופות), תשכ"ט-1969, לדיון טרומי בוועדת השירותים הציבוריים נתקבלה.

נים תיקון, אולם ברור למדי כי המצב בהם אינו תקין כלל וכלל.

קופת-חולים יודעת לספר, כי הרעלות המזון מהוות מבחינה בריאותית את "הבעיה הקיצית" החמורה ביותר בארץ. במדפאות קופת-חולים בלבד מבקרים מדי שנה רבע מיליון חברים לצורך טיפול בהרעלות, ומעריכים כי פי חמישה הוא מספרם של אלה שאינם באים לטיפול רפואי. לבני תינוקות, קשישים או אנשים הסובלים ממחלות, עלולה הרעלת קיבה להוות סכנה חמורה ואף לגרום למוות. הקרבנות ממזון או מתרופה קלוקלת נתונים לתהליך ממושך של הריס הבריאות. פיקוח נאות על טיבו ואיכותו של המזון, על טיבן ואיכותן של התרופות - המקומיות והמיובאות - מהווה בעיה חשובה בעלת אספקטים כלכליים, בריאותיים וחברתיים גם יחד.

רצינות הדאגה לבריאות הציבור היא שהדריכה אותי להציע עונשין חמורים יותר מאלה הקיימים עד היום. סעיף 5 מדבר על כך, כי העובר על סעיפים 2 או 3 דינו מאסר שלושה חודשים או קנס של 10,000 לירות. במישור זה הובא גם סעיף 6, האומר כי הוראות חוק זה באות להוסיף על הוראות הדינים אחרים ולא לגרוע מהם.

יכולים לטעון, כי קיים צו הפיקוח על מצרכים ושירותים. אבל הנסיון הממשי עד היום הוכיח, כי צו זה אינו משמש מסגרת משפטית יעילה כדי להבטיח איכות מזון נאותה ופיקוח על טריותו. מכאן - ההכרח הדחוף בקבלת החוק המוצע על-ידי; ההכרח שמשרד הבריאות יוסיף על כך פעולה שיטתית, כדי להגביר את התודעה בקרב ציבור הצרכנים בדבר תפקידו הוא בשמירה על בריאותו הוא; מכאן ההכרח שמשרד הבריאות יתן פעולה בשטח זה, באופן ההדוק ביותר, עם אירגוני הצרכנים ועם המועצה הציבורית לצרכנות.

ברוח זאת אני מבקש מהכנסת להעביר את הצעת החוק הפרטית שלי לוועדת הכנסת המתאימה, לדיון מוקדם, במטרה להכשירה להיות חוק מחייב של המדינה, לטובת בריאות הציבור.

ה"ר א. תלמי:

רשות הדיבור לשר הבריאות.

שר-הבריאות י. ברזילי:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. חברי-הכנסת מיקוניס הגיש לבית הצעת חוק פרטית הקרויה: חוק בריאות העם (סימון שימורי מזון ותרופות), תשכ"ט-1969, הצעה המצרפת מזון ותרופות יחד. דרך זו מקובלת בתחיקה האנגלית והאמריקאית, הכורכת יחד את שני הנושאים: בארצות-הברית מינהל הגג משותף לשניהם באמצעות ה-Food & Drugs Administration, ואילו באנגליה באמצעות ה-Food and Drugs Act. בישר-אל אין דרך זו מקובלת; מזון ותרופות הם נושאים נבדלים הן בחקיקה והן במינהל.

ה. סקירת שר הבריאות על פעולות משרדו *

1. דיון (המשך)

כוחותיה וגורם להתמרמרות גם אצלה וגם אצל החולה. במשך שנים רבות לא הצלחנו לפתור בעיה זו.

אשר לצידו - פה ושם אנו שומעים על הבאת ציוד יקר, יחד במינו במזרח התיכון, דרוש, חיוני, אבל הסטנדרד הכללי של הציוד במדינה הוא עדיין למטה מהרמה הדרושה. עוד יש ציוד רב שצריך להחליפו.

כמובן, הבעיה היא תמיד חוסר תקציב. גם השר הצביע על כך שהכנסת צמצמה את האפשרויות. הממשלה היא שצמצמה את האפשרויות. אני חושב שאילו הובאו הבעיות לכנסת, והיתה אפשרות של הצבעה חפזית, היו חברי הכנסת מבקשים באופן מיוחד תקציב נוסף לצרכי אישפוז ובריאות, לשיפור המצב.

אני עובר לבעיות שיש להן השלכה על פעולות משרד הבריאות, בעיות הקשורות במישרין או בעקיפין עם משרד הבריאות. קודם כל - התורים במרפאות. הבורק התנסייתי בזה בעצמי בירושלים. עמדתו בתור בקופת-חולים זמן רב. רציתי להרגיש את כאבו של כל נזקק למוסד. הילדים מתרוצצים בין האמהות, בין חולים מבוגרים; אנשים מחכים זמן רב בתור, גם לצורך תשלום, גם לצורך קבלת תרופה. במשך שנים רבות לא הצלחנו להתגבר על הסבל הזה, המיותר. ארזות דבר לגבי התורים בבתי-המרקחת של קופות החולים.

ואנחנו עומדים משתאים. בקווי היסוד של הממשלה ובמצעים של רוב המפלגות במדינה לקראת הבחירות האחרונות, שהתקיימו לפני ארבע שנים, הורטנו לנו חוק בריאות ממלכתי, הפעלתו והגשמתו. מה קרה? זה ארבע שנים לא השתנה דבר. הבטחה זו הופיעה גם בקווי היסוד של הממשלה הנוכחית וגם בקווי היסוד של הממשלה הקודמת. ומאז עברו כבר ארבע שנים ויותר.

אני זוכר שלפני קרוב לשנתיים היה דיון בוועד הפועל על ההסתדרות בעניין זה. היה רוב בעד זה, אך בהצעה השנייה היה רוב למתנגדים. אבל בקווי היסוד של הממשלה יש הבטחה ברורה בעניין זה. מדוע לא הוגשמה?

לממשלה זו הצטרפה עוד מפלגה שדגלה בחוק בריאות ממלכתי, גח"ל. היא יושבת בממשלה זה שנתיים וחצי. זאת אומרת שנוספו תומכים למה שהובטח בקווי היסוד. הרוב בממשלה ישנו אך מעשים אין.

היתה בקשר לזה ועדה בראשותו של אבא חושי ז"ל. היא ישיבה שנה, הגיעה למסקנות. מאז עברה תקופה של שנה וחצי, ואין מגשימים דבר.

זאת ועוד: האם נגיע שוב למחסור ברופאים, לא רק באזורי הספר ובאזורי פיתוח? שנים רבות עומדת על הפרק אותה סוגיה, ואין מצליחים להגיע להסדר. שוב עולות אותן תלונות.

רבותי, האם התגיון אינו מחייב אותנו להגיע לקיי-צונית של צחוק, צחוק של לעג?

לא אתייחס לסוגיות נוספות, כגון הקמתה של תחנת רדיג ד', שביגוד לדעתם של כל מומחי משרד הבריאות נתקבלה החלטה בממשלה להקים את התחנה, ומשרד הבריאות נכנע לה. הרי תחנות מדידה שיוקמו לאחר מכן ויצביעו על זיהום אוויר המסכן את בריאות

הי"ר א. תלמי:

הכנסת תעבור לסעיף " של סדר-היום: סקירת שר הבריאות על פעולות משרדו - סיום הדיון ותשובת השר. רשות הדיבור לחברי-הכנסת טיאר, ואחריו - לחברי-הכנסת לין.

אברהם טיאר (המרכז החפשי):

גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה. לפני כמה דקות געשה ורעשה הכנסת סביב בעיית ניתוחי המוח. התרגשנו בבית גם בגלל החיים וגם בגלל אלה שאינם עוד. היתה קיצוניות קטבית בדיון משני הצדדים, מצד השוללים ומצד המחייבים, אבל אנחנו נוכחנו לדעת, שנמצאים אנו לפני קיססת החוק המופר, אם לא נתקן את עמדתנו, או יותר נכון: אם הממשלה לא תנקוט ביד חזקה לכיבדו של החוק. קור הרוח וההגיון חייבים לשלוט בנו ולכוון אותנו לסדר הדרוש. אנחנו זקוקים לאיזון העמדות. אם קיים פחד מפני המוות, הרי שיש להסיר את הפחד מפני ניתוח לאחר המוות, וזאת על השלטונות לעשות.

זה שנים רבות משתתף אני ועוקב אחרי הדיון על תקציב משרד הבריאות ועל סקירות שר הבריאות. עלי להגיד שלמעשה קיימות אותן בעיות, ואותן טענות מועלות מדי שנה בשנה. ואין נראית כל התקדמות אשר תזכיק את הצרכים.

אתחיל בבעיית האישפוז. למרות שיש תכניות, תכני-אב ותיכנון - תיכנון לטווח קצר ותיכנון לטווח ארוך - ולמרות העובדה שאותן רשויות וועדות יושבות ופועלות, עומדים אנו לפני שוקת שבורה. ההרחבה והפיתוח איטיים מאוד ואינם מדביקים את הצרכים. ותמיד אנחנו שומעים אותה טענה: חסר תקציב. השנה זה דאי, כי היתה הקפאה בפיתוח; ואילו בשנה הבאה, אחרי הבחירות, מול המיתון ואולי מול פיחות שיהיה, נעמד לפני התייקרות, וגם אז לא תהיה אפשרות לבצע דברים.

התפוסה בבתי-החולים, הממשלתיים והפרטיים, ממשיכה להיות בין 110 ל-115 אחוז. אנחנו עדים לאותן "רכבות" בפרוודורים של בתי-החולים, הגורמות לא רק לאי-נוחות, אלא גם להפרעות לחולה ומשמשות מקור דאגה לקרוביו. מצב זה נמשך באופן מתמיד, ולעולם אין מגיעים לפתרון. והשאלה היא תמיד: תקציב. כמו-כן צריך להחליף מיטות, שהן בסטנדרד ירוד. עדיין עומדות מיטות רבות להחלפה, ואין מגיעים להסדר העניין.

דבר נוסף: בעיית המחלות הכרוניות, הממושכות, מדאיגה אותנו לא פחות, ובמקום להרגיש ירידה בתחום זה, גדלה הדאגה והחרף הנושא.

וכן בעניין האחיות. אמנם שיקללנו את הקאדרים והיתה השתלמות, אבל מה יכולה לעשות אחות כשאין לה זמן לחייך לחולה? מה יכולה היא לתרום בהתרוצצות מאומצת בין חולה לחולה? אין לה זמן להתעכב ליד מיטתו של חולה, וזאת בניגוד לרצונה. כי היא חייבת לרוץ ולהתרוצץ ומעלה מעלה ומהצרכים שנקבעו לה. האחות הטובה ביותר אינה יכולה בתנאים אלה לבוא לעזרת החולה כראוי. המאמץ הגדול מתיש את

כפרי-יאסיף, מועצה אזורית מעלה-הגליל, מועצה מקומית רמה, מועצה אזורית סולם-צור, מועצה מקומית שלומי, מועצה מקומית פקיעין, מועצה מקומית מעליה, ומועצה מקומית שבי-ציון.

"לכבוד חברי-הכנסת אמנון לין, הנדון: בית-החולים בנהדרה. בהיותך נציג נבחר של הציבור וקדוב לענייני הגליל המערבי וגם של המיעוטים, הגנו פונים אליך בהצגת בעיות בית-החולים האזורי ובבקשה לעזור לנו ככל שידך משגת בפתרונותיהן.

עלינו לציין שהאיזור סבל במשך כל השנים מרמת אישפוז נמוכה ביותר וצפיפות בבית-החולים, וכאשר משרד הבריאות הסכים סוף סוף לפתרון יסודי לבעיה, אנו נתקלים בקשיים רבים מטעם המאזר.

בשם כל ראשי הרשויות, שהאיגוד שלנו מאגד, הגנו מעבירים אליך את ההומור המצורף בזה ומבקשים את פעילותך ועזרתך לדרישותינו".

והנה אני מציג לפני כבוד השר את הבעיות שהוצגו בפני:

בית-החולים הנוכחי הוקם לפני חמש-עשרה שנים בקירוב במגמה להיות בית-חולים למחלות כרוניות, והוא נבנה בביתני עץ שהותאמו למטרה זו.

משנת 1958 החלה העברה הדרגתית לשירות הממ- שלה ומדי פעם פונה ביתן אחד, הותאם למחלקה מסוימת במסגרת בית-החולים הכללי ונפתח לשירות הציבור הרחב.

היום כולל בית-החולים 270 מיטות, מזה 180 מי-טות בביתני עץ ישנים.

בית-החולים משרת את כל איזור הגליל המערבי עם אוכלוסיה של 150,000 נפש, אשר תגיע לפי המשוער בשנת 1974 לכ-200,000 נפש.

האזרחים הערבים והדרוזים מהווים היום כ-60% מהאוכלוסיה וכ-55% מהמאושפזים בבית-החולים.

לפי הסטנדרט הבין-לאומי של שלוש מיטות לכל הפחות לאלף נפש זקוק האיזור כיום לבית-חולים של 450 מיטות. ובעוד חמש שנים לכ-600 מיטות.

בחדרי המיון והמראות עובדים בתנאים קשים ביותר. חדר המיון איננו מסוגל לטפל ביותר מארבעה מקרים בבת אחת, ובשום מקרה קשה.

בהתחשב באפשרות של שעת חירום או מקרה אסון המוני, יש צורך בחדרי מיון שיאפשרו קבלת עשרים מקרים בבת אחת לכל הפחות.

בית-החולים הקיים משמש מרכז שיקומי לנפגעי המלחמה המחלמים בבית-ההבראה של נכי מלחמת השחרור וצה"ל וכ-70 חולים מקבלים טיפול מדי יום ביומה, שירות שבית-החולים מקיים אותו תוך מאמצים וקשיים עצומים.

בידי בית-החולים בנהריה יש תפקידי הקבלה והפיי-קוח על בית-החולים למחלות כרוניות בקריית-ים. כמו-כן הוא עומד לרשותם של שני בתי-החולים לחולי-נפש בעכו ובמודע (בסך-הכל למעלה מ-800 חולים מכל רחבי הארץ), הן מבחינה ייעוצית והן מבחינה אישפוזית.

הבעיות העומדות לפני בית-החולים הן: 1. חוסר מיטות חיום; 2. תחזית לחוסר מיטות משוער בעתיד; 3. הוצאות יקרות מאוד להחזקת מבני עץ ישנים הקיי-מים 15 שנים; 4. אי-אפשרות קליטת רופאים צעירים ומומחים בגלל העדר תנאי התמחות נאותים בבית-

הציבור בתל-אביב לא יפסיקו את הפעלתה של תחנת דריג ד'. וכאן נשקפת סכנה לאלפים, לרובבות.

מזור הוא שלא מפעילים ולא מגשימים את חוק בריאות ממלכתי. מסתבר שהטיפול הרפואי הוא מכשיר לשלטון פוליטי, ושומרים עליו. זה מכשיר לשמירת המס הפוליטי, שרוב האזרחים התנגדו לו. המשטר הסוציאליסטי הזה עשה בדיוק את ההיפך מן הדרוש.

דבורה נצר (המערך, עבודה-מפ"ם):

מה עם קופת-חולים לאומית?

אברהם טיאר (המרכז החפשי):

אנחנו בעד חוק בריאות ממלכתי לא באמצעות קופת החולים, לא קופת החולים הלאומית ולא הכללית, אלא באמצעות המוסדות הממלכתיים. זה צריך להיות ברור. אבל היינו מסכימים גם לפשרת ביניים, כצעד ראשון. גם לזה לא התקרבנו. ובודאי שבמצעים של כל המפלגות לקראת הבחירות השנה ניתקל באותה הבטחה, המופרת עד כה. על כל פנים אנחנו נפעל להגשמתה.

ה"ר א. תלמי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת לין.

אמנון לין (המערך, עבודה-מפ"ם):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אני רואה צורך להקדים לדברים שאומר כמה דברי הערכה לשר הברי-אות ולמשרדו, ולומר מעל במה זו כי צר לי מאוד וקשה לי מאוד לעבור בשתיקה, בבואי לדבר על נושא מאוד מקומי, בלי להעיר כמה הערות ובלו להגיד שכל מי שביקר בבית-החולים במלחמת ששת הימים ראה את המעשה הגדול ואת המסירות של הרופאים להצלת נפגעי מלחמת ששת הימים. קשה לי לעבור בשתיקה, ללא הערה, על המתקפה חסרת כל פרופורציה של חוגים שעשו זאת כאן בכנסת, כנגד צוות של רופאים, מזהיר ומסור, שאלפי ישראל אסירי תודה להם, והמשפחות של אותם צעירים לעד לא ישכחו לרופאים אלה את הרפואה והטיפול שהם הגישו לצעירים ונפגעי מלחמת ששת הימים. אני חושב שמשרד הבריאות יכול להעביר לצוות הרופאים ולכל השירות הרפואי את ברכת הכנסת והערכתה לשירותם המסור של הרופאים לבריאות העם ולצעירי ישראל העומדים בגבולות.

אני יודע להעריך נכונה את הקשיים והמכשולים הנערכים על דרכי פעולתו של משרד הבריאות. אני יודע להעריך את ההישגים שמשרד הבריאות השיג בפעילותו. אלא שחרד אני פן תודעת הבריאות לא חדרה במידה מספקת לחוגים עליונים במדינה, כדי לעזור למשרד הבריאות להתגבר על מכשולים רבים הנערכים בדרכו. כך קורה שכולנו משאירים לעתים את משרד הבריאות ואת שר הבריאות, העומד בראשו, להתמודד בעצמם עם מכשולים רבים, שמטבע ברייתם נערכים בדרכו בגלל היותו מדינה צעירה. אני חושב שהמדינה כולה חייבת להתייצב לימין משרד הבריאות, והממשלה היתה חייבת להיענות ביתר רוח-ביד לקריאתו ולעזרתו של משרד הבריאות, כדי לפתור הרבה בעיות שאנחנו רואים אותן לנגד עינינו והן מחייבות פתרון.

ורק כדי להדגיש בעיה המחייבת היענות של המדינה כדי להעניק למשרד הבריאות את האמצעים הדרושים לפתור בעיה זו, אקרא לפני השר ולפני הכנסת מכתב שקיבלתי מעיריית נהריה, עיריית עכו, מועצה אזורית געתן, מועצה מקומית מעלות-תרשיחא, מועצה מקומית

האוצר. אני חושב שחובתה של הכנסת להתייבב לימינו של משרד הבריאות, לפנות למשרד האוצר ולבקש שיעמיד לרשות משרד הבריאות את הכספים המתאימים כדי להיענות לצרכים של ישובי הגליל המערבי.

עוררתי את שאלת בית-החולים הממשלתי בנהריה לגליל המערבי בהיותי נבחר של איזור הצפון, ובמידה רבה אני בא במגע עם אלפי אזרחים ועם ישובים מאזור הצפון. ראיתי חובה לעצמי לפנות אל הכנסת יותר מאשר אל שר הבריאות, כי אני יודע ששר הבריאות מעוניין בהקמתו ובפיתוחו של בית-חולים זה ונכון לעשות הכל למען הגשמת מטרה זו, אלא שאנו חברי הכנסת חייבים לעזור לו להשיג את התקציב.

2. תשובת חשר

מכספי המדינה. להוכחת טיעון זה מנתק חבר-הכנסת גרוס משפט בדין וחשבון מבקר המדינה מן החקשר שלו ומוליך אל מסקנה מחשידה, לפיה "יכול כל בית-חולים להגיש דו"ח ולדרוש כסף מכספי המדינה מבלי שיבדקו אם מגיע לו".

חבר-הכנסת גרוס שכח לציין, משום-מה, כי הקטע המצוטט מתייחס אל בתי-חולים נתמכים בלבד. אך גם לבני אלה אין זה מדויק לומר כי לא קיימת בדיקה. אמנם אין זו בדיקה מלאה, אך הדינים וחשבוניות נבדקים ומשווים מחדש לחדש. בדיקה אחרת, לפי מיטב ידיעתי, אינה מקובלת גם בארצות אחרות.

חברי כנסת אחדים נגעו בשאלת המחסור ברופאים ובהקשר זה בשאלת הרופא הכללי, רופא המשפחה, בצורך לבסס מעמדו ולהגביר את הנוכחות לפנות אל תחום עיסוק רפואי חשוב זה. בצדק העלתה חברת-הכנסת נצר שאלה זאת, המלווה אותנו כל הימים. הנושא אינו חדש ואינו אופייני לישראל; שירותי הבריאות בעולם כולו, ותהא דרך אירגונם כאשר תהא, מתלבטים בו, ניצבים לפני החופתו ומחפשים תשובה. ב-1962 כינס אירגון הבריאות העולמי כינוס מיוחד של קבוצות מומחים בחינוך הרפואי ללימוד הבעיה, לבחינת הגורמים השונים המשפיעים עליה ולגיבוש דרך לעיצובו של רופא המשפחה.

התקדמותה של הרפואה המודרנית, מורכבותו של הטיפול הרפואי בעת הנוכחית והקושי להעמיד לרשות המשפחה והקהילה את יתרונותיו של הטיפול הרפואי המשולב - מגיעה, איבחון, טיפול ושיקום - תובעים מרופא המשפחה והקהילה בימינו שיהיה מצויד בידע נרחב ומעמיק הרבה יותר מאשר היה הדבר בעבר. תפקידים הבסיסי של בתי-הספר לרפואה ובתי-החולים הוא איפוא לא רק להכשיר את הרופאים כך שיוכלו לספק צרכי הרפואה במשפחה ובקהילה, כי אם להבטיח את הקשר עמם, ללוות עבודתם ולחדש מטענם המקצועי בהתאם לשינויים ולצרכים.

כדי לקדם מגמה זאת ולהבטיח כי הרופא הכללי לא יראה בעיסוקו תחום המנותק מן הזרם המרכזי של הרפואה, פועלת ומרחיבה פעולתה מגמה של השתל-מות לרופא הכללי במסגרת הפקולטה ללימודי המשך ברפואה של אוניברסיטת תל-אביב. השתלמות זאת נעדר-בית באמצעות קורסים מיוחדים וביקורים מודרכים במחלקות לקות בתי-החולים. רופא המסיים קורסוקולום מלא ועומד בהצלחה בבחינת החובה, מעניקה לו האוניברסיטה דיפלומה במקצועו.

חולים קטן ולא משובלל; 5. תהליך המעטת זיקת האוכלוסיה היהודית לבית-החולים בגלל הצפיפות, חוסר שירותים מסוימים וחוסר מומחים בשטחים רבים והעד-פת הודקקות לבתי-חולים אחרים; 6. חוסר כל אפשרות לטפל כראוי במקרים של שעת מלחמה או אסון המוני."

הפתרונות שישוברים אלה מציעים לשר הבריאות הם: "הקמת בניין מרכזי שיספק את הצורך במיטות ובשירותים ויהפוך את בית-החולים למרכז רפואי איזורי בהתאם לצרכי האזור. רשות האישפוז העליונה הכירה בפתרון זה, לפי המלצת משרד הבריאות, וביום 8 בינואר 1969 הודיע שר הבריאות על החלטה זו". אלא שמתברר ששוב השארנו את משרד הבריאות להיאבק עם משרד

היו"ר א. תלמי:

רשות הדיבור לשר הבריאות, לדברי תשובה.

שר-הבריאות י. ברזילי:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. גם הפעם הווי-כוח על תקציב משרד הבריאות ביטא, בדרך כלל, דאגה ואחריות, כשם ששם דגש על מחסורים - לצד ההישגים. מעטים היו הקולות החריגים אשר לא ראו את האור, את ההתקדמות, את המאמצים למצוא פתרונות לבעיות.

מטבע הדברים לא תוכל תשובתי להקיף את קשת הנושאים הרחבה, שהועלתה בדברי המתווכחים; על כן אדרש רק לחלק מהם, ולא מתוך אי-התחשבות או העדפת נושא אחד על פני משנהו. הנה העלה חבר-הכנסת לין שאלה מיוחדת. ואמנם הוא צודק בדבריו, אנו מאוד דואגים לעניין. היו לנו תכניות פיתוח, חלק מהתכניות הוקפא. לפחות לבני שעת חירום הסידורים קיימים מעבר למידה שציין אותם חבר-הכנסת לין.

חבר-הכנסת גרוס הטעים, כי מצד אחד מעריך הוא את המאמצים הנעשים על-ידי שר הבריאות וצוות עובדי משרדו לקידום שירותי הבריאות במדינה, ומצד שני שרוי הוא ברושם כי הבעיות שבהן מתלבט המשרד הן סטטי-יות, ונצחיות, שאינן יורדות מעל הפרק.

אכן, צודק חבר-הכנסת גרוס, הבעיות הן נצחיות, כשם שנצחיות הן הדאגה וההתקדמות - הרצופה והדינמית; אל לנו לשכוח כי תכליתה של רשת השירותים היא לשמור, לקדם, להגן על בריאות האוכלוסין, הקהי-לה. היחיד והכלל, אכן, תכלית זאת היא קבועה ונצחית, ורק השיטות, האמצעים, הכלים - משתנים ומתפתחים.

אולם חבר-הכנסת גרוס קובל גם כי אין תזווה: המצוקה באישפוז מחמירה, המחסור ברופאים פוגע בבריאות התושבים, הפיקוח על טיב המזון לקוי. האומנם אין תזווה? והרי העובדות סותרות טענות אלה, ובכל זאת נוהג חבר-הכנסת גרוס בעובדות מתוך התעלמות מרחיקת-לכת. כיצד לפרש אחרת התעלמות מתוספת מאות המיטות בשנה אחת; מן הבנייה הגדולה המתבצ-עת לעינינו; מן הפעילות העניפה, שאיננה חסרה הישגים בשטחים מחוזקים; מפעולתו החיובית של השירות לפיקוח על טיב המזון? אמנם גם אנו איננו מרוצים מן הקצב ומן הממדים, אך מכאן ועד ל"אין תזווה" רב המרחק. נאמן לשיטתו קובע חבר-הכנסת גרוס כי הפיצול בשירותי הבריאות גורם נזקים חמורים לקופת המדינה ולבריאות העם ומביא לביזבז של מיליוני לירות

שהם קיימים, בין שהם שייכים לקופת-חולים, בין שהם ממשלתיים, בין שהם מקיימים זיקה אל גורם אחר. תכנית-האב לפיתוח האישופו, שעליה דיווחתי לבית, מיועדת לבניית בתי-חולים באזורים שבהם הם חסרים. עם הפעלת ביטוח הבריאות יהיה האישופו כולו על בסיס רצינות, והקריטריון הרפואי בלבד יהא קובע את מקום אישפוזו של החולה. גם עתה בבתי-חולים רבים קיים נוהג זה, על בסיס של הסדר בין-מוסדי; כך הדבר בבאר-שבע, כך הוא באילת ובמקומות אחרים.

אין אני חולק על דעתה של חברת-הכנסת רויאל-נאור, כי החולים המאושפזים עתה בעכו עשויים לזכות בתנאים טובים הרבה יותר בבתי-חולים חדש, מחוץ ומודרני. אין הדבר אמור בדמת השירות ובמסירות הסגל, המתאמצים, גם בתנאים הקשים הנוכחיים, לקיים את הנורמות המקצועיות בטיפול. הנני מכבד ומחשיב הנמקתה של חברת-הכנסת רויאל-נאור, נוסף על הדאגה לתנאי המאושפזים. ואולם אין אני רוצה להוליך שולל: במסגרת המשאבים העומדים לרשות המשרד ולנוכח הצורך במיטות נוספות, איני רואה אפשרות ריאלית קרובה לפינוי החולים - ואני אומר זאת בכל הכנות והצער. בשעתו הופיעו יזמות של אירגונים ויחידים, שהבטיחו מקורות מימון - שלא במסגרת התקציב - להקמת בית-חולים אלטרנטיבי לעכו בהקדם. יזמות אלו אף הן לא נתממשו, לצערי.

חברי הכנסת, הנני מצטרף לדאגה אשר מצאה ביטוי בדבריה של חברת-הכנסת גו, לגבי מצב האישפוז בחלק מן המוסדות הפרטיים לאישפוז חולי-נפש. ולא במקרה הבאתי את המצב השורר לידיעת הבית. לא הסתפקנו בכך ועשינו מאמצים לתרגם דאגה זאת לכלים של פיקוח נרחב ומעמיק יותר. אין זה מדויק כי 200 חולים נמצאים במוסדות אלה בטיפולו של רופא אחד, אחות אחת ועוזרת לאחות. על-פי נתונים מעודכנים, מצוי רופא אחד על כל 105 חולים בממוצע; וכוח-אדם טיפולי אחד לכל עשרה חולים בממוצע. כוח-האדם הטיפולי כולל אחים מעשיים, מטפלים וכוח-עזר. נכון הוא כי ברוב המוסדות אין אחים מוסמכים וצוותות הפיקוח נותנים עדיפות להצבת כוח סיעודי מוסמך במוסדות אלה.

בשנה הקלנדרית 1968 נערכו על-ידי צוותות הפי-קוח 115 ביקורים ב-24 מוסדות פרטיים לאישפוז חולי-נפש. הצוותות המבקרים כוללים רופא פסיכיאטרי, אחות מפקחת, מפקחת משק ואיש אמרכלות. לאחר כל ביקור נמסר דיווח לשירות המרכזי לבריאות הנפש ונמסרות הנחיות לסגל המוסד המבוקר, לגבי צעדים שיש לנקוט - בהתאם לממצאי הביקור.

חברי הכנסת, בלב לא קל אני בא לציין מצב זה כהתקדמות לעומת העבר, משום שרחוק הדבר מלהשביע את רצוננו. דעתנו נתונה באורח מתמיד לשאלה זאת, ואני מקווה כי נעמיק את הפיקוח, כשם שנבגיר את הדרכת סגל המוסדות.

חברת-הכנסת גו הזכירה את שיטת ההתקשרות עם רופאים פרטיים, המאפשרת לחולים לבקר בבתי-רופאים, - שיטה אשר ידונה באחרונה בוועד המפקח של קופת-חולים. לא אכנס לעבי הקורה של השינוי המוצע, אשר מגמתו לשפר את הטיפול של המרפאות והרופאים הכלליים. אולם ההסדר החדש מעורר בעיות מסובכות וכבדות. בהסדר המוצע מדובר בין היתר

אמצעי נוסף לקידום הרפוא הכללי הן ההשתלמויות תוך כדי עבודה. כבר היום מתאפשרת לחלק מרופאי המרפאה השתלמות של קבע בבתי-החולים, באיזור שבו הם מועסקים. ימי ההשתלמות, המצטרפים יחדיו כדי שבוועת מספר בשנה, מאפשרים קשר של קבע עם הרפואה הקלינית והמחקר השימושי בבתי-החולים. למד-בה הצער, ההשתלמות הזאת עדיין איננה נחלת הכל; עם זאת, נעשים מאמצים להרחיב מסגרת השתלמותית זאת.

יש לי ספק, אם מחשבתו של חברת-הכנסת רזון על הקמת בתי-ספר מיוחדים לרפואה משפחתית היא רצויה ובת-מימוש, ונראית לי כממשית יותר ואף רצויה יותר המגמה של הנחלת החינוך והתודעה המתאימים לכלל הלומדים בבתי-הספר לרפואה.

אני מוסיף להאמין, כי הכרה ברפואה המשפחתית כהתמחות, קביעת זיקה הדוקה בין המרפאה ובית-החולים, תיגבור תקנים בבתי-החולים ובייחוד הפריפריים, למען ויכלו בצורה שטחית לשרת חלקית גם את המרפאות בסביבה, העמקת החינוך הרפואי הכולל ותדעית הייעוד הרפואי, תמריצים מתאימים, מקצועיים וחמריים, הכשרת מספר רופאים גדול יותר במדינה, - בהם המפתח לפתרון, יותר מאשר בתוך. ביקרתי בארצות שונות וקראתי על ארצות שבהן קיים חוק בעניין שירות בכפר, ואני יודע כי הפער בין עיר וכפר מבחינת רמת הטיפול הרפואי, מבחינת שיעור הרופאים ביחס לגודל האוכלוסין, הוא גדול לאין ערוך מאשר אצלנו - בלי חוק. אל-נא ינאחו בקמיע של חוק. לצערי, יש חוקים שהם אמנם צודקים מהותם, אך הציבור הנוגע בדבר, כולו כמעט, מתנגד להם, ולפיכך אינם ניתנים למימוש. אל ניתפס לחקיקה שמגמתה תהיה טובה ובכל זאת תחטיא את המטרה.

כפי שהודעתי לחברי הבית בדברי הפתיחה, אנו מנסים לקדם את המגמה האמורה קידום נוסף, על-ידי נסיונות של שילוב תקנים בין המרפאה, המרפאה המקצועית ובתי-החולים, וכן על-ידי הגדלת העתודה האקדמית, מתוך הנחה כי גם בדרך זאת ניתן לתגבר את הכפר, הספר ואזורי הפיתוח. ועם זאת, אין אנו פטורים מלהתמודד עם בעיה כבדת-משקל: האם אין צורך ואפשרות לווסת מספר המתקבלים לתחומי ההתמחות השונים בדרך העשייה להגדיל את מספר רופאי המשפחה ולחזק את השירות בכפר ובספר?

חברת-הכנסת רויאל-נאור מייחסת את המחסור ברופאים בכפר ובספר לעובדה שהעבודה ניתנת בעיקרה על-ידי קופת-חולים הכללית והרופאים נשלחים למוסדות של קופת-חולים המעניקה להם את הברירה ואת אפשרות הבחירה בין מרכז הארץ ואזורי הספר. אני יודע כי חברת-הכנסת איננה גורסת דווקא את הכפיה, אולם כמוני כמוה, בדברי על חופש בחירה אינני מתכוון לאנרכיה, למצב הנוגד את צרכי השירות והציבור, המפ-קיר את הספר ואת אזורי הפיתוח. אני יכול להעלות על דעתי מצב הממוגן חופש בחירה עם הסדר בין-מוסדי; תיאור בין כל זרועות השירותים, במסגרת מאגר כולל של כוח-האדם. מגמה זאת כבר מתבצעת בחלקה, לפחות לגבי כוח-אדם עולה, כפי שמסרתי לבית בדברי הפתיחה.

לתוך דבריה של חברת-הכנסת רויאל-נאור נשתר-בה טעות. אין משרד הבריאות מקים בתי-חולים במקום

או בתי-ספר לרפואה - כאילו היה הדבר נושא אשר חשיבותו והשלכותיו אינן חורגות מן המסגרת הלוקלית. לנוכח מסע פירסומים זה ראינו צורך, שר האוצר ואנוכי, להודיע כי הקמת בית-ספר לרפואה היא עניין שבתחום התיכונן הממלכתי הכולל, וכי הממשלה לבדה תחליט על כך, על יסוד צרכי המשק הכוללים. הנני רואה צורך לחזור ולהדגיש, מפאת חשיבות הרבה של הנושא, כי הממשלה לא תשלים עם שום עובדות מוגזמות, יהיה מקורן אשר יהיה. ואני קורא לכל הגורמים לגלות גישה אחראית ולהימנע מהמשך הפולמוס, ההכרזות והפירסומים.

דין-וחשבון ועדת ברנזון יונח בקרוב על שולחן הממשלה, שתקבע החלטתה תוך בחינה יסודית של הממצאים וההמלצות של ד"ח זה ושל כלל צרכי המשק והחברה, הרפואה והבריאות, עתה ולעתיד לבוא.

חברי הכנסת, בעיות האישפוז היו שזורות כחוט השני בדברי רוב המשתתפים בדיון. צוינו הישגים והובעה ביקורת על מצוקות שאוצר המדינה, - ולא משרד האוצר דווקא - בהקצאת המשאבים שלו טרם השכיל לפתור.

אני ביטאתי בפני הבית את הדאגה הכרוכה בהאטת קצב הביצוע שבכל הנוגע לפיתוח בתי-החולים, אולם משתתפים אחדים בדיון ראו במספר המיטות מחד יחיד להערכת מצב האישפוז. אולם התמונה הכמותית כשלעצמה - של מספר המיטות העומדות לרשותנו - אינה מספקת להסברת הפוטנציאל האמיתי של שירותי האישפוז, היקפם ועילותם.

יש להביא בחשבון את פיתוחן של שיטות רפואיות חדשות ושינוי הידע הרפואי החדש, במקביל להתקדמותן של הרפואה והטכנולוגיה המודרנית, בהערכת פוטנציאל האישפוז המלא. הסתעפות רשת המחלקות המיוחדות כנוירולוגיה, קרדיולוגיה, גינרולוגיה, גינרובי-רורגיה, הכירורגיה של החזה ושל הכלב ואחרות, וכן פיתוח ושיכלול המעבדות והמכונים - לצד קיצור ההשהיה הממוצעת בבתי-החולים - הגדילו את ניצולת המיטות, ועל כן רק כל הגורמים האלה, בהצטרפותם, מהווים מדד להערכה מאוזנת ואובייקטיבית של פוטנציאל האישפוז.

אינני סבור כי מיצינו את כל האפשרויות וכי אין לעשות או לא ניתן לעשות. אנוני כרויה לעצה ולביקורת ועיינו פקוחות לראיית הצרכים ולמאמץ לגבור על קשיים ומחסור. אך, אנא, נראה הן את המצוי והן את האפשרי ראייה מאוזנת, ההולמת צרכים כוללים ואפשרויות נתונות.

חברי הכנסת חביבי ניסה להמעיט מערכם של המצאים הרבים להעלאת רמת הבריאות בקרב אוכלוסיית המיעוטים. ועל כן הוא אומר: "אין פלא שאחוז התמותה בקרב הערבים הוא כפול מזה שאצל היהודים". אולם מהי האמת, חברי הכנסת, שממנה מתעלם - ואני חושש בידועין - חברי הכנסת חביבי? האמת היא כי תמותת התינוקות ירדה מ-67.74 ל-1000 לידות חי ב-1952 ל-38.2 כיום. לעומת זאת הריבוי הטבעי בין בני המיעוטים בישראל הוא, כידוע מן הגבוהים בעולם. הירידה בשיעורי תמותת התינוקות מקורה בקידום המ-היר, החברתי והמשקי הכולל, של האוכלוסייה, ובפיתוחם המתמיד של שירותים רפואיים לשירות האם ולפיקוח על התפתחות הילד. רק 4% מן הילדות ילדו בבתי-

על אפשרות של עבודה נוספת לרופאי המרפאות ועל הפניית חולים אל רופאי בתי-החולים - בבתיהם.

נושא אחרון זה גידון במגעים בין משרד הבריאות, מרכז קופת-חולים ואיגוד רופאי קופת-חולים. מגעים אלה טרם מוצו. לא אסתיך כי ראינו בדאגה חמורה את קטע ההצעה הנוגע לרופאי בתי-הספר בכל בתי-החולים, מבלי שים לב לבעלות על המוסד. באזורים הפריפריים, ואולי לא רק בהם, מהווה בית-החולים את המרכז המוסמך ביותר, המצויד ביותר והערוך ביותר להגשת עזרה רפואית, ולא היינו רוצים להחליש מרכזים רפואיים אלה בפרפריה על-ידי כך שניצור פיצול בין זמנו של רופא בית-החולים ומתן שירות בין כתלי בית-החולים ומחוצה לו. אנו נוטים יותר להרחבת התקנים בבתי-החולים, אשר תאפשר הפניה - על-פי רוטציה מסוימת של חלק מן הרופאים - למרפאות הסביבה, וכן תוגבר גם הויקה בין המרפאות לבין בית-החולים האזורי. למעשה, שיקול זה חל עקרונית לגבי כל חלקי הארץ.

חברי הכנסת, אל נשכח כי רבים מרופאי בתי-החולים הם רופאים צעירים בשלבי התמחות שונים. האם אין סכנה כי נפגע בתהליך ההתמחות התקין - בעוד אנו מבקשים לחזקו - על-ידי האפשרות כי רופאים מתמחים אלה יועסקו בפרקטיקה החורגת מכתלי בית-החולים? אינני נכנס לשאלות של פרקטיקה מותרת ואסורה, ואני נמנע הפעם מלהתייחס אל האספקטים של אתיקה ושל סיכונים אפשריים וצפויים לאתיקה בין כתלי בתי-החולים.

אנו כואבים את כאב הדוואים למצב המרפאות, אך נדמה לי כי את חיון המרפאות והטען תיקון בהן אין להשיג במהיר שיבושים בבתי-החולים.

ועדה משותפת של משרד הבריאות ומרכז קופת-חולים ביררה את האפשרויות כיצד להועיל באופן מירבי למרפאה, מבלי לפגוע בכשרו ורמתו של בית-החולים. בירור זה נתקיים תוך מגעים עם ההסתדרות הרפואית ועם המועצה המדעית שלה. הבירור נתמצה ונסתיים במסקנות הבאות: 1. רופאי בתי-החולים יורשו לקבל מבוטחי קופת-חולים בביתם, פרט לרופאים במעמד של מתמחים; 2. העבודה הנ"ל לא תפגע ביום העבודה, בתורנויות ובכוננויות בבתי-החולים שבהם הרופא חייב; 3. ההתקשרות של רופא בית-חולים עם קופת-חולים לפי הסדר זה טעונה אישור מנהל בית-החולים.

קיבלתי את מסקנות הוועדה המיוחדת ואישרתי אותן, בלב כבד, בתנאי שנחזור לדון בסוגיה זו לאחר תקופת נסיון מסוימת, אם יתברר שההסדר הנ"ל לא הועיל למרפאות או הויק לבתי-החולים.

בדברם על המחסור ברופאים הזכירו מספר חברי כנסת את שאלת הקמתו של בית-ספר נוסף לרפואה. חברת הכנסת גו הביעה צער על כי "משרד הבריאות לא הצליח לספק לבית אינפורמציה מהימנה ומדייקת בנושא חשוב זה".

רצוני להעמיד את חברת הכנסת גו על טעות: כבר אשתקד, בסקירתי בפני הבית, ציינתי את ממדי המחסור הצפוי ל-1970 ול-1974; זאת כמובן על יסוד נתונים שהיו נכונים בעת ההיא. אך לא זהו עיקר העניין. לצערי, שאלת הקמתו של בית-ספר נוסף לרפואה הופכת לפולמוס תחרותי בין רשויות עירוניות שונות, ולעתים מתוך רצון "ליצור עובדות". העתונות מרבה לצטט דברי אישים ומוסדות, המתכננים הקמת בית-ספר

המקצועיים, ואם בשלומי לא מתגוררת אחות במקום, אין פירוש הדבר כי במרפאה ובשעה שהמרפאה פועלת לא מצויה אחות. מובן כי רצוי מאוד שתתגורר אחות במקום, ואכן נפגשנו עם אנשי המועצה המקומית שלומי כדי לקדם פתורונה של בעיה זאת. דממה לי כי די בלוגמי אות אלה כדי להמחיש את הנטייה להוסיף על המצוקה הקיימת — והיא קיימת — והקודרת — היא קודרת לא פעם — הגומות מיותרות. ועם זאת, צודק חברי הכנסת ורדיגר בכך כי יש לפעול ללא ליאות לשיפור, להסרת קשיים, לטיפול הישירים הקטנים, כי הטעון תיקון הוא עדיין רב מאוד.

חברת הכנסת הקטין העלתה בדבריה בעיה חשובה, הקשורה באופן הדוק עם הטיפול באדם החולה — היא בעיית כוח-האדם. הסייעות בבתי-החולים. גם מתווכחים אחרים בדיון נגעו בנושא, וארשה לעצמי להעיר הערות אחדות בתשובה על כך.

בעקבות מסקנות ועדת השירותים הציבוריים של הכנסת נתמנתה ועדה, בהשתתפות נציגי המשרד, נציגי בנות שירות המדינה ואיגוד האחיות. תפקידה של ועדה זאת לבדוק בדיקה יסודית ומעמיקה את כל מכלול השאלות הכרוכות בקביעת תקן מעודכן של כוח-אדם. סייעות למיטה, לפי סוגי המיטות. זאת מלאכה מורכבת, וכפי הנראה גם ממושכת.

כדי לפתור שאלות אקוטיות נתמנתה ועדה מקבילה, באותו הרכב מוסדי, אשר התחלה עבודתה בבדיקת המחסור והטענות שהושמעו לגבי מחסור בבית-החולים תל-השומר. הבדיקה בתל-השומר הושלמה וכתוצאה מכך נתנוספה בבית-החולים כ-70 אחיות, חלקן הגדול במסגרת התקן לחלקן בתקציב של תעסוקה ארעית, להחלפת אחיות, חופשות, השגחה מיוחדת וכיוצא באלה. אולם פתורנה המקיף והבסיסי של השאלה קשור בהשלמת עבודתה של הוועדה האחדת ובעידכון מוסמך של נורמות כוח-אדם למיטה.

חברי הכנסת, נשמעו השגות לגבי מידת ההשתתפות של המדינה, באמצעות תקציב משרד הבריאות, בתקציב בה של קופת-החולים הכללית. אני מניח כי השגות אלה מקורן באינפורמציה בלתי-שלמה לגבי היקפה הכספי של התמיכה בתקציב קופת-החולים. חברת הכנסת הקטין ציינה, כי תמיכה זאת הסתכמה ב-12.7%, ואילו בדיקתם של הנתונים, לשנת התקציב 1968/69, מצביעה על אחוז שונה וגבוה הרבה יותר. התמיכה הקבועה הנובעת מהחזר מכס, התמיכות לשירותים עצמיים, התמיכות הכלליות על-פי המפתח שנקבע, התמיכה באישפוז מבוסס קופת-החולים בבתי-החולים הממשלתיים — כל אלה מסתכמים בתמיכה של 21% בקירוב מתקציבה הכולל של הקופה. התמיכה אינה קטנה איפוא, ומסתבר כי האינפורמציה, שהיתה בידי חברי הכנסת אשר השיגו על כך, לקתה בחסר.

ושבו, אפשר לחלוק אם האחות שמסרתי עליו, הוא תמיכה מספקת או לא — יש כידוע, הטענות כיווניות שונים, אלה להרחבה ואלה לצמצום — אולם כשם שאין להפזיז ביוחס לשיעור התמיכה הניתנת, כך אין גם לצמצם אותה.

בדברי הפתיחה דיברתי ארוכות על ביטוח הבריאות, על המלצות ועדת חושי, על חילוקי הדעות בסוגיות שונות בוועדת השרים, שנתמנתה במיוחד לבחינת המלצות ועדת חושי ולעיבוד הצעה לממשלה, ועל השלבים

החולים בשנותיה הראשונות של המדינה, ואילו כיום מגיע שיעור הלידות בבתי-החולים ל-90% בקירוב. זאת האמת, שממנה מתעלם חברי-הכנסת חביבי. אך לא רק זאת. בעקבות פיתוח השירותים הרפואיים ופתיחתם לכל וכתוצאה מעליית הרמה הכללית, עלתה תוחלת החיים בקרב אוכלוסיית המיעוטים והיא איננה שונה כמעט מזאת של האוכלוסיה היהודית. זאת אף זאת; המאמץ לארדיקציה של מחלות אנדמיות ואפידמיות, הפחת ההולך ופוחת מחולי ומוות מוקדם, העמקת העבודה התברואית בקרב אוכלוסיית המיעוטים ויישום המיעוטים — אלה מהווים אחד ההישגים הבולטים של שירותי הבריאות בשנות המדינה.

בכל כפר המונה למעלה מ-400 נפש אנו מקיימים שירות מוגד קבוע וסדיר, כדון כל ישוב מיושבי הארץ. יתר על כן, אפשר אף לומר כי משרד הבריאות נהג אפליה — על דרך החיוב — בהקיום שירות אמבולטורי מיוחד לאוכלוסיית המיעוטים. כיום פועלים למעלה מ-80 מרפאות וקרוב ל-80 תחנות לטיפול באם ובילד, מרכזי בריאות ושירות מוגד ניד לאוכלוסיית הבידואים; בלמע"ל 60 כפרים הותקנו מערכות מים מרכזיות כדי למנוע זיהום הספקת המים מבארות ומעיינות חסרי הגנה, ופעולת הרישות נמשכת. בשירותים אלה, הניתנים על ידי משרד הבריאות, קופת-החולים הכללית וקופות אחרות, מועסקים למעלה מ-50 רופאים, כ-160 אחיות, 10 תברואנים ועשרות עובדים אחרים. הוכשרו מאות בעלי מקצועות פרה-רפואיים מקרב בני המיעוטים; אחיות, תברואנים, עובדי מעבדה, מרפאים בעיסוק, טכנאי נוטגן ובעלי מקצועות אחרים.

אולם אליבא דחברי הכנסת חביבי "הממשלה עושה מעט מאוד בשטח שירותי הבריאות בישובים הערביים", והוא חושש כי אנשי משרד הבריאות, יעדיפו לשתוק — כדברו.

חברי הכנסת, נראה כי מסכת מעשים זו, אשר לא מנית אלא מקצתה, המביאה מזור ומרפא, חיים ורווחה לאוכלוסיית המיעוטים — איננה גורמת רווחה לחברי הכנסת חביבי. כל אדם המבחין בין אור לחושך לא יתקשה להצביע על האור שבמעשים אלה. ילך איפוא חברי הכנסת חביבי לדרכו ויקרא לאור חושך, ואילו אנו נגביר את האור, את הרווחה לכל. אמנם נכון, עדיין לא הגענו לרמה שווה בתחלואה ובתמותות התינוקות בין הממוצע בישוב היהודי ובישוב הערבי, אך גם בתוך הישוב היהודי קיימת דיפרנציאציה, שהיא תוצאה נטל של ירושה ומסורת, הרגלים ומנטאליות מסוימים, אך אם נווה את המצב כיום לזה שהיה עם כינון המדינה, הרי נראה כי ההתקדמות בישוב הערבי בתחום הבריאות היא בולטת ומופלגת ביותר.

חברי הכנסת ורדיגר מנה שורה של מקומות, ביחוד בעיירות פיתוח, שהמצב בהם אינו מניח את הדעת. עם זאת, יש אצלנו לא פעם נטייה לגדוש צבעים שחורים על הצללים הקיימים באמת. חברי הכנסת ורדיגר, תרוי פות אינן חסרות בדרך כלל בשום מרפא; העדר שירות מוניות בעיירה זאת או אחרת איננו מצדיק את אמירתו כי חיי אדם בסכנה. לתכלית זאת קיים שירות אמבולטורים ומצוי רכב.

רופאים מקצועיים מגיעים אל הישובים בהתאם לקריטריונים מסוימים שנקבעו. אין צורך ואין אפשרות כי בכל ישוב תימצא כל הקשת המגוונת של הרופאים

דעתה של המועצה, בכתב, על-ידי היושב-ראש שלה, פרופ' מיליצקי. לא אצטט את התשובות במלואן, כי אם עיקרן. לפי דעתה של המועצה: "מועמד להשתל לב יכול להיות רק אדם שלבו מעוות עקב מחלה מלידה או נרכשת בצורה כה קשה, שסיכוייו להמשיך לחיות הם קלושים ביותר, כלומר שימיו או שבועותיו ספורים - וכשלא קיים כל טיפול תרופתי או כירורגי אחר, הנותן סיכוי להציל את חייו. מועמד כזה ייכתר לאחר התייעצות של הרופא הפנימי המטפל עם צוות קרדיולוגי וכירורגי, בשיתוף פעולה עם אימונולוג".

לגבי לבו של "התורם" מחווה המועצה דעתה כלהלן: "נטילת כליה או לב למטרת השתלה, יש לעשות זאת מיד לאחר הפטירה, כי כבר במשך 10 עד 20 דקות לאחר מותו מאבדים האברים האלה את כושרם הטיפקודי. נובע מכך שיש לנקוט באמצעים מלאכותיים אשר ימנעו את המוות הביולוגי של האבר העומד להישלל. מהאמור לעיל ברור, שלקביעה המדויקת של זמן המוות נודעת חשיבות מכרעת".

בחוות-הדעת נאמר עוד, כי "בעולם הרפואי מקובל היום להוות מות אדם עם מות מוחי". על הקריטריונים לקביעת מותו של המוח נכתבה בעולם ספרות רחבה ונתקבלו סיכומים בכינוסים בין-לאומיים שונים והמועצה המדעית של ההסתדרות הרפואית מינתה ועדה מיוחדת, כך נאמר, המורכבת ממומחה לקרדיולוגיה, מומחה בגירויכירורגיה ובאומחה בינאומולוגיה כדי לקבוע קריטריונים מדויקים של המוות.

לשאלתי "האם ההמלצות של כנס ז'נבה מיום 13 ביוני 1968 (עליהן מסרתי בפרוטרוט לכנסת) מספיקות או יש להוסיף או לגרוע מהן?", משיבה המועצה כי "ההמלצות של כנס ז'נבה, ביוני 1968, נראות מבוססות די צרכן, והן כוללות את ההמלצות שניתנו על-ידי הוועדה המיוחדת להשתלות לב, שיוזמה על-ידי (CIOMS) Council for International Organization of Medical Sciences".

לשאלתי "אילו תנאים חייבים לשרור בבית-החולים שבו מתבצעת השתלה", משיבה המועצה, כי "כשמדובר בהשתלת כליה או לב, תנאי בל יעבור הוא שניתוח מסוג זה ייעשה אך ורק בבית-חולים מרכזי משוכלל, אשר בו נמצאים צוותים כירורגיים מגוונים ומאומנים בכירורגיה של הלב וכלי הדם, ונוסף על כך צוות של אנשי מדעי יסוד, כגון ביאוכימאים, אימונולוגים וכו', אשר עשויים לתרום להבנת התהליכים הביולוגיים הקשורים עם קלי-טת שתל או דיחוי".

לשאלתי הסופית: "האם יש, לדעתכם, בסיסומו של דבר, לבצע לאלתר השתלות לב במדינתנו, כמובן, בתנאים שיוגדרו? משיבה המועצה: "בשלב הנוכחי יש מקום לביצוע השתלת לב, כשלפנינו באותו זמן - א. חולה-לב אנוש אשר ימיו ספורים; ב. "תורם" מתאים, כלומר: חולה העומד למות תוך זמן קצר מגידול ממאיר במוח, אשר אבתתו הוכחה מעל לכל ספק; ג. צוות מעולה של כירורגים, מומחים במחלות לב וכלי הדם העובד במוסד, כפי שמפורט בסעיף 4, אשר הגדיר את אופיו של בית-חולים, בו אפשר לבצע השתלת לב.

זוהי חוות-דעתה של המועצה, אשר תושלם לאחר דיונים של הוועדה המיוחדת לקביעת קריטריונים מדויקים יותר לקביעת זמן המוות.

כאמור, יש נוהגים ווהלים ותחיקות שונות במדינות

האחרונות של בירורים לקראת הצעת חוק, שצריכה להתאשר על-ידי הממשלה והכנסת. נכון שהטחנות טחנו לאט, ועם זאת - התקדמו ונכנסו לשלב ההכרעה האחרון.

חבר-הכנסת ורדיגר העלה מחדש את בעיית השתלות הלב. היתה לי הזדמנות, בבית הזה, לדון בהרחבה בסוגיה זו ועל כן אקצר הפעם.

זוהי בלי ספק בעיה קונטרוברסאלית חמורה, קודם כל בעולם הרפואה עצמו. לא נכון הוא לומר כי גדולי הרפואה פסקו פה אחד או ברובם המכריע נגד השתלת לב, כשם שלא נכון יהיה לומר את ההיפך. הסוגיה שניה במחלוקת בין גדולי הרפואה, ואולי מדויק יותר לומר, כי קיימת התלבטות והתחבטות קשה אצל כל אחד כמעט, בין המחייבים והשוללים כאחד. השוללים נוהגים מפסילה מוחלטת, המחייבים נוהגים מבטחון מוחלט בצדקת דעתם. ואפשר למלא את חלל הבית בציטטות משני המנות, של אנשים נכבדים ובני-סמכא.

אולם מסופקני אם ישנה ארץ ומדינה בעולם שבה הרשו לעצמם אנשי הלכה דת להאשים את הרופאים ב"רצח פלילי", כפי שמרשה לעצמו מאמר ראשי עוד הפעם ב"המודיע" מ-21 במאי. וכך כתוב בעתון, שאמר ששתילת הלב הוגדרה כ"רצח פלילי": "לפי החוק כאן, כל אדם גורמלי הרצח אדם במיד (ואין הבדל בחוק בין נרצח שסיכוייו לחיות מסתכמים בשנים או בימים) בתנאי שלא קדמה להתגרות מצד הנרצח - אחד דגו: מאסר עולם". והעתון מוסיף: "גם בנסיבות מקילות אינו רשאי כיום בית-המשפט להפחית מהעונש של מאסר עולם למרצח בכוונה". ובכן, מאסר עולם למנתח הראשי ולצוות עוזריו - ואין רחמים בדן - אף לא יום אחד פחות. וכל מי שבדעה אחרת - "מעודד" לרצח או "מחפה" עליו.

ובכן, איני מכיר פינה בעולם אשר בה מטפלים ככה בסוגיה החמורה של שתילת לבבות, מגדירים ככה רופאים-מנתחים (מטורפים, רוצחים), תובעים ככה מאסר עולם לאלה שביצעו שתילת לבבות.

בעולם הרפואה אין חילוקי דעות לגבי חשיבות ההישג הכירורגי שבשתילת לבבות. יש מטפלים ספק, האם האמצעים האימונו-סופרסיביים - כלומר, החיסון נגד הדחייה - יעילים במידה מספקת, כדי להצדיק מה-שך שתילת לבבות בקנה-מידה רחב. מצד שני, גם מחייבי שתילת לבבות מגבילים עצמם רק לגבי מקרים שכל האמצעי הרפואי האחרון הניבוי והתקווה האחרונה להצלת חייהם היא בהחלפת הלב החולה בלב בריא.

אשר לתורם - בעולם הרפואה קיימת נטייה חזקה לדאות את מותו של האדם במות המוח. אולם מתנהל ויכוח לגבי קני-המידה לקביעת מותו של המוח. הבאתי בשעתו סיכומים מכינוס בין-לאומי של רופאים-מומחים מכל הארצות, במערב ובמזרח, בהן בוצעה שתילת לב, בהשתתפות נציגי אירגון הבריאות העולמי. כמובן, סיכוי-מים אלה אינם מחייבים - ורשאים אדם או מדינה לא לקבל אותם או לא להסתפק בהם. ואמנם ידוע לי כי יש שלא הסתפקו בהם.

גם אני חשתי לנכון לא לראות סיכומים אלה כדבר שאין עוררין עליו ופניתי אל המועצה המדעית של ההסתדרות הרפואית בשורה של שאלות וביקשות חוות-דעתה של המועצה בבעיות השתלת אברים, והש-תלת לב בכלל זה. לפני ימים אחדים נמסרה לי חוות-

— סקירת שר הבריאות על פעולות משרדו (תשובת השר) (ברזילי); חוק מס נסיעות חוץ (תיקון מס' 4) (תלמי, קרגמן) —

שונות; גם גישתם של גורמים משפטיים ודתיים היא שונה. כך, למשל, קבעה הכנסיה הקתולית בצרפת, שכל חיים מלאכותיים המונעים לאדם על-ידי הרופא אינם בגדר חיים, כלומר, שהולה שמוחו מת ונשימתו ומחזור דמו מחזקים על-ידי מיתקנים מלאכותיים, מב- חוק, נחשב כמת לכל דבר בעיני הכנסיה. אני מביא זאת רק כדוגמה ולא כהוכחה, כי לדעתי, בעיות ההשת- לה לא תיפתרנה ולא תוכרענה על-ידי שום רשות דתית, לא נוצרית ולא יהודית ולא אחרת.

יש מקום לדון על השהיה והאטה או הרחבה של השתלת לבבות; יש מקום לדון על יצירת תנאים יותר משוכללים, על צבירת נסיון רב יותר בתחום האימונולוגי, אך מכאן ועד פסילה והוקעה מוסרית ומשפטית רב המרחק. וקודם כל חובתנו להאזין ולהחשיב דעתו של ציבור הרופאים, מתוך אמון, שאת טובת האדם, חייו ובריאותו, הם רוצים.

חברי הכנסת חביבי גילה תושייה רבה והציע לכנסת כיצד למנוע "הידרדרות אל קטסטרופה" של שירותי האישפוז. וההצעה למנוע "קטסטרופה" היא העלאת תקציב משרד הבריאות מ-191 מיליון ל-256 מיליון ל"י. ואף מקור לתוספת 57 מיליון ל"י אלה מצוי אצל, והוא: נגביר מהוצאות הבטחון להוצאות הבריאות סכום זה. חד וחלק, הצעה שלמה ומושלמת. ומי כשר הברי- אות צריך להתפעל מהצעה כזו ולהתרפק עליה? אך צר לי שעלי להכזיב את חברי הכנסת חביבי ואני דוחה את הצעתו. היא אפילו חשודה קצת בעיני; איני יודע למה הוא דואג יותר: לתיגבור המערך הבריאותי או להחלשת המערך הבטחוני. מכל מקום, עצתו מכוננת

חברי הכנסת, הבה נמשיך במסורת של ראייה מאוזנת של הישגים ומחסורים, של אי-הסתפקות בקיים, של הפניית המבט אל צרכי העתיד, של מאמץ רצוף לשפר, לתקן, לשכלל את השירותים, כדי להבטיח את ההתקדמות ההכרחית, הגזרת מן התמורות, אשר חלות בתהליכי גידולה וחיייה של חברתנו המתפתחת.

ו. חוק מס נסיעות חוץ (תיקון מס' 4), תשכ"ט—1969 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

על כרטיס נסיעה בכלי טיס שמחירו למטה מ-160 ל"י, ועל כרטיס נסיעה בכלי שיט שמחירו למטה מ-110 ל"י.

החוק המוצע בא לאפשר את העלאת המס כאמור על כל כרטיסי הנסיעה, על-ידי העלאת תקרת המס עד ל-350 ל"י מעל מחיר הכרטיס.

החוק מובא לכנסת ללא הסתייגויות.

הז"ר א. תלמי:

נצביע על סעיף 1 של החוק בקריאה שנייה.

הצבעה

סעיף 1 נתקבל.

הז"ר א. תלמי:

עכשיו נצביע על החוק בקריאה שלישית.

הצבעה

חוק מס נסיעות חוץ (תיקון מס' 4),

תשכ"ט—1969, נתקבל.

הז"ר א. תלמי:

חברי הכנסת, הישיבה התחדש בשעה 13.30. הישי- בה נעולה.

(הישיבה נפסקה בשעה 12.53 וחודשה בשעה 13.30)

יש מקום לדון על השהיה והאטה או הרחבה של השתלת לבבות; יש מקום לדון על יצירת תנאים יותר משוכללים, על צבירת נסיון רב יותר בתחום האימונולוגי, אך מכאן ועד פסילה והוקעה מוסרית ומשפטית רב המרחק. וקודם כל חובתנו להאזין ולהחשיב דעתו של ציבור הרופאים, מתוך אמון, שאת טובת האדם, חייו ובריאותו, הם רוצים.

חברי הכנסת חביבי גילה תושייה רבה והציע לכנסת כיצד למנוע "הידרדרות אל קטסטרופה" של שירותי האישפוז. וההצעה למנוע "קטסטרופה" היא העלאת תקציב משרד הבריאות מ-191 מיליון ל-256 מיליון ל"י. ואף מקור לתוספת 57 מיליון ל"י אלה מצוי אצל, והוא: נגביר מהוצאות הבטחון להוצאות הבריאות סכום זה. חד וחלק, הצעה שלמה ומושלמת. ומי כשר הברי- אות צריך להתפעל מהצעה כזו ולהתרפק עליה? אך צר לי שעלי להכזיב את חברי הכנסת חביבי ואני דוחה את הצעתו. היא אפילו חשודה קצת בעיני; איני יודע למה הוא דואג יותר: לתיגבור המערך הבריאותי או להחלשת המערך הבטחוני. מכל מקום, עצתו מכוננת

חברי הכנסת, הבה נמשיך במסורת של ראייה מאוזנת של הישגים ומחסורים, של אי-הסתפקות בקיים, של הפניית המבט אל צרכי העתיד, של מאמץ רצוף לשפר, לתקן, לשכלל את השירותים, כדי להבטיח את ההתקדמות ההכרחית, הגזרת מן התמורות, אשר חלות בתהליכי גידולה וחיייה של חברתנו המתפתחת.

הז"ר א. תלמי:

הכנסת תעבור לסעיף מ' בסדר-היום: חוק מס נסיעות חוץ (תיקון מס' 4), תשכ"ט—1969, קריאה שנייה ושלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכס- פים, חברי הכנסת קרגמן.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אני מתכבד להביא לכנסת חוק מס נסיעות חוץ (תיקון מס' 4), תשכ"ט—1969.

סעיף 3(ב) לחוק מס נסיעות חוץ אומר, כי "המס ייקבע באחוז ממחיר כרטיס הנסיעה או בסכום קצוב, או בשתי הדרכים כאחת, אך לא יעלה על 100% ממחיר הכרטיס בתוספת 150 לירות".

בצו מס נסיעות חוץ (קביעת שיעורי המס), תשכ"ט—1969 — שאושר לפני שבועיים — הועלו שיעורי המס הקצוב: על כרטיס נסיעה בכלי טיס — מ-290 ל"י ל-500 ל"י; על כרטיס נסיעה בכלי שיט — מ-255 ל"י ל-450 ל"י.

עקב ההגבלה הקיימת בסעיף 3(ב) לחוק, לפיה אין המס יכול לעלות על 100% ממחיר הכרטיס בתוספת 150 לירות, אי-אפשר היה לחחיל את החעלאה האמורה

ז. שאלות ותשובות

אבקש להשיבני:

האם דברי השר מ. בגין נאמרו על דעת עצמו או על דעת הממשלה?

השר מ. בגין:

הידיעה נכונה. אלו הן הצעותי. לו החליטה הממשלה עליהן, לא צריך היה לקרוא לקבלתן או להעלותן לאישור. אין אלו אלא הצעות טבעיות. הן לא נולדו בעקבות מלחמת הישע של ששת הימים. בה' באייר תש"ח, ה' 15 במאי 1948, ביום קום מדינת ישראל בחלקה של ארץ-ישראל, אמרתי באוני עם ועדה, בין השאר, את הדברים הבאים: "מדינת ישראל קמה. אך זכור נזכור כי המולדת עדיין לא שוחררה... המולדת היא שלמות... מי שלא מכיר בזכותנו למולדת כולה, אינו מכיר גם בזכותנו לשטח משטחיה. ואנחנו על זכותנו הטבעית והנצחית לא נוותר. נישא את הזון הגאולה השלמה וגשימו. בבוא היום נגשימו. כי חוק עולם הוא: אם עובר, או אם מישור מעביר קו מפרד בין מדינת הלאום לבין מולדתה, אחת דתו של הקו המלאכותי: להיעלם".

בישיבת הכנסת הראשונה, ביום ז' באדר תש"ט, 8 במאוס 1949, השמעתי באוני הבית, בין השאר, את הדברים הבאים: "איני יכול להתעלם מן העובדה שאנו חיים לא רק בתוך מציאות של ביתור בשטח, אלא גם בתוך מציאות של ביתור בנפש... גם אם תנאים אלה או בדומים להם אינם מתינים לאומה לגאול את מולדתה כולה במלחמת שחרור, חייבת היא לחנך את הדור כולו שיוכור את אבדן חלקי המולדת השדורים... כך עשתה צרפת, כשאבדה לה אלזאס לורין, כך עשתה איטליה, כשאבדה לה בתקופה מסויימת עיר בירתה, כך עשה העם הצ'כי... כך עשו כל העמים שבתקופה מסויימת של תולדותיהם הפסידו שטחים משטחי מולדתם... אם ילד ישאל בבית הספר את מורו: "אי המולדת העברית?" — לא ישיב לו המורה בהצבעה על גבולות הציגוג המסובכים והמתפתלים, שכוח האויב הטיל עלינו בתקופה זו, אלא תינתן לו התשובה היאה לדור הלוחמים והמתקוממים: המולדת היא שלמות, והיא תוחזר בבוא היום לעם ישראל".

בישיבת הכנסת שהתקיימה ב-7 בנובמבר 1956, עם תום מיבצע "קדש", שוב אמרתי מעל במה זו את אלה הדברים: "הארץ נשארה הרבה מאור לרשתה, מה רווח הלב בשמענו את הודעת צבא ישראל על עזה המשוחררת. אבל אם עזה היתה עיר אבות שנקרעה מעל המולדת — ירושלים מה היא, חברון מה היא, בית לחם מה היא... יסיק העם כולו את המסקנה משיחרור השטח הכבוש בדריס. אדמת מולדת הנמצאת תחת כיבוש זר אינה פוסקת מלהיות אדמת מולדת. הכיבוש הזר אינו מפקיע את זכותנו הנצחית על אדמת אבותינו ובנינו... כל העם חייב היום להתאחד סביב ההכרה הזאת, ואז, בעזרת ההשגחה העליונה, נזכה לעלות כולנו במהרה בימנו — הממשלה, הכנסת, רבבות בני עמנו — על הד הבית, כדי לתת שבת והודיה לאלוחי ישראל, על אשר הוציאנו בדור הזה מעבדות לחירות אמת".

לפני תריסר שנים לא זכינו. לפני שנתיים זכה

ה"ר ד. נצר:

אני מחדשת את הישיבה. הכנסת תשמע עכשיו שאלות ותשובות.

1. גירסת "חוזה שלום" לעומת גירסת "הסכם חוין"

חבר הכנסת י. תמיר שאל את השר מ. בגין ביום ג' בסיון תשכ"ט (20 במאי 1969):

בדברו לפני עתונאי ירושלים אתמול אמר השר: "הממשלה לא קיבלה את ההגדרה האמריקנית שרצוי שישאר תחתונם עם הצדדים הלוחמים בה על הסכם חוין, המחייב את החותמים באופן הדדי לשלום". כן אמר השר: "הממשלה עומדת על המושג הברור והפשוט: חוזה שלום".

יואיל נא השר להשיבני:

1. האם הידיעה נכונה?
2. אם כן — מה ההבדל בין שתי הגרסאות?

השר מ. בגין:

1. הידיעה נכונה.

2. ההבדל הוא מהותי ויסודי. ההגדרה "הסכם חוין" המחייב את החותמים באופן הדדי לשלום, הולמת גם את הסכמי שביתת-הנשק ברוזוס. ההסכמים ההם היו חוזיים: הם נחתמו על-ידי ישראל מצד אחד ועל-ידי כל אחת מן המדינות, מצרים, סוריה, לבנון וירדן מצד שני. הם חייבו בסעיפים מיוחדים ובמלים מפורשות את החותמים לשלום. ולאן הולכו הסכמי רוזוס?

בעקבותיהם באו שתי מלחמות, שפיקות-דמים מת-מדת, מעשי הרס ותוקפנות בלתי-פוסקים מצד אויבנו, נגד מדינתנו ועמנו. בגלל העדר חוזה שלום בין מצרים לבין ישראל טענה ממשלת קהיר, כי אפילו על-פי אמנת קושטא מ-1888 יש לה זכות לא להתיר לאניות נושאות דגל ישראלי לעבור בתעלת סואץ. הפירוש המצרי של האמנה הבין-לאומית ההיא היה מסולף, אך עובדה רבת-משמעות היא, כי מצרים טענה לקיום ההסגר האנטי-ישראלי המיוחד הזה בגלל קיומו של מצב מלחמה בין שתי המדינות, ואילו מצב מלחמה — כך טענה מצרים במשך שנים רבות — אינו מסתיים אלא בחוזה שלום.

מאז תום מלחמת ששת הימים, החליטה ממשלת הליכוד הלאומי כי הצורה היחידה של הסכם שלום, עליו תהיה היא מוכנה לנהל משא-ומתן, הוא חוזה שלום. החלטה זו אושרה-פעמים מספר על-ידי הכנסת. היא מצאה גם ביטוי בקווי-היסוד של הממשלה, שהוצגו על-ידי ראש הממשלה הגברת מאיר ואושרו על-ידי הכנסת.

2. דברי השר מ. בגין במועצת תנועת החירות

חבר הכנסת ש. מיקוניס שאל את השר מ. בגין ביום ג' בסיון תשכ"ט (20 במאי 1969):

השר מ. בגין, בהופעתו לפני מועצת תנועת החירות, קרא להחיל את החוק הישראלי בשטחים המוחזקים ולהרחיב את ההתנחלות בשטחים ("למרחב" מיום 21 באפריל 1969).

איים אלה ליאפן תתקיים אחרי כריתת חוזה שלום בין ברית הרפובליקות המועצתיות הסוציאליסטיות ובין יאפן".

על רקע מסמך זה יש לקבוע ולשאל:

א. ארצות הברית של אמריקה חתמה על חוזה שלום עם יאפן ב-8 בספטמבר 1951, ולא על "הצהרה משותפת".

ב. אם מדינות ערב מסרבות לנהל משא-ומתן עם ישראל על כריתת חוזה שלום, כלום יש יסוד להנחה, כי הן תתחייבנה, בהצהרה כלשהי, לנהל משא-ומתן על חוזה שלום כזה?

ג. עיקרה של ההצהרה היאפנית-הרוסית הוא חידוש היחסים הדיפלומטיים בין שתי המדינות. כלום יש יסוד להנחה, כי מדינות ערב, המסרבות להכיר בישראל, לנהל עמה משא-ומתן ולחתום עמה על חוזה שלום, תקבלנה על עצמן לשלוח את שגריריהן לירושלים המאוחדת, בירת ישראל, ולקבל לבירותיהן את נציגיו המוסמכים של נשיא ישראל?

אינני סובר כי יש צורך להשיב על שאלות אלו: בהן התשובה.

הממשלה, כפי שכבר אמרתי היום בתשובה לשאיל-תתו של חבר-הכנסת יוסף תמיר, עומדת מאז תום מלחמת ששת הימים על חוזה שלום, כמקובל במשפט העמים, וכן בפרקטיקה הבין-לאומית. לאוטופי-אופנהיים קובעים: "הסיום המקובל ביותר של מלחמה הוא חוזה שלום", "חדבר סביר לחלוטין כי חוזה שלום צריך להיות הסיום הנורמלי של מלחמה".

עלי להוסיף, כי אין שום סיבה שעמנו לא ינהג על-פי כללים אלה. זמן רב מדי לא חלו כללים אנושיים מקובלים על היהודים; הגיעה העת כי היהודים לא יהיו עוד יוצאים מן הכללים האלה.

4. מגעים עם נציגי השוק האירופי המשותף

חבר-הכנסת א. שוסטק שאל את שר החוץ ביום ה' בטבת תשכ"ט (26 בדצמבר 1968):

ידעה בעתון "הארץ" מיום 22 בדצמבר 1968 מוסרת על אכזבתו של המנהל הכללי של משרד החוץ, מר גדעון רפאל, ממגעיו עם שרי מדינות השוק האירופי המשותף.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם קיימו בעת האחרונה מגעים עם שרי מדינות השוק האירופי המשותף בעניין קבלתה של ישראל כחברה נספחת בשוק?

2. מה המעמד העכשווי של ישראל ומה הזכויות הכלכליות הניתנות לה במסגרת השוק האירופי המשותף?

3. מה האמצעים שנוקט משרד החוץ כדי להחיש קבלתה של ישראל לשוק האירופי המשותף?

שר החוץ א. אבן:

1. נציגותינו בבירות של המדינות, שהן חברות בקהיליה הכלכלית האירופית, מקיימות בקביעות מגעים בעניין הקשרים העתידיים בין ישראל לבין הקהיליה. בנוסף על כך, שגרירי את סגן המנהל הכללי של משרד החוץ, מר א. שלוש, בחודש מארס השנה, לחמש מתוך שש המדינות, והוא נמגש עם השרים הנוגעים בדבר במטרה לחדש את חשיבות שאנו מייחסים לכריתת הסכם בין ישראל לבין קהיליה.

זכינו. עלי להוסיף, כי בעקבות מלחמת ששת הימים קיבלה הכנסת את חוק החלת המשפט על ארץ-ישראל. זהו דבר החוק: הממשלה רשאית, בצו, להחיל את המשפט, השיפוט והמנינה של המדינה על כל חלק מארץ-ישראל שייקבע בצו. חוק זה נותן ביטוי מובהק לזכותנו הנצחית שלא הופקעה ולא תפקע לעולמים. על-פי החוק "המשפט, השיפוט והמנינה" של המדינה על העיר שבין החומות ועל מזרח ירושלים. אין זה סיפוח כפי שאומרים מתוך חוסר ידיעה או אי-הבנה, זוהי החלת המשפט מכוח הזכות על חלק משוחרר של המולדת. הממשלה עדיין לא השתמשה בסמכותה כחוק ביחס לשטחי מולדת משוחררים אחרים. אך זוהי סמכותה המפורשת. גם משום כך זכאי כל חבר ממשלה, כל חבר כנסת וכל אזרח לתבוע ולהציע כי הסמכות תופעל והצו יינתן. אשר להתנחלות, כבר השיבוני על שאילחות של חברי כנסת אחרים, כי אמנם הצעת, מיד לאחר תום מלחמת ששת הימים, ושבת והצעת, ואשוב ואציע, כי תיעשה ותוגבר ההתנחלות, כעירונית כחקלאית, ותקומנה קריות עם תושבים יהודיים בכל שערי ארץ-ישראל המשוחררת.

3. דברי השר מ. בגין במועדון העתונות בירושלים

חבר-הכנסת ח. לנדאו שאל את השר מ. בגין ביום ד' בסיון תשכ"ט (21 במאי 1969):

פורסם בעתונות, כי בפגישה עם עתונאי ירושלים ביום כ"ה באייר תשכ"ט, 13 במאי 1969, אמרת בתש"ר בה לשאלה, שהובא לפגיו ולפני גורמים מדיניים אחרים, על-ידי דוברי ארצות-הברית, המושג של "הסכם חוזה המחייב את הצדדים לשלום". לפי ידיעות אלו בעתונות הוספת, כי כדוגמה הועלתה ההצהרה המשותפת הרוסית-יאפנית משנת 1956, וכי הממשלה חתמה את המושג הזה ועומדת על חוזה שלום כהסדר היחיד לקביעת היחסים בינינו לבין מדינות ערב.

הריני מתכבד לשאול את כבוד השר:

האם פירסומים אלה משקפים את דברך במועדון העתונות בירושלים?

השר מ. בגין:
(א) כן.

(ב) ב-19 באוקטובר 1956 נחתמה במוסקבה הצה"ר משותפת על-ידי ברית הרפובליקות המועצתיות הסוציאליסטיות ויאפן. בסעיף הראשון של הצהרה זו נאמר: "מצב המלחמה בין ברית הרפובליקות המועצתיות הסוציאליסטיות ובין יאפן הסתיים בתאריך בו תיכנס לתקפה ההצהרה הזאת, ושלום, ידידות ויחסי שכנות טובה יחידו".

בסעיפים הבאים מדובר על חידוש היחסים הדיפלומטיים והקונסולריים בין שתי המדינות, על ההתחייבות יות הנובעות ממגילת האו"ם, על יחסים כלכליים ועניינים אחרים. אולם בסעיף 9 לאותה הצהרה, שנכנסה לתקפה ב-12 בדצמבר 1956, נאמר: "ברית הרפובליקות המועצתיות הסוציאליסטיות ויאפן מסכימות, לאחר חידוש היחסים הדיפלומטיים התקיימים ביניהן, להמשיך במשא ומתן לכריתת חוזה שלום. בהקשר זה מסכימה ברית הרפובליקות המועצתיות הסוציאליסטיות, מתוך רצון לקיים את ממשלתה של יאפן ובהתחשב באינטרסים של המדינה היאפנית, להעביר ליאפן את איי הבומיי ואת האי שיקוטו, בעוד אשר ההעברה הממשית של

א. איגנה יכולה להכיר באחריותה לאבדון המטוס, שכן האחראים, לכך בגאנה נהגו בדשלות בשעה שבני-גוד להוראות המפורשות שהיו בידם לא ביטחו את המטוס מפני נזקי מלחמה.

ב. ממשלת ישראל מוכנה להתייחס בהבנה לכל נושא כלכלי שתעלה לפניו ממשלת גאנה, ברוח הקיימת בין שתי המדינות.

בהקשר זה יצאה לגאנה משלחת כלכלית ישראלית בראשותו של החשב הכללי של האוצר דונה עם ממשלת גאנה על הדרכים והאפשרויות לסייע לה בקשייה הכלכליים שנבעו מאבדון המטוס.

הדיון לא נסתיים בביקור זה, ויש להניח כי המגעים יימשכו בצניורות הדיפלומטיים ובדרכים אחרות.

7. תגובת משרד החוץ לפניית ממשלת גאנה לתשלום פיצויים בעד מטוס גנאי

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר החוץ ביום י"ז בטבת תשכ"ט (7 בינואר 1969):

כפי שנתפרסם בעתונות, פנתה ממשלת גאנה בדרישה למשרד החוץ הישראלי לתשלום פיצויים בעד מטוס גנאי "ו.סי. 20", שהיה בהחכרה לחברת "מידל איסט איירליינס" הלבנונית ואשר נפגע בפשיטת צבא הגנה לישראל בנמל-התעופה של ביירות.

אי לזאת הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?

2. אם כן - מה תגובת משרד החוץ לפניית ממשלת גאנה?

שר-החוץ א. אבן:

זה עתה השיבתי בעניין זה, בתשובה לשאילתה של חבר-הכנסת שמואל תמיר.

8. פרטים על הקמת ממשלת הליכוד הלאומי

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"ז בטבת תשכ"ט (7 בינואר 1960):

בקשר להודעת השר, במסיבת עיתונאים לענייני מפלגות בסוף השבוע, שה"הכרעה" בתחילת יוני 1967 בדבר הגנת ישראל במערכה נגד מצרים נתקבלה על-ידי 18 שרים, אבקש להשיבני:

1. מתי הוקמה ממשלת הליכוד הלאומי?

2. האם נתקיימה ישיבת הממשלה ב-1 ביוני 1967?

3. אם כן - ההשתתפו בה השרים החדשים?

4. מתי הוחלט על תפקידי השרים החדשים?

5. ההיתה ישיבת ממשלה ב-4 ביוני 1967?

6. אם כן - הנוכח שבה נפלה ה"הכרעה" (בלשון השר במסיבת העיתונאים הנ"ל)?

שר-החוץ א. אבן:

1. התאריך הוא 1 ביוני 1967.

2. התשובה חיובית.

3. שניים מהם השתתפו בישיבה זו כחברי כנסת ולא כשרים, מאחר שעדיין לא הושבעו כחוק. השר יוסף ספיר צורף לממשלה בישיבתה ביום 4 ביוני 1967.

2. ב-31 ביוני 1967 פקע תקפו של ההסכם המס-חרי בינינו לבין הקהיליה, אך המדינות החברות החליטו, באורח חד-צדדי, להאריך את תקפו של ההקלות בתחום המס ומכסות היבוא, שהוסכם עליהן במסגרת ההסכם המסחרי. כן החליטה הקהיליה להאריך את תוקף חליפת המכתבים, המבטיח את הסטטוס-קוו לגבי יצוא תפוחי זהב לשוק המשותף.

3. משרד החוץ פועל, הן באמצעות מגעים דיפלו-מטיים והן באמצעות פעולות הסברה, במטרה להשיג הסכמת המדינות החברות לכריתת הסכם גלובלי, זאת אומרת, הסכם אשר יבטיח פטור מירבי ממכסים למר-בית יצואנו לקהיליה.

5. הידוק הקשרים עם השוק המשותף

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את שר החוץ ביום י"א בטבת תשכ"ט (1 בינואר 1969):

הריני מתכבד לשאול:

באיזה שלב נמצאים מאמציה של ישראל להידוק הקשרים עם השוק המשותף, מה הן דרישותיה הנוכחיות של ישראל, ומה סיכויי קבלתן על-ידי מדינות השוק?

שר-החוץ א. אבן:

משרד החוץ פועל, הן באמצעות מגעים דיפלומטיים והן באמצעות פעולות הסברה, במטרה להשיג הסכמת המדינות החברות לכריתת הסכם גלובלי, זאת אומרת, הסכם אשר יבטיח פטור ממכסים, במלואו או בחלקו, למרבית יצואנו לקהיליה. בדיוני מועצת השרים הבינו חמש מתוך שש המדינות החברות נכונות עקרונית לנהל אתנו משא-ומתן לכריתת הסכם כזה. נציג צרפת לא הצטרף לעת-עתה לעמדת יתר חמש המדינות החברות.

6. פניית ממשלת גאנה בעניין הנוק שנגרם לחברת-התעופה הגנאית בעת פשיטת צה"ל בביירות

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"ז בטבת תשכ"ט (7 בינואר 1969):

דיעצה בעתון "מעריב" מיום 5 בינואר 1969 מוסרת על פנייה של ממשלת גאנה לממשלת ישראל לשלם פיצויים בעד מטוס גנאי שנפגע בעת פשיטת צבא הגנה לישראל לנמל-התעופה הבינ-לאומי בביירות בלבנון.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?

2. אם כן, מה היה תוכן הפנייה של ממשלת גאנה?

3. מה היתה תגובת משרד החוץ הישראלי לפנייה הגנאית?

שר-החוץ א. אבן:

1. היתה פנייה של ממשלת גאנה לשגריר ישראל באקרה, בה הבהירה את הנוק שנגרם לה בעת פשיטת צה"ל בביירות בעקבות אבדן מטוס אשר הוחזר על-ידי חברת-התעופה הגנאית לחברת-התעופה הלבנונית.

2. תוכן הפנייה, שנעשתה בעל-פה, היה משאלה כי ממשלת ישראל תתייחס בהבנה לנוק שנגרם לכלכלת גאנה ותסייע לפצותו.

3. תגובת ממשלת ישראל היתה:

4. בעת מינוים.

5. כן.

6. התשובה חיובית.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. לפי מיטב ידיעתו של שר החוץ, האם נכונה

הידיעה?

2. האם פנתה ממשלת ברית-המועצות לנציגות ישראלית רשמית בבקשה למתן אשרות כניסה לאנשי המשלחת?

3. אם כן — מה היתה תשובת ישראל?

חבר-הכנסת ח. לנדאו שאל את שר החוץ ביום ב' בשבט תשכ"ט (21 בינואר 1969):

בעתונות התפרסמה ידיעה, לפיה עומדות להגיע ארצה בסוף החדש משלחות של המפלגה הקומוניסטית של ברית-המועצות ושל גרמניה המזרחית, להשתתף כאורחים בוועידת השנתית של ר"ק.

כידוע, ניתקה ברית-המועצות את יחסיה הדיפלומטיים עם ישראל, ואין אזרחי ישראלי יכול לקבל אשרת כניסה אליה, והיא, יחד עם גרמניה המזרחית ויתר המדינות הקומוניסטיות, עוינת את ישראל בגלוי ומנסה לפגוע בעצם קיומה.

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיב לי:

1. האם הורה משרד החוץ לתת אשרות כניסה לשליחי המפלגות הקומוניסטיות של ברית-המועצות וגרמניה המזרחית, למטרת השתתפותם בוועידת ר"ק, או החליט בשלילה בנידון?

2. במקרה שהחלטת משרד החוץ היא חיובית — מה הנימוקים שקבעו מתן אשרת כניסה לצורדי ישראל מוצהרים?

חבר-הכנסת ד. לוי שאל את שר החוץ ביום ג' בשבט תשכ"ט (22 בינואר 1969):

בעתון "הארץ" מיום 20 בינואר 1969 נתפרסמה ידיעה, לפיה נציגים מארצות מזרח אירופה יבואו לוועידת ר"ק.

הנני לשאול את כבוד השר:

1. אילו ארצות ביקשו להעניק אשרות כניסה לנציגיהן לוועידת ר"ק?

2. האם אישר משרד החוץ בקשות אלו?

3. האם אישרו אשרות כניסה לנציגים ממדינות שאינן נותנות אשרות כניסה לנציגי ישראל המבקשים להשתתף בוועידות הנערכות בתחומן?

4. אם כן, מדוע?

5. האם קיימת תמיכה כספית מטעם משרד החוץ לוועידה זו?

6. אם כן, מדוע?

7. אם כן, כמה?

שר-החוץ א. אבן:

במשך חדש ינואר נתקבלו בנציגויות ישראל שונות בחוץ-לארץ פניות מנציגי המפלגות הקומוניסטיות של ברית-המועצות, מזרח גרמניה, בולגריה, צ'כוסלובקיה, מונגוליה החיצונית והונגריה. נציגויותינו נתבקשו להעניק אשרות לשני נציגים מכל אחת מן המפלגות הנ"ל על מנת שישתתפו בוועידת ר"ק בתל-אביב.

הוחלט לאשר בקשותיהם של שני נציגי המפלגה הקומוניסטית בברית-המועצות ושני נציגי המפלגה

9-10. אספקת ציוד צבאי על-ידי צרפת לארצות ערב**חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר החוץ ביום כ"ג בטבת תשכ"ט (13 בינואר 1969):**

בעוד נשיא צרפת הטיל אמברגו מוחלט על משלוח ציוד צבאי לישראל, נתפרסמו בעתונים ברחבי העולם ידיעות ששר הצבאות של צרפת, מר פייר מסמר, יצא למדינות ערב לנהל שיחות על הספקת נשק וציוד צבאי לצבאות מדינות אלו.

בקשר לכך אבקש תשובת שר החוץ:

1. הידוע מה הנשק שצרפת מספקת לאחרונה לארצות ערב?

2. מה השפעת הספקה זו על קידום השלום באזור?

חבר-הכנסת א. שוסטק שאל את שר החוץ ביום י' בשבט תשכ"ט (29 בינואר 1969):

עם תום שליחותם של שרי ממשלת צרפת בארצות ערב ולאור הפירסומים על מכירת נשק ומטוסים לאחדות מארצות ערב על-ידי צרפת, אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. לפי מיטב האינפורמציה שביד השר, האם נכונות הידיעות?

2. אם כן — לפי מיטב האינפורמציה שביד השר, אילו ארצות חתמו על הסכמים לקניית נשק מצרפת?

3. לפי מיטב האינפורמציה שביד השר, האם כל-לים בהסכמים אלו גם מטוסי "מיראז' "?

שר-החוץ א. אבן:

ידיעות מוסמכות בעניין אספקת נשק למדינות ערב הן בתחום המידע המודיעיני המסווג, ואין ביכלתי לפרט מעל במה זו.

11-14. אשרות לנציגי המפלגות הקומוניסטיות במזרח אירופה, המבקשים להשתתף בוועידת ר"ק**חבר-הכנסת מ. סרדינס שאל את שר החוץ ביום כ"ג בטבת תשכ"ט (16 בינואר 1969):**

נודע לי מן העתונות שנציגי מזרח גרמניה מתכוונים לבוא לוועידת ר"ק בארץ. הם פנו לנציגנו בפינלנד לשם קבלת אשרת כניסה לארץ.

הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם הידיעה נכונה?

2. האם מדינת ישראל ייתן אשרת כניסה לנציגי מזרח גרמניה שאין לנו עמה יחסים דיפלומטיים?

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום ב' בשבט תשכ"ט (21 בינואר 1969):

ידיעה בעתון "הארץ" מיום 14 בינואר 1969 מוסרת כי ברית-המועצות החליטה לשגר משלחת לוועידת מפלגת ר"ק, שתתקיים בישראל בחדש זה.

הועתקו מתחומי מדינות המועצות גישה חפשית לתחומי מדינות המכבדות עקרון זה.

2-3. מאז ניתוק היחסים עם ברית-המועצות אמורים הדברים גם ביחס לוועידות הבין-לאומיות המומנות לתחומה. מתוך שבע ועידות של אירגונים בין-לאומיים לא-ממשלתיים, אשר נערכו או עמדו להי-ערך בתקופה זו בברית-המועצות, השתתפו בעלי דרכו-נים ישראלים בשתי ועידות, ואילו שתי ועידות אחרות בוטלו על-ידי הנהלות האירגונים הבין-לאומיים הנוג-עים בדבר סמוך למועד כינוסן.

4. תשומת-לב השואל מופנית לתשובתי לשאל-תות שהופנו אלי בנושא זה על-ידי כמה חברי כנסת נכבדים.

16. מניעת אשרת כניסה ממדען ישראלי

על-ידי ברית-המועצות

חבר-הכנסת נ. אליעד שאל את שר החוץ ביום ח' בשבט תשכ"ט (27 בינואר 1969):

בעתונות פורסם כי ברית-המועצות סיכלה את השתתפותו של המדען הישראלי, הפרופ' אשר פרס, בכנס מדענים בין-לאומי שנערך בטיפליס שבברית-המועצות, על-ידי אימתן אשרת כניסה לברית-המועצות למדען הישראלי. כן פורסם בעתונות, כי ממשלת ישראל נהנה אשרת כניסה למפלגה הקומוניסטית של ברית-המועצות הבאים לישראל להשתתף בוועידת דק"ח. שאלותי הן:

א. האם נכונות ידיעות אלה?

ב. אם כן - מדוע לא עמדה ממשלת ישראל על עקרון ההדדיות, ומדוע לא סירבה לתת אשרת כניסה לנציגי ברית-המועצות, כאשר זו האחרונה סירבה לתת למדען ישראלי אשרה כזו?

שר-החוץ א. אבן:

אני מפנה את השואל לתשובה שהשיבותי זה עתה על שאילתה של חבר-הכנסת שמואל תמיר באותו הנושא.

17. פעולות הסברה בעניין בקשתה של ישראל

להיספח לשוק האירופי המשותף

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר החוץ ביום י' בשבט תשכ"ט (29 בינואר 1969):

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. באיזה שלב נמצאת עתה בקשתה של ישראל להיספח לשוק האירופי המשותף?

2. מה היו צעדיה ההסברתיים של ישראל באירופה לאור האפשרות שצרפת תמנע בכל מחיר את הצטרפותה לשוק?

שר-החוץ א. אבן:

1. מועצת השרים של הקהילה הכלכלית האירופית דנה בישיבתה מיום 12 במאי 1969 פעם נוספת בשאלת כריתת הסכם בין ישראל לבין הקהילה. המועצה לא קיבלה כל סיכום מחייב והחליטה לחזור ולדון בדבר באחת מישיבותיה הקרובות עוד לפני פגרת הקיץ.

2. משרד החוץ פועל הן באמצעות מגעים דיפלומטיים והן באמצעות פעולות הסברה לשינוי תעמדה

הקומוניסטית הבולגרית. נדחו איפוא הפניות מצד נציגי מפלגות מזרח גרמניה, מונגוליה החיצונית, צ'כוסלובקיה והונגריה.

שני הנציגים ממזרח-גרמניה הצליחו להיכנס ארצה באמצעות הערמה על שלטונות ישראל. הם הגיעו לנמל-התעופה בלוד ללא אשרת כניסה והודיעו שהם תיירים. בלי לדעת את התכלית האמיתית לבואם, ובהיותו נתון לרושם הודעתם בלוד שהם יהודים הרוצים לבקר בישראל, החליט האגף לעלייה ומרשם במשרד הפנים להעניק להם בלוד אשרת כניסה לביקור לשבעה ימים, וזאת לאחר שנתברר כי אין התנגדות בטחונית לכניסתם.

לאחר שנתבררה תכליתם האמיתית של שני אנשי מזרח-גרמניה אלה, הם נדרשו לעזוב את הארץ בהקדם האפשרי, ואמנם הם עזבו את הארץ לפני תום תוקף אשרות הביקור שניתנו להם.

15. מניעת אשרות מצד ברית-המועצות מנציגי

ישראל לוועידות בין-לאומיות

הנערכות בתחומה

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום ב' בשבט תשכ"ט (21 בינואר 1969):

הרוסים מגיעו השתתפות מדען ישראלי בכנס מדעי - כותב עתון "מעריב" ביום 20 בינואר 1969. עוד מוסיף העתון, כי אשר פרס, מדען מן הטכניון, אשר הוזמן ליטול חלק בקונגרס המדעי שנערך ברוסיה, לא יכול היה להגיע לשם בגלל אימתן אשרת כניסה על-ידי הרוסים.

בעקבות אימתן אשרת כניסה כמה פעמים לנציגים ישראלים בקונגרסים בין-לאומיים הנערכים בברית-המועצות, אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. אילו פעולות מדיניות והסברתיות פועל משרד החוץ לאור הפרות נסות אלו של הנהלים הבין-לאומיים המקובלים מצד ברית-המועצות?

2. האם שקל משרד החוץ אפשרות פנייה לאירגון-נים בין-לאומיים לשם מניעת עריכת קונגרסים בברית-המועצות?

3. אם כן - אילו צעדים נקט משרד החוץ לשם מימוש יזמה כזו?

4. לאור הפירסומים המודיעים על בואה הצפוי של משלחת רוסית לוועידת דק"ח - האם יופעל עקרון ההדדיות בעניין זה?

שר-החוץ א. אבן:

1. אמנם אירעו מקרים שמדינות מסוימות התעל-מו מן העקרון המבטיח גישה חפשית לכל חברי אירגון בין-לאומי לכל ועידה של אותו אירגון.

כאשר מדובר בוועידות המתקיימות בארצות שעלו-לות להפלותנו לדעה, פועל משרד החוץ מראש כדי להבטיח גישתנו החפשית אליהן או כדי שיוחלט להעתיקן למקום אחר. לגבי אירגונים בין-ממשלתיים נעשית הפעולה על-ידי שליחנו הרשמיים ונציגויותינו הדיפלומטיות. לגבי אירגונים בין-לאומיים לא-ממשלתיים, פעילים נבדון הנציגים הישראליים המקבלים הדרכה ממשרד החוץ ומנציגויותינו בבירות הנוגעות בדבר.

ברוב המקרים הוכתרו פעולותינו אלו בהצלחה, ואכן ועידות חשובות, מהן בין-לאומיות ומהן אזוריות,

20. פניות אל הממשלות של מדינות אירופיות, שיש בתחומיהן מטות פעולה של אירגוני החבלה

חברי הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום ז' באדר תשכ"ט (25 בפברואר 1969):

"ידיעות אחרונות" של יום 21 בפברואר 1969 מוסר, כי לאחרונה הפנו נציגים רשמיים מטעם הממשלה את תשומת-לבם של השלטונות המקומיים, באחדות ממדינות מערב אירופה, לעובדת הפעילות הטוברת והמתפשטת של אירגוני חבלה פלשתינאיים שונים באותן ארצות. בהמשך הידיעה גמסר, כי נציגיו הצביעו על הקמת מטות-פעולה של האירגונים דלעיל במדינות הנ"ל.

הנני מבקש לדעת:

1. האם נערכו פניות כנ"ל מטעם נציגי ממשלת ישראל?
2. אם כן — היכן, ותשומת-לבן של אילו מדינות הופנתה לפעולות מן הסוג הנ"ל המתרחשות בתחומיהן?
3. האם פעלו הממשלות דלעיל (אליהן פנתה ישראל) פעולות כלשהן בעקבות הפניות הישראליות?
4. אם לא נערכו פניות מתאימות לממשלות של מדינות אירופיות, ששם פועלים מטות-פעולה של אירגוני חבלה פלשתינאיים — מה הסיבה למחדל זה?
5. באילו מדינות (לפי הידוע לנו), שאינן ביחסי מלחמה עם ישראל, פועלים מטות-פעולה של אירגוני חבלה פלשתינאיים, או מצויים נציגים של אירגוני חבלה כנ"ל?

שר-החוץ א. אבן:

אני מפנה את השואל לתשובה שהשיבותי זה עתה על שאלתה של חבר-הכנסת פלד באותו הנושא.

21. קליטת היהודים פליטי ארצות ערב לעומת יציאת הערבים מתחומי ישראל

חברי הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר החוץ ביום כ"ח באדר תשכ"ט (18 במארס 1969):

מאז הקמת מדינת ישראל ועד היום קלטת מדינת ישראל מאות אלפי יהודים מארצות ערב. בד בבד עם קליטתה זו נטשו את השטח הארץ-ישראלי שהוא כיום בשלטון ישראל, בתקופות שונות ובנסיבות שונות, מאות אלפי ערבים, אשר העדיפו, כנראה, לא לחיות במשטר בעל רוב יהודי.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מנובמבר 1947 ועד 1 במארס 1969, מהו מספר היהודים שגרו בארצות חברות החבר הערבי, אשר נכנסו למדינת ישראל ונקלטו בה?
2. מהו מספר הערבים שעזבו במשך התקופה הנ"ל את השטח שבשלטון ישראל?
3. האם נאמד הרכוש היהודי (פרטי, קהילתי וציבורי) אשר נשאר בארצות ערב עד היום, ובאם נאמד, מהו ערכו בכל ארץ וארץ?
4. האם ההסברה של משרד החוץ כוללת הסברת עובדת חילופי אוכלוסין למעשה?
5. אם כן — כיצד והיכן הוסבר הדבר?

הצדפתית. אני מקווה כי יחול שינוי בעמדת צרפת בשאלה זו, אשר לה חשיבות מכרעת להתפתחות הכל-כלית של ישראל.

18. מעולת הסברה ישראלית נגד חוקי ההתיישנות של מפעלי הנאצים

חברי הכנסת א. שוסטק שאל את שר החוץ ביום י' בשבט תשכ"ט (29 בינואר 1969):

לאור הידיעות על תיקון חוקים בגרמניה, שיאפשרו לפושעים נאציים לחמוק ממשפטים הקשורים בעברם בעת המשטר הנאצי בגרמניה, אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. לפי מיטב האינפורמציה שביד השר, אילו תיקונים, אשר נוגעים במישורין או בעקיפין לפושעים הנאציים, מבוצעים עתה בחוקה הגרמנית?
2. אילו אמצעי הסברה נוקטת ישראל בגרמניה כנגד מגמה זו?

שר-החוץ א. אבן:

אני מפנה את השואל הנכבד לתשובתי בכנסת ביום 28 במאי שנה זו על הצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת צימרמן.

19. צעדים למניעת פעולתם של אירגוני הטרור הערביים בתחומי מדינות שהן ידידותיות לישראל

חברי הכנסת נ. פלד שאל את שר החוץ ביום ו' באדר תשכ"ט (24 בפברואר 1969):

ההתקשקות הרצחנית במטוס "אל על" בציריך המחישת שוב את הסכנה לבטחון ולשלום הבין-לאומי שבפעולות אירגוני הטרור הערביים ואת אופיים הפלילי. בשים לב לעובדה שמדינות המקיימות קשרי ידידות עם ישראל מתירות קיומם של משרדים רשמיים של אירגוני הטרור וניהול פעולותיהם, הרני מתכבד לשאול: האם נקט משרד החוץ צעדים אצל ממשלות ידידותיות למניעת פעולתם של אירגוני הטרור הערביים בכל צורה שהיא?

שר-החוץ א. אבן:

לא נכונה הנחת השואל הנכבד כי קיימים במדינות ידידותיות לישראל משרדים רשמיים של אירגוני הטרור. במידה שאירגונים אלה מקיימים פעולות בארצות המערב, הרי אינן מתנהלות במשרדים הנושאים את השם המפוזר של אירגוני הטרור. המשרדים אשר יש להם שייכות לפעילות זו הם או משרדי הליגה הערבית או משרדים הנושאים שמות כמו "משרד תעמולה פלשתינאית". פירושו של דבר שעצם קיום המשרדים הללו אינו נחשב בדרך כלל כדבר הנוגד את החוק המקומי.

למרות זאת ננקטו בחודשים האחרונים צעדים שונים ורבים בכמה בירות על מנת להצביע בפני השלטונות על אופיים האמיתי של משרדים אלה ועל הפעולות המתנהלות בחסותם ובהסוואתם. הנני להוסיף שמשרד החוץ החליט להגביר פעולה זו בעקבות גילוי הכנופיה בקופנהאגן, אשר זממה לרצוח את חבר-הכנסת דוד בן-גוריון.

שר-החץ א. אבן:

ועל-פי התרשמות ראשונה, אינה עולה בקנה אחד עם תשובותיו של השר בגין. היות וכבודו מוסמך לייצג את מדיניות הממשלה בבית הזה ובכל מקום, אני שואל: האם תשובותיו של השר בגין מקובלות על כבודו?

שר-החץ א. אבן:

אני חושב שצריך לפרט את העניין. אינני יכול להשיב תשובה מכלילה.

הי"ר ד. נצר:

ברשותו של השר להשיב או לא להשיב.

23-24. ידיעה על אימון חבלנים ערביים בקובה

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמולינו שאלה את שר החץ ביום י"ח באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

בעתון "ידיעות אחרונות" מיום 28 באפריל 1968 פורסם: "מחזור שני של מפקדי חבלנים באירגון ה"פתח" סיים באחרונה את אימוניו בקובה. מספר המפקדים שהתאמנו בבסיס זה נאמד בכשלושים איש".

נוכח העובדה שישאל מדיניות קשרים דיפלומטיים עם קובה, רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם הפירסום בעתון תואם את המציאות, בכללה או בחלקה?
2. אם לא, האם הוכחשה הידיעה על-ידי הגורמים המוסמכים בקובה?
3. אם כן, מה היתה תגובתו של משרד החץ?
4. באם לא הגיב משרד החץ, מה הסיבות לכך?

חברת-הכנסת נ. פלד שאל את שר החץ ביום כ"ו באייר תשכ"ט (14 במאי 1969):

בקשר לידיעות שחבלנים ערביים מתאמנים בקובה, הריני מתכבד לשאול:

- א. האם נבדקה מהימנותן של ידיעות אלו?
- ב. אם כן, מה המסקנות?

שר-החץ א. אבן:

בעקבות הידיעות, שנתפרסמו בדבר אימון חבלנים ערביים בקובה, קיים ציר ישראל בהבאנה שיחה במשרד החץ הקובני והידיעה הוכחשה על-ידי. הוסמכו גם לתת פומבי להודעה זו.

25-27. פניית ארצות-הברית לישראל

להימנע מתגובות כנגד פעולות המצרים באיזור תעלת סואץ

חברת-הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר החץ ביום י"ח באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

בעקבות בקשת ארצות-הברית מישראל להימנע מתגובה צבאית כנגד חדירות המצרים באיזור תעלת סואץ, אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. למיטב ידיעותיו של שר החץ, האם נשלחה בקשה דומה מצד ארצות-הברית גם למצרים?
2. למיטב ידיעותיו של כבוד השר, האם היה תי-אום פעולה בין ארצות-הברית וברית-המועצות באשר למניעת מעשי הלוחמה באיזור תעלת סואץ?
3. אילו יזמות נקטה ברית-המועצות באשר למצב זה?

1. מספר היהודים שגרו בארצות-הברית הליגה הערבית, אשר נכנסו למדינת ישראל ונקלטו בה בתארי-כים הנקובים, הם ובניהם, מתקרב למיליון נפש.

2. מספר זה זהה למספרם של הערבים, הם ובניהם, אשר עזבו את השטח שבשלטון ישראל בתקופה הנדונה.

3. קיים אומדן ארעי בלבד, ועל כן לא ניתן לנקוב מספרים.

4. התשובה חיובית בהחלט.

5. בזירות שונות ומעל במות בין-לאומיות, ובכלל זה גם בעצרת האו"ם, בעל-פה ובכתב, מעמידה ההסברה הישראלית זה מול זה את קליטתם של מיליון, בקירוב, פליטים יהודיים וצאצאיהם, שגורשו מארצות האיסלאם ורכושם הוחרם ונגול על-ידי ממשלות ערב, כנגד ההזנחה הבלתי-אנושית שהראו ארצות ערב לגבי פליטיהן.

22. דברי השגריר יצחק רבין במסיבת

עתונאים בבואנוס-אייर्स

חברת-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החץ ביום ו' בניסן תשכ"ט (25 במארס 1969):

בידיעה שפורסמה ביום 23 במארס 1969, בעתון "מעריב", נאמר כי שגריר ישראל בווישינגטון, מר יצחק רבין, אמר בשיחה עם עתונאים בבואנוס-אייर्स כי "כל השטחים, פרט לירושלים, הם נושא למשא-ומתן".

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. אם כן - האם זוהי עמדת ישראל?
3. האם הצהרה זו נמסרה על דעת משרד החץ ובאישורו?

שר-החץ א. אבן:

בדיקת השאלה עם השגריר רבין העלתה כי אמר במסיבת עתונאים בבואנוס-אייर्स, כי הגבולות המוסכמים, הבטוחים והמוכרים עתידים להיקבע במשא-ומתן ישיר בין ישראל לבין כל אחת משכנותיה. את הדברים האלה אמר השגריר אחרי שהדיש כי ירושלים היא חלק מישראל ואין שלמותה ומעמדה כבירת ישראל נושאים למשא-ומתן. לשאלה נוספת של אחד הכתבים, אם במסגרת המשא-ומתן הישיר יכול כל צד להעלות כל הצעה בעניין השטחים, השיב השגריר רבין בחיוב. בכל הופעותיו מדיש השגריר רבין כי תביעות ישראל במשא-ומתן על שלום ונובעות משיקולי בטחון.

אינני מוצא דופי בתשובותיו אלה של השגריר, ועל כן הנני סומך ידי עליהן. יש חשיבות בהדגשה כי המשא-ומתן, שאנו דוגלים בו, חייב להיערך ללא תנאים מוקדמים. יש לנו עמדות מסוימות, אך ברור כי אין אנו מתנים את קיומן של המשא-ומתן בקבלת עמדותינו מראש על-ידי ממשלות ערב.

הי"ר ד. נצר:

שאלה נוספת לחברת-הכנסת תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

כבוד השר, לפני כמה דקות שמענו את תשובותיו של השר בגין לשלוש שאלות בנושא סמוך וקרוב מאוד לנושא הזה, והתשובה של כבודו, לעניות דעתי,

2. האם ידוע לשר החוץ אם התנתה מצרים תג' אים כלשהם הקשורים ביחסי ארצות-הברית-ישראל לגבי קשירת היחסים הדיפלומטיים?

3. אם כן, מה יכול שר החוץ למסור על כך לכנסת?

שר-החוץ א. אבן:

נכון כי ד"ר פאוזי ביקר בארצות-הברית. הדבר פורסם ואין לי מה להוסיף או לפרט. כן פורסמה עמדת מצרים בשאלת חידוש היחסים הדיפלומטיים בינה לבין ארצות-הברית, ואין לי מה למסור לכנסת על נושא זה.

29. העסקת בעלי עבר נאצי על-ידי

השירות הדיפלומטי של פולין

חבר-הכנסת א. טיאר שאל את שר החוץ ביום י"ח באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

מר שמעון ויוזטל מסר במסיבת עיתונאים בווינה פרטים מלאים על פעילותם הנאצית של 48 אנשים העובדים כיום בשירות הדיפלומטי של פולין. כך מוסר עתון "הארץ" מיום 28 במארס 1969.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם ידועות האשמותיו של ד"ר ויוזטל למשרד החוץ?

2. האם נבדקו הפרטים הכלולים בהאשמות אלו?

3. אם כן, אילו אמצעי הסברה ננקטים כנגד ממשלת פולין, המעסיקה נאצים ואנטישמיים בשירותה?

שר-החוץ א. אבן:

1. ההאשמות ידועות לנו.

2. אם כי אין משרד החוץ יכול לבדוק את התאש"מות, אין גם שום סיבה להטיל ספק בנכונותן ובדיוקן. העבודה הגדולה שנעשתה על-ידי ד"ר ויוזטל לגילוי נאצים לשעבר ועושי דבריהם ידועה למדי, ומהימנות המידע שברשותו הוכחה בעבר בצורה מספקת.

3. ידועה זאת הועברה לעתונות על-ידי ד"ר ויוזטל עצמו, והיא כבר קיבלה כיסוי בין-לאומי רחב.

30. פעולה להצלת היהודים הנמקים

בבתי-הכלא בסוריה ובעיראק

חבר-הכנסת א. טיאר שאל את שר החוץ ביום י"ח באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

עתון "ידיעות אחרונות" פירסם ביום שישי, 18 באפריל 1969, פתקים שהוכרחו על-ידי יהודים האסורים בבתי-כלא בסוריה ובעיראק. בין הציטוטים: "אנו חיים בגיהנום, אנא הצילו אותנו".

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם הנוסח של פתקים אלו הועבר גם לידיעת משרד החוץ?

2. מה נעשה על-ידי משרד החוץ לשיחרור היהודים בעיראק ובסוריה, הנמקים בבתי-כלא?

3. מה מספר היהודים העצורים בבתי-כלא בסוריה ובעיראק?

שר-החוץ א. אבן:

1. התשובה חיובית.

2. משרד פועל פעולות רבות ובדרכים שונות ואינו חוסך כל מאמץ להציל את היהודים מגיהנום שבתם

חבר-הכנסת א. טיאר שאל את שר החוץ ביום י"ח באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

עתון "מעריב" מיום 25 באפריל 1969 מוסר כי נציגי ארצות-הברית תובעים מישראל להימנע מתגובה נגד מצרים.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?

2. מה היה נוסח הפנייה של ארצות-הברית לישראל?

3. מה היתה תגובת ישראל לבקשת ארצות-הברית?

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"ט באייר תשכ"ט (7 במאי 1969):

עתון "מעריב" מוסר ביום 25 באפריל 1969, כי נציגי ארצות-הברית פנו לישראל וביקשו להימנע מתגובה נגד מצרים בעקבות חזירות הקומנדו המצרית לישראל.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונות הידיעות?

2. אם כן, מה היה נוסח הפנייה של ארצות-הברית ולמי הופנתה?

3. מה היתה תגובתה של ישראל לפנייה זו?

שר-החוץ א. אבן:

ממשלת ארצות-הברית דוגלת בחשיבות ההקפדה על הפסקת האש תוך כדי חתירה להסדר של שלום. מדי פעם משיאה לנו ממשלת ארצות-הברית עצות ברוח גישתה זו, כי נשתדל להימנע מלהגיב על התגרויות בגבול כאשר נדמה לה כי צפויה הסלמה מסוכנת. יש לי יסוד להניח כי עצות ברוח ממתנת מושאות לא רק לישראל, כן יש לי יסוד להניח כי ארצות-הברית משדלת את ברית-המועצות כי אף היא תשפיע לפי מיטב יללתה בכיוון זה על אותן המדינות שאזנן כרויה לעצה סובייטית.

מידת ההצלחה של מאמצים אלה, כידוע, חלקית בלבד.

ממשלת ישראל דוגלת בהקפדה של הפסקת האש ומקיימת זאת הלכה למעשה בכל מקום ובכל עת שצו זה מקויים גם בצד השני של הקו. למישמע העצות האמריקניות — אם בושינגטון ואם בירושלים — מצביעים בני-יחסם הישראליים של בעלי העצה על מדיניות ישראלית זו.

28. פגישתו של ד"ר פאוזי עם נשיא

ארצות-הברית

חבר-הכנסת א. טיאר שאל את שר החוץ ביום י"ח באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

בעת הלווייתו של נשיא ארצות-הברית לשעבר הגנרל אייונהאור ביקר בארצות-הברית ד"ר פאוזי, שלי-חו המיוחד של הנשיא נאצר, ופגש עם הנשיא ניקסון.

לאור השמועות על שיפור היחסים בין ארצות-הברית ומצרים ועל כיוון קרוב של יחסים דיפלומטיים בין ארצות אלו, אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. למיטב ידיעותיו של שר החוץ, האם נכונה הידיעה?

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. האם מתכוונת ישראל להציע תכנית שלום שתוגש לדיוני ארבע המעצמות?
3. אם כן, מה הן קוויה העיקריים של תכנית זו?

שר-החוץ א. אבן:

הידיעה איננה נכונה, הגם שנגיגים אמריקניים שיל-בו מדי פעם בדבריהם באזני בני-שיחם הישראליים את העצה כי ישראל לא תסתפק בהבעת ביקורת על עובדת קיומם של דיונים בין נציגי המעצמות אלא תתרום משלה לנושא הדיונים.

34. התחייבותיה של ארצות-הברית לגבי הגנה על ישראל

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"ח באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

"ידיעות אחרונות" פירסם ביום שישי, 18 באפריל 1969, את הודעת ועדת החוץ של הסינאט האמריקני, כי למרות הדעות השונות הרווחות בנידון, אין לארצות-הברית התחייבות פורמלית כל שהיא להגן על ישראל. אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם קיימת התחייבות רשמית של ארצות-הברית לגבי הגנה על ישראל?
2. אם כן, על-ידי מי ניתנה התחייבות זו?
3. אם לא, אילו התחייבויות ניתנו על-ידי ארצות-הברית להגנת ישראל?
4. מה היה הנוסח המדויק של ההתחייבויות שניתנו בשנת 1957 על-ידי שר החוץ האמריקני פוסטר דאלס לישראל?
5. מה הוא תקפן של התחייבויות אלו ביחס לממשלת ארצות-הברית?

שר-החוץ א. אבן:

הודעת ועדת החוץ של הסינאט האמריקני, שעליה נסבה השאלתה, וכן כל יתר המידע המבוקש בשאלותיו של חבר-הכנסת תמיר, עומדים לרשות כל אדם המתעניין בהם ואין לי מה להעיר.

כפי שכבר עשיתי בתשובתי לשאלתה אחרת, אני חוזר ומציע לחברי הכנסת להיזקק לעיון בספריות בספרים ובמסמכים כאשר הם מעוניינים במידע שאינו כרוך בצורך להבהיר עניינים שבתחום טיפולו של משרד החוץ.

35. פעולה למען שיחרורם של היהודים האסורים במצרים

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"ח באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

בעתון "ידיעות אחרונות" מיום 29 באפריל 1969 נמסר כי ממשלת מצרים מתנה שיחרורם של 200 יהודים הכלואים שם בהחזרת טייס שנשבה בידי ישראל.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. אילו יוזמות נוקט משרד החוץ כדי להביא לדי שיחרורם של היהודים האסורים במצרים?

בכלאי סוריה ועיראק. החילונו בפעולה זו מיד לכשנודע לנו דבר מעצמם, ולא נחל מנחה עד אשר יותר לאחרון היהודים, החפץ בכך, לצאת אל מחוץ לארצות גזירה אלו. מאמציו ומאמציהם של גורמים אחרים לא היו לשווא, אך הבעיה רחוקה מפתרון.

3. עשרות רבות, הן בסוריה והן בעיראק. מספרם המדויק אינו ידוע.

31-32. עמדת צרפת בשיחות ארבע המעצמות על המשבר במזרח התיכון

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"ח באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

ידיעות בעתונות מוסרות בעת האחרונה על "מיתקפת חיוכים" צרפתית, כרמו לנסיון צרפתי לשניו הקו כלפי ישראל.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. במה מתבטאת "מיתקפת חיוכים" צרפתית זו, מבחינת העמדות המדיניות הצרפתיות לגבי ישראל?
2. האם חל שינוי כל שהוא בעמדותיה של צרפת כלפי ישראל?
3. אם לא, במה מתבטאת באופן מעשי עמדתה של צרפת בדיוני המעצמות על הסדר אפשרי במזרח התיכון?

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"ח באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

מר אורי דן, סופר עתון "מעריב", כותב בעתונו מיום 8 באפריל 1969, כי דה-גול מגסה לשכנע את ארצות-הברית לא לעמוד על הסדר שיושגת על משא-ומתן ישיר במזרח התיכון.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. למיטב ידיעותיו של השר, אילו יוזמות נקטה צרפת בקשר לשיחות ארבע המעצמות לגבי ההסדר במזרח התיכון?
2. האם הועברו הצעות אלו לישראל באורח רשמי?

שר-החוץ א. אבן:

איני יודע מה הידיעות בעתונות שהשואל הנכבד מסתמך עליהן. על השאלות הספציפיות אשיב כלהלן:

- (1) לא ידוע לי על "מיתקפת חיוכים" צרפתית.
- (2) לאחר חילופי השלטון בצרפת יש מקום להשיערה שעמדות מדיניות מסוימות של צרפת תיכחנה מחדש, ובתוכן נושאים הנוגעים במישרין ליחסיה עם ישראל.
- (3) עד כה לא התבטאה תמורה מהותית בעמדת צרפת בדיוני ארבע המעצמות. אולם איני מוציא מכלל אפשרות שאמנם תהייה גם במסגרת זאת התפתחות חדשות. ממשלת צרפת ואישיה יודעים היטב שישראל דוחה מכלול הארבע מעיקרו.

33. ידיעה על עצת ארצות-הברית לישראל להגיש תכנית שלום

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"ח באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

ארצות-הברית יעצה לישראל להגיש תכנית שלום אשר תוגש לדיוני ארבע המעצמות — כך מוסר "ידיעות אחרונות" ביום ג', 8 באפריל 1969.

38-39. מניעת נציג ישראל מלהשתתף בהלוויית נשיא הודו

חבר הכנסת ג. האוזנר שאל את שר החוץ ביום כ"ה באייר תשכ"ט (13 במאי 1969):

בעקבות הפגיעה הגסה בסגן קונסול ישראל בהודו, מר א. ברמר, בשל התערבותם של אנשי הטקס ההודי למנוע אותו מלהשתתף בהלוויית נשיא הודו, אבקש את כבוד השר להשיבני:

א. מה עשה משרד החוץ כדי להגיב בצורה הולמת על גישה מעליבה זו חסרת התקדים אפילו בהודו? ב. שלטונות הודו איפשרו לנציג ישראל להשתתף בהלווייתו של נהרג. מה היו איפוא הסיבות, שהפעם נהגו הממונים על טקס ההלוויה בצורה דוחה זו? ג. האם קיבל שר החוץ פרטים על השתלשלות העניינים בנדון, המעידים שהיתה זו תקרית יזומה, אשר ניתנה לה הסכמתו העקיפה או הישירה של משרד החוץ ההודי?

חבר הכנסת נ. פלד שאל את שר החוץ ביום כ"ו באייר תשכ"ט (14 במאי 1969):

הריני מתכבד לשאול:

א. האם נכונה הידיעה שמשרד החוץ ההודי מנע את נציג ישראל מלחלוק כבוד אחרון לנשיא הודו המנוח זכיר חוסיין בזמן טקס האשכבה בניו-דלהי?

ב. אם נכונה הידיעה, כיצד הגיבה ישראל על המחווה ה"תרבותית" של משרד החוץ ההודי?

שר החוץ א. אבן:

הממשלה מצטערת על שמשרד החוץ ההודי מנע מסגן-קונסול ישראל בבומביי את האפשרות להשתתף בהלוויית נשיא הודו המנוח.

מן הצד ההודי נמסרו גימוקים שונים למניעת השתתפות נציגנו בהלוויה. גימוק אחד נמסר לאחר מעשה מפי שר החוץ ההודי בפרלמנט בניו-דלהי — כפי שפורסם בעתונות — וגימוקים אחרים לגמרי, לפני מעשה, מפי סגן ראש הטקס במשרד החוץ ההודי באוני נציגנו. מתבקשת המסקנה שפקידים בדרג בינוני פעלו על דעת עצמם ובאורח בלתי-מוסמך.

בנסיבות אלו נראה כי יותר משיש למשרד החוץ הישראלי בעיה בעניין הנדון, נותרה בעיה בשביל משרד החוץ ההודי.

40. מקרים של סילוק יהודים מתפקידים בברית-המועצות

חבר הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר החוץ ביום כ"ו באייר תשכ"ט (14 במאי 1969):

"מעריב" מיום 9 במאי 1969 מוסר כי מופעלים אמצעי דיכוי חמורים ביותר נגד יהודי רוסיה, הבאים לידי ביטוי, בין השאר, בהדחת היהודים מתפקידים בכירים בממשלה הרוסית.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?

שר החוץ א. אבן:

1. הידיעה איננה נכונה.

2. מאז הושמו במעצה, פעל משרדי בין השאר באמצעות אירגונים בין-לאומיים ומדינות שונות כדי להביא לידי שיחרורם ממעצרם. פעולתנו זו תימשך עד שיותר לאחרון היהודים, הרוצים בכך, לצאת מארץ שבוי.

כפי שאמרתי בשאלתה הקודמת, המאמצים האלה לא היו לשווא, אך אני מעדיף לא לפרט את התוצאות של המאמצים האלה במליאת הכנסת.

36. ידיעה על תכנית של ארצות-הברית לפתרון בעיית הפליטים

חבר הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"ח באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

עתון "הארץ" מיום 2 במאי 1969 מוסר כי ארצות-הברית מצדדת בתכנית לפתרון בעיית הפליטים כשלב ראשון להסדר כולל בסיכסוך במזרח התיכון.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם קיבלה ישראל ידיעות רשמיות על כוונתה של ארצות-הברית בעניין זה?

2. האם ידוע לכבוד השר על תכנית מפורטת ליישוב בעיית הפליטים, אשר עובדה על-ידי ארצות-הברית?

3. האם יכול כבוד השר למסור פרטים עליה לכנסת?

4. מה היא תגובת ישראל לתכנית זו?

שר החוץ א. אבן:

התשובה לשלוש השאלות הראשונות היא שלילית.

לשאלה 4: אין לי תגובה לתכנית ששאלתה זו נסבה עליה, כי לא ידוע לי כלל על קיומה. לפי ידיעות המגיעות אלי, גורסת ארצות-הברית את פתרון הבעיה במסגרת של כינון שלום.

37. פיצויים לאנשי האניה "ליברטי"

חבר הכנסת א. טיאר שאל את שר החוץ ביום י"ט באייר תשכ"ט (7 במאי 1969):

סופר "ידיעות אחרונות" בארצות-הברית, מר גרשון יעקובסון, דיווח כי מתנהל משא-ומתן בין ישראל לארצות-הברית בקשר לתשלום פיצויים לצוות האניה האמריקנית "ליברטי".

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?

2. מה ההסדר שמוצע על-ידי ארצות-הברית?

3. מה סכום הפיצויים הכולל שעתידה ישראל לשלם לצוות אנשי האניה "ליברטי"?

שר החוץ א. אבן:

אני מפנה את השואל הנכבד לפירסום של משרד החוץ האמריקני, שחופץ לעתונות ביום 13 במאי 1969, וכן גמציאים כל הפרטים המבוקשים בשאלתה.

ש"ה החוץ א. אבן:

שגרירנו בווינגטון מברר באופן בלתי-רשמי אפ" שרות ביקורה של ראש הממשלה בארצות-הברית. בירור זה עדיין לא נסתיים.

43. ידיעות על אפשרות פרישתו של

השגריר רבין מכהונתו

חבר-הכנסת א. אבנר שאל את שר החוץ ביום י' בסיון תשכ"ט (27 במאי 1969):

בעקבות הפירסומים האחרונים על אפשרות פרישתו של השגריר רבין מכהונתו, הנני מבקש להשיבני: האם הודיע השגריר למשרד החוץ על כוונתו לפרוש בעתיד הקרוב משירותו במשרד החוץ?

ש"ה החוץ א. אבן:

התשובה שלילית. השגריר רבין. הודיע לי על רצונו וכוונתו להמשיך בתפקידו, ואני מעודד אותו בכך.

44. דברים המיוחסים לשגריר צרפת באו"ם על

תפקיד ה"זהב היהודי" בכשלונו של דה-גול

חבר-הכנסת ד. ארזי שאל את שר החוץ ביום י' בסיון תשכ"ט (27 במאי 1969):

בעתונות נתפרסם כי שגריר צרפת באו"ם התבטא, כי לזהב היהודי היה תפקיד בכשלונו של דה-גול בקלפי. אבקש את כבוד השר להשיבני:

האם פנתה ישראל בעניין זה לממשלת צרפת, ואם כן, מה הייתה התשובה?

ש"ה החוץ א. אבן:

עם התקבל הידיעה העלתה ממשלת ישראל את העניין בפני ממשלת צרפת בצינורות הדיפלומטיים והבי"ע תמיהתה. ממשלת צרפת השיבה שהדברים שיוחסו לנציג צרפת באו"ם לא נאמרו מפיו ואינם משקפים את דעתה.

45. ידיעה על מעשה הרס בבית-העלמין היהודי

בווארשה

חבר-הכנסת א. שוסטק שאל את שר החוץ ביום י' בסיון תשכ"ט (27 במאי 1969):

"סתתים פולנים חודרים לעתים קרובות לבית-העלמין היהודי העתיק בן 400 שנה של וארשה, וגונ" בים משם מצבות יהודיות — מסר אחמול מקור ידע דבר בבירה הפולנית" — על כך מוסר "מעריב" ביום 19 במאי 1969.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. למיטב ידיעותי של שר החוץ, האם נכונה הידיעה?

2. האם נקט משרד החוץ במסודות בין-לאומיים יזמה למניעת הרס בית-הקברות העתיק של יהודי וארשה?

3. מה הן תוצאות הפעולה?

ש"ה החוץ א. אבן:

(א) אין לנו ידיעות שבזמן האחרון קרו מקרים כאלה, אך תופעות דומות לא היו נדירות בפולין גם בעבר, וההסתה האנטי-ישראלית והאווירה האנטישמית השוררת בפולין בשנתיים האחרונות אינן מסייעות בודאי לשים קץ למעשי בריונות מסוג זה.

2. האם יש לשר נתונים מפורטים על מעשי הדיכוי האחרונים של הממשל הסובייטי כלפי יהודים, ואם כן — מה הם?

ש"ה החוץ א. אבן:

באווירה האנטי-ישראלית והאנטישמית המחניקה, השוררת בברית-המועצות מאז ערב מלחמת ששת הימים, היו — בין תופעות מצערות אחרות — גם מקרים של סילוק יהודים מעבודתם ומבתי-הספר הגבוהים שבהם למדו. לא ידוע על הרחקת יהודים מתפקידים בכירים, מאחר שגם לפני תחילת המסע האנטי-יהודי הנוכחי, לפי מיטב ידיעתנו, כמעט לא היו יהודים במשרות ממשלתיות גבוהות בברית-המועצות.

41. ידיעה על הצעת ארצות-הברית ליצור

אזורים מפורזים בין ישראל לארצות ערב

חבר-הכנסת א. טיאר שאל את שר החוץ ביום כ"ו באייר תשכ"ט (14 במאי 1969):

סופר "מעריב" בארצות-הברית מוסר בעתונות מיום 9 במאי 1969, כי עמדת ארצות-הברית בשיחות הארבע ה"א" שיהיה צורך ביצירת אזורים מפורזים ובנוכחות ממשית של האו"ם באזור — כתנאי לאפשרות פתרון הסיכסוך בין ישראל לארצות ערב.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. למיטב ידיעותי של השר, האם נכונה הידיעה?

2. אם כן, האם ידועה לשר עמדת יתר הארצות להצעה זו?

3. מה היא תגובת ישראל לעמדה זו?

ש"ה החוץ א. אבן:

לעמדתה של ארצות-הברית ולעמדותיהן של המע"צמות האחרות, הדנות עכשיו בניירוק בשאלות המזרח התיכון, ניתן פומבי עמדה שבכלות העמדות האלה מעוניינות בהגדרת עמדותיהן ובפירסומן. באותה מידה עומדות ידיעות אלה לרשות הרבים, ולרשות בעל הש"אלתה בכלל זה, ואין לי מה להוסיף או להעיר.

לעמדתה של ישראל בסוגיות אלה ניתן ביטוי מקיף מעל במה זו מפי ראש ממשלת ישראל וכן מפי, וגם על דברים אלה אין לי ברגע זה מה להוסיף.

עמדתנו היא כי הסדרי בטחון, כמו קביעת הגבולות הבטוחים, חייבים להיקבע על-ידי ממשלות האזור תוך משאי-ומתן והסכם.

42. אפשרות ביקורה של ראש הממשלה

בארצות-הברית

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר החוץ ביום ד' בסיון תשכ"ט (21 במאי 1969):

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם נתן משרד החוץ בירושלים הוראות לנציג-גותנו בארצות-הברית לפעול להכנת ביקור ראש הממשלה או שר החוץ בארצות-הברית?

2. האם ניתנה הוראה לנציגינו בארצות-הברית "לרמז", שישראל תראה בחיוב את הזמנתה של ראש הממשלה לפגישות עם ההנהגה?

3. האם קיבלו נציגינו בארצות-הברית תשובה כלשהי, ביחס לאפשרות ביקורם של ראש הממשלה או שר החוץ בארצות-הברית, מפי נציגים מוסמכים ש?

3. האם נתבקש על-ידי אישיות ישראלית רש-מית להעביר דברים בכתב או בעל-פה לנשיא ארצות-הברית או לחברי הממשלה?

4. אם כן — אילו דברים נתבקש להעביר?

שר-החוץ א. אבן:

1. הסנטור יעבץ הודיע לשגרירות ישראל בווינגטון על רצונו לסור לישראל במסגרת מסע לאירופה, והשגרירות השיבה כמובן כי יהיה אורח רצוי בארץ.

2. הסנטור לא בא בשליחות ממשלת ארצות-הברית אלא בתוקף היותו חבר הוועדה לענייני חוץ של הסינט; אך הסביר לי כי לא בא בשליחותה של ועדה זו.

3-4. התשובה שלילית.

ב) בהודמנויות רבות כבר מסרתי לכנסת, כי מש-ה החוץ עוקב בערנות אחר הפעילות האנטישמית בפולין ואינו מחמץ שום הודמנות לגיוני פעילות זאת על-ידי מוסדות בין-לאומיים ועל-ידי דעת-הקהל בעולם.

46. ביקורו של הסנטור האמריקני יעבץ בישראל

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר החוץ ביום י"א בסיון תשכ"ט (28 במאי 1969):

בארץ מבקר בימים אלה הסנטור יעבץ יעבץ.

אודה לכבוד השר אם ישיביני:

1. האם הוזמן הסנטור הנכבד על-ידי משרד החוץ לבוא ולבקר בארץ?

2. האם בא ארצה בשליחות של ממשלת ארצות-הברית או של גוף רשמי אחר שם?

ח. הצעה לסדר-היום

הסכנה לקיום יהדות ברית-המועצות

היו"ר ד. נצר:

הכנסת תעבור לסעיף ח' בסדר-היום: הצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת לנדאו: הסכנה לקיום יהדות ברית-המועצות. רשות הדיבור לחבר-הכנסת לנדאו.

חיים לנדאו (גח"ל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. באנו להעלות שוב על סדר חיינו בישראל את בעיית יהודי רוסיה הסובייטית — גורלם, סבלם ועתידם.

המציאות המרה בה חיים שלושה וחצי מיליון יהודים זה עשרות שנים, סגורים ומסוגרים, בין אימה לצלמוות, איננה משתנית. היא מחמירה והולכת. תקיפת סטאלין אמנם חלפה, אין מדובר עתה בדרכי פת-רון "רדיקלי", בהן הוא החל לפני מותו, אבל שוב נר-אים סימנים מדאיגים של דה-סטאליניזציה. ביסודו של דבר גם השליטים של מוסקבה דהיום רוצים ועושים למען ייעלם הקיבוץ היהודי ברוסיה כלאום. זו המציאות, זה האיום, זו הסכנה. נמשך הנסיון לכרות אבר מן החי של אומתנו.

למה הושלכו מיליוני אחים לתוך מציאות איומה זו? במבנה הלאומים של ברית-המועצות התברר סופית כבר בסוף שנות השלושים, כי לפני הלאום היהודי אין בסיס לקיום ברוסיה. הם סירבו ללכת לבריוביג'אן, כשם שאחיהם בארצות אחרות לפניו סירבו ללכת לאוגנדה או לארגנטינה. הם גותרו יחדים מתוך 108 הלאומים החיים בארץ ההיא, שיש להם פספורט של השתייכות לאומית — אך אין להם טריטוריה; הם לאום — ומ'נסים לחסל. מה שניתן לכולם — נמנע מהם. כי אמנם הם שונים מן האחרים, ועל היותם שונים מן האחרים גור עליהם השלטון כליה רוחנית. קיים השוני ואין כל צורך להסתירו.

בבמות מחקר שונות בברית-המועצות מועלה מפעם לפעם השוני וכך הוא מצטייר בעיניהם: הנה לאום שדתו לאומית ולא אקומנית, דת המזוהה עם לאום אשר מחוץ לברית-המועצות. הנה לאום אשר מהות תרבותו אינה עולה בקנה אחד עם האידאולוגיה הסוב-ייטית. הנה לאום שאין כל סיכוי כי יתרכו בטרטוריה בתוככי ברית-המועצות, ויש לו מדינה מחוץ לברית-

המועצות. ולזה נוסיף: הנה לאום שאינו רוצה ואינו יכול להתבולל ולהיעלם. הנה לאום שגורל ומדוכא בברית-המועצות.

נמצאה גם הגדרה מדעית לשוני הזה. ביטא אותה רשמית סוציולוג סובייטי ידוע דוידונוסוב באפריל 1966 בכתבו ב-"Vaprosi Istori" לאמור: "בגלל עצם פוז-רתו במהלך ההיסטוריה והרכבו הסוציאלי של העם היהודי אין הלאומיות היהודית יכולה להתפתח לאומה ברוסיה".

על כן נדרף היהודי — על כן כופים עליו התבוללות למען ייעלם כעם. על כן הדימה האנטישמיות ראש, אנטישמיות כלכלית והברתית, והיא נפוצה באין מפ-ריע, אף-על-פי שהיא אסורה על-פי החוק.

אמת, לא רק ברוסיה יש אנטישמיות. היא קיימת גם בפולין, אם כי משלושה מיליון היהודים שחיו בה לפני המלחמה נותרו רק 15,000 והם היו קומוניסטים. ועליהם אמר גומולקה, כי "לאומיות יהודית היא עוב-דה אפילו בפולין הקומוניסטית ויהודי המרגיש קשר לאומי לישראל יש להרשות לו ללכת לשם". והם הולכים, כי נותנים להם ללכת.

אמת, יש אנטישמיות גם בחלקי עולם אחרים. אבל משם רשאי כל הרוצה בכך לצאת. אך ביחס לקומוניסטים הסובייטי יתן לסכם לקח של דור, המלמד כי קומוניסטים זה בהתגשמותו הוא אנטישמי. סטאלין היה אנטישמי, כרושצ'וב היה אנטישמי, גומולקה הוא אנטי-שמי, וכאשר הכבד הקומוניסטים הסובייטי עזלו על המשטר הליברלי של דובצ'ק בצ'כיה — קרבנותיו הרא-שונים היו יהודים.

במשטר הקומוניסטי הסובייטי נסבל וייסבל רק יהודי אחד, שהיה אנטישמי, והוא מת ונקבר ומקום קבורתו באנגליה — קארל מארקס. שווא כל נסיון להילחם באנטישמיות. אין תרופה לאנטישמיות. יש לה פתרון — מולדת היהודים.

והמסקנה מכל אלה? אין פתרון לעתיד קיומו של הקיבוץ היהודי ברוסיה הסובייטית זולת אחד — שובו למולדת עמו, לישראל. זה גם הפתרון בשביל ברית-

טובי האינטלקטואלים בעולם ושוחרי חופש וצדק מבין האומות כבר מרימים קולם למען זכות הקיום הלאומי של מיליוני יהודים הכלולים ברוסיה הסובייטית. קיבוצי יהודים ברחבי תבל מתגייסים למערכה. גורל יהודי ברית-המועצות יוסיף להסיעו כל איש מצפון בעולם, בתוככי רוסיה ומחוצה לה, עד אשר תמצא הבעיה את פתרונה החיובי האחד: שלח את עמי.

חברי הכנסת. מעבר ליחסים העכורים, מעבר לשנאה הנושבת מברית-המועצות לישראל, נעלה וביענתנו לברית-המועצות כי תקיים את שני העקרונות עליהם הצהירה. נתבע את אשר תבע הסטרונט היהודי ממוסד קבה יעקב קזקוב, והוא עמנו כיום. הוא תבע זאת לפני יוני 1967 במכתבו אל הסובייט העליון, ואני מצטט: "מאחר שבברית-המועצות אין כל תנאים לקיומו של עם יהודי, יש להניח ליהודים הרוצים לצאת מברית-המועצות את האפשרות לעשות זאת בדיוק כפי שהדבר נעשה בארצות אחרות, ברומניה ובפולין". נתבע כאן את אשר העז קזקוב לתבוע שם, ומתביעתנו זו בל נדף כי צודקת היא. נישא אותה מכל במה ציבורית בכל מקום ובכל פינה בעולם בהם יש אוזן קשבת לסבל אנושי ולרמיסת זכויות וצדק.

חברי הכנסת, חובתנו היא — ראשית כל חובתנו אנו, חובתה של מדינת ישראל. עלינו חובת הדאגה והמעש לעתידם. לא ייתכן כי ישראל תחריש עוד ותסתפק בהעלאת גורלם המר מעל במות בין-לאומיות מפעם לפעם ולעתים רחוקות ונדירות מאד. לא ייתכן כי מיליוני אחינו מאחורי מסך הברזל יחושו עצמם כחזית מנותקת. חוסר מעש מצדנו עלול, חלילה, להקל על השלטונות הסובייטיים במלאכתם.

חברי הכנסת, ידוע לי כי ליבראליס ואנשי רוח לא-יהודיים ברוסיה הסובייטית אומרים ליהודים הפונים אליהם: הן יש לכם מדינה בישראל, הן יש לכם עם בעולם — למה אין הם לוחמים למענכם?

והמערכה אחת היא ואין אחרת — על הזכות ליהודים הרוצים בכך לעלות לישראל. המערכה היא למען שלח את עמי.

חברי הכנסת, ניהלץ ראשית כל אנו, העם ביש-ראל, ונגייס את העולם היהודי והלא-יהודי למערכה שאין צודקת ממנה ונפעל בהתמדה וללא ליאות. נתגייס בהכרת האחריות הרובצת עלינו, רבע מעמנו מיחל להצלחתו ועיניו צופיות אליו.

גברתי היושבת-ראש, אני מציע לכנסת לקיים דיון בשאלה זאת.

היו"ר ד. נצר:

רשות הדיבור לשר החוץ, לתשובה.

שר-החוץ א. אבן:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. כאשר נודע לי על ביקורו של שר החוץ הסובייטי בקהיר שלשום, גיסיתי לחיכוך בפגישתי הראשונה עם מר גרומיקו לפני 22 שנים. מדובר בסתיו של 1947, ערב הגאום אשר השמיע בעצרת האו"ם. באותה שיחה ובגאום שנאם למחרתה העלה מר גרומיקו את סבלם ויסוריהם ללא שיעור של היהודים באירופה והוסוף: "טבעי וצודק הדבר שלרגל הגורל אשר פקד את העם היהודי במלחמת העולם השנייה ירצו היהודים לכונן את מדינתם העצמאית".

המועצות, למען לא ייהפך היהודי שנעקר מעולמו, בעצם קיומו היוצא דופן במסגרת עמי ברית-המועצות, לגורם מתסיס סדרי חברה, דבר שהוא ודאי בניגוד לכל כוונה או רצון מצדו, או מצד כלשהו.

חברי הכנסת, ברית-המועצות הכירה רשמית בשני עקרונות: א. בקיומו של לאום יהודי; ב. בהכרת הקמתה ובקיומה של מדינת היהודים בארץ-ישראל. שני עקרונות אלה ידועים בעולם כולו. הם גם ידועים ליהודי ברית-המועצות.

ורוסיה הסובייטית מגשימה, בימים אלה, "ציונות ארמנית". היא קוראת לארמונים החיים בארצות המערב לשוב למולדתם הארמנית הסובייטית. היא אף משתמשת לגביהם במונח הציוני הקלאסי "דיאספורה". היא רוצה לחסל את הפזורה הארמנית על-ידי ריפטרציאה. אף זאת ידוע בברית-המועצות — גם ליהודים.

חברי הכנסת, חובתנו היא לומר לשליטי ברית-המועצות: גסיונכם להטמיע את מיליוני היהודים לא הצליח ולא יצליח. לא ממש בו — זולת קשיים, ליכוי-שנאה, רדיפות, סבל והסתבכות. עשרות בשנים החרישו היהודים ברוסיה הסובייטית — מאונס החרישו, ואתם חשבתם כי ישלימו עם מצבכם. טעיתם, היהודי בארצכם לא השלים ולא ישלים להתחסל מרצונו כלאום. לשינוי כפול אתם עדים בזמן האחרון. האחד — כי בני הדור היהודי הצעיר בני ה-20 ו-30, זה הדור שחונך על ברכי המהפכה, זה שלשונו רוסית וחינוכו קומוניסטי — דור זה חוזר וברבבותיו לצור מחצבתו. הוא מצבי את עמו והוא שב אליו ובמפגן. והשינוי השני — יהדות הדממה מפסיקה שתיקתה. אמנם מעט התפרסם על כך — ומסיבות מובנות — אך ידועים השמות קזקוב ודרבקיין ממוסקבה, ד"ר חנוך מריגה, קוצ'ובייבסקי מקיבו, ד"ר גורדיין מריגה, איליה ריפס — הלפיד הבוער — אשר בגלוי יצאו ותבעו לתת להם את האפשרות להצטרף אל בני עמם במולדתו. חלק מהם הכריז בגלוי, כי הם מוותרים על אזרחותם הסובייטית, כי הם יהודים ורוצים לחיות כיהודים במולדת היהודים. ואין הם היתחדים.

דרבקיין ממוסקבה הגיש ב-17 בדצמבר 1968 בקשה בשבילו, בשביל אשתו וילדתו לצאת לישראל. הוא פנה טלפנית ל"אויבר" — מחלקה במשרד הפנים המטפלת במבקשים אשרות יציאה — בקשר לבקשתו ומשם השיבה לו יקטרינה פאבלובה איכפובה לאמור: "יש יותר מדי יהודים. לא ניתן לכם לצאת. נגמור אתכם כאן". על כך כתב דרבקיין לגישיא פודגורני ב-18 באפריל 1969 והוסיף לאמור: "בדרך זו מחזיקים אותי כאן על כרחי ומאיימים עלי בהשמדתי ובהשמדת משפחתי. לכן אני יכול עוד לראות את עצמי כאזרח של ברית-המועצות. אני רואה עצמי כאזרח מדינת ישראל".

ואין הם יחידים. רבבות רבות מצפים יום-יום לרשות היציאה מרוסיה ומאות אלפים מייחלים לכך.

חברי-כנסת, גם אינטלקטואלים רוסיים לא-יהודים מוחים בגלוי, ויש מפנים מהאתם לוועדה לזכויות האדם באו"ם. כך עשה ההיסטוריון יקיר ועוד 54 אינטלקטואלים עמו, ובמחאתם נאמר בין היתר: "רודפים כאן אנשים, העלמים לשוני וזכויות לאומי ולשמירת תרבותם הלאומית. נוקטים צעדים נגד יהודים התובעים לעצמם את הזכות לצאת לישראל ונגד מאמינים שרוצים לחיות חיים דתיים".

לזכויות האדם על יד האו"ם בז'נבה וגינה בחריפות את המסע האנטישמי המתנהל בברית-המועצות. במיוחד מיחה נציג ישראל נגד פירסום ספרי תועבה אנטישמיים כגון אלו של קיצ'קו ואייבוב ונגד המסע האנטישמי בעתונות ובכלי התקשורת הסובייטיים. מסע זה הפך את מנסקבה למרכז של כתיבה ופירסום של דעות אנטישמיות. כן העלית את פרשת הפלילית יהודי ברית-המועצות במסגרת נאומו בעצרת הכללית של האו"ם ב-8 באוקטובר.

במושב האחרון של המועצה האירופית בשטרס-בורג העלה את הבעיה חבר-הכנסת אברמוב. ואמנם קיבלה המועצה החלטות מתאימות בנושא זה. כן היו התבטאויות נוספות של נציגי מדינות רבות, חברות באירגונים בין-לאומיים, בנושא זה. הדיונים זכו לפיר-סום בעתוני העולם, והם עשויים לחזק את רוחם של יהודי ברית-המועצות שיראו בהם הוכחה לדאגת ממשלת ישראל והעם היהודי וממשלות נאורות בעולם לשלומם ועתידם.

אינני סבור כי מוצדק לומר, כי יהודי ברית-המו-עצות וארצות אחרות רואים את עצמם כמופקדים. ידוע לנו כי הם מעריכים מלאו הערכה את המאמצים הנעשים על ידי ישראל, ובעזרת גורמים אחרים, כדי להבטיח שגורלם יהיה ידוע ושיושמעו קולות לגאולתם. ידועה לכולנו כמיהתם העזה של המוני יהודים בברית-המועצות לעלות לארץ, להצטרף למפעל היצירה הלא-מית ועל-ידי כך להנציח את קיומו של אותו עם, שכפי שנאמר באותו נאום שציטטתי מנובמבר 1947, סבל יסו-רים ללא שיעור במלחמת העולם השנייה. דווקא הפצת האידיאולוגיה האנטישמית בספרות ובעתונות הסוביי-טית מגבירה ומעמיקה את הכמיהה הזאת, שיש לה גם מניעים דחפים חיוביים וגזעניים.

אין ספק כי המציאות הבין-לאומית והאנושית בדו-רגו היתה משתנית באופן יסודי אילו שינתה ברית-המועצות את מדיניותה בשני כיוונים: בכיוון של יחס הוגן למאוייהם המיוחדים של היהודים בברית-המועצות ובכיוון של עידוד השלום במזרח התיכון על דרך של משא-ומתן ישיר וכריתת חווי-שלום.

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הואיל והנושא שהעלה חבר-הכנסת לנדאו נוגע לאחת הבעיות הכאו-בות ביותר שעומד בפניהן עם-ישראל, דבריו חבר-הכנ-ס לנדאו בוודאי לא מיצו את כל אשר בלבם של חברי הכנסת בנושא זה, הנני מציע שהכנסת תקיים דיון במליאה במועד המתאים. ואבוא בדברים עם נשי-אות הכנסת והמציע הנכבד לגבי קביעת מועד הדיון.

הי"ר ד. נצר:

חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת: לקיים דיון במליאת הכנסת בהצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת לנדאו - הסכנה לקיום יהדות ברית-המועצות. אני מעמידה את ההצעה להצבעה.

הצבעה

ההצעה לקיים דיון על העניין במליאה נתקבלה.

חברי הכנסת, דווקא הקשר הזה בין העם היהודי בתפוצותיו לבין מדינת ישראל העצמאית, המייצגת את סבלו, יסוריו ועצמאותו המחודשת של העם - הוא המביא את ממשלת ישראל היום להשמיע את דברה על קהילת ישראל בברית-המועצות. אותה ראייה צלולה של מגיני קיום ישראל, אשר באה לידי ביטוי באותו נאום מאוקטובר 1947, באותו ביטוי אמין, היתה קצרה. לגבי יהודי ברית-המועצות לא היתה תקופה של ראייה צלולה בכלל. מאז ועד עתה באו, בתחום היחסים בין ברית-המועצות לבין העם היהודי, פורענויות ומתי-חויות אשר הכנסת עקבה אחריהן מדי שנה בשנה ומדי חודש בחודש.

ההתנכרות הכפולה בזכויותיה של ישראל לבטחון קיומה, ובמעמדה, מאווייהם וכבודם של יהודי ברית-המועצות - ההתנכרות זאת הגיעה לשיא חדש אחרי מלחמת יוני 1967. מאז ועד עתה גברה בברית-המועצות אווירה אנטישמית דחוסה. כל כלי התקשורת התחילו במסע אנטי-ישראלי ואנטי-ציוני, אשר הפך ממילא לאנטישמי, כאשר פירסומים מפרי עטם של האנטישמים קיצ'קו ואייבוב זכו לעידוד מחוגים רשמיים, בפרט מן העתונים, אשר הם בטאוגי המפלגה. ההסתה האנטי-יהודית במסווה של הסברה אנטי-ציונית הפכה לנשק מדיני בידי שליטי המדינה הן בזירה הבין-לאומית והן בתחום הפנימי המדיני. בלט במיוחד הנוהג של הדפסת קריקטורות בהן מוצגת ישראל בדמות אשר היתה ידו-עה בעתונות הגרמנית במשך העשור הנאצי. ידועים מקרים של סילוק יהודים, אשר הודחו עם ישראל וביקשו לעלות לארץ, ממשדותיהם, או שגורשו מבתי הספר הגבוהים.

במיסמך, אשר שיגרו ההיסטוריון פיוטר יקיר וק-בוצת תומכיו לוועדה לזכויות האדם של האו"ם, מדובר בזכות הפרט להגן על השקפותיו ולהפיצם באמצעים חוקיים. כדוגמה של משפט שרירותי אשר נערך בברית המועצות, דוגמה אחת מני רבות, מזכיר המסמך את המשפט של המהנדס קוצ'ובייבסקי מקיוב, אשר גזון לשלוש שנות מאסר בגלל דרישתו לאפשר לו לעלות לישראל.

אין ידיעות על פגיעות פיסיות ביהודים ויש להניח כי שלטונות ברית-המועצות מקפידים שלא תפרוצנה התפרעויות נגד יהודים. כי אין ספק שהתגובה הנמ-רצת של דעת הקהל הנאורה בעולם מהווה גורם מרסן. אולם היחס הקשה של שלטונות ברית-המועצות מת-בטא בעיקר במניעה מהמוני יהודים, הכמהים להגיע לישראל והרואים בה את מולדתם, להגשים את רצונם. מדיניות זו גורמת מפת נפש, דכאון וסבל להמונים רבים של יהודים בברית-המועצות.

הוריתי לנציגי ישראל באירגונים הבין-לאומיים השונים להעלות את אפליית יהודי ברית-המועצות ולהדגיש את העניין הזה של אפלייה לרעה של הקיבוץ היהודי בתחום התרבות והדת, וכן למחות על האיסור אשר הטיל השלטון הסובייטי על קיום חיים קהילתיים.

ב-10 במארס שנה זו הופיע נציג ישראל בוועדה

ט. חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון), תשכ"ט—1969 *

(הצעת חבר-הכנסת י. רפאל)

הלא-קל, ולא בכל פעם הנעים ביותר, של אנשי הג"א, שהם ממלאים אותו בנאמנות ובמסירות.

היועץ המשפטי לממשלה בודק את האפשרות של עירעור על אותו פסק-דין של השופטת שצקי. אולם אין זה בטוח שרצוי לערער או שיש סיכוי לעירעור. הדבר נמצא בבדיקה. בינתיים אסור להשאיר חלל ריק באותו שטח. וצדק חבר-הכנסת רפאל, שהצביע על הצורך המיידי והדחוף לגזור את הפירצה הקיימת או שנוצרה כתוצאה מאותו פסק-דין. מאידך גיסא, אינני בטוח שהנוסח שמציע חבר-הכנסת רפאל קולע למטרה ומכסה את כל השטח. כי המלים "לתת כל הוראה המתקבלת על הדעת כדרישה לשמירתם או להצלתם של חיי אדם במקום אסיפה או בקרבנות", אינני יודע אם אינן עשויות להתפרש כנוסח שאינו כולל דרישה לפתוח תיק או תבילה.

בינתיים אביא לידיעת חברי הכנסת והקהל, כי אין חלל ריק. יש אפשרות לפעול גם בדרך נוספת, והיא דרך ההסמכה מצד המשטרה. המשטרה תסמין את אנשי הג"א לפעול לפי חוק מעצר וחיתופשים, הנותן סמכות לפתוח תיקים וחבילות. סמכות זו כבר ניתנה וכבר פעלו לפיה. היינו, באשר לבעיה המיידית של שמירה על בטחון אזרחי המדינה, הרי הג"א, המשטרה וכל שאר הגורמים פועלים ופעלו כדי שפירצה זו לא תי-שאר פרוצה, אלא תיגדר בדרך כל-שהיא.

אך אין ספק כי עדיף שאנשי הג"א יפעלו לפי חוק ההתגוננות האזרחית ולא לפי חוק מעצר וחיתופשים. ידוע לחברי הכנסת, כי ועדת החוץ והבטחון מטפלת עכשיו בחוק תיקון לחוק ההתגוננות האזרחית שהועבר אליה. הדיון כבר בשלבו הסופיים, וייתכן שלקראת הקריאה השנייה והשלישית תוכל ועדת החוץ והבטחון לשלב את הנושא שעליו דיבר חבר-הכנסת רפאל כבר בתיקון הזה. במקרה זה דומני שגם חבר-הכנסת רפאל היה שמוח, אילו אפשר היה לדלג על הקריאה הטרונית, המחייבת אחריה הקריאה הראשונה ופרוצדורה ארוכה. על כן הייתי מציע, כמוכר בהסכמתו של חבר-הכנסת רפאל, להעביר את ההצעה לבדיקה בוועדת החוץ והבטחון, והיא תבדוק אם ניתן לשלב את הנושא הזה בתוך חוק התיקון שבו היא מטפלת. על כל פנים, אני מציע להעביר את ההצעה שהעלה חבר-הכנסת רפאל לוועדת החוץ והבטחון.

היו"ר ד. נצר:

אנו מצביעים. לפנינו הצעה אחת — להעביר את הצעת החוק של חבר-הכנסת רפאל לדיון מוקדם בוועדת החוץ והבטחון.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון), תשכ"ט—1969, לדיון מוקדם דם בוועדת החוץ והבטחון נתקבלה.

היו"ר ד. נצר:

הכנסת תעבור לסעיף ט' בסדר-היום: חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון) תשכ"ט—1969 — הצעת חבר-הכנסת י. רפאל, רשות הדיבור לחבר-הכנסת רפאל.

יצחק רפאל (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, כולנו חייבים תודה והוקרה לאנשי הג"א, שבתוקף הנסיבות הוטל עליהם תפקיד נוסף על התפקידים המוטלים עליהם בימי חירום ובימים כתיקנם, והם עומדים בו בכבוד רב. אנשי הג"א ממלאים עתה שליחות גדולה ורבתי-חשיבות בבטחון השוטף. בימי הקיץ, כבימי גשם וחורף, הם עומדים על משמרתם בכל מקומות כינוס ופוקחים עינם המנוסה לכל יופרעו חיינו התקנים על-ידי שליחי תבלה וחורשי מזימות פשע; והאזרח סומך עליהם ובטוח בהם, ובכווח לשמור על השקט והשלווה כי ידע הוא שיש שומר ודואג.

אגב מילוי שליחות קשה ומפרכת זו נאלצים עתה אנשי הג"א לבדוק גם בדיקות שיגרתיות ולבקש מאזרחים, גברים ונשים, שיפתחו חבילותיהם, תיקיהם וארי-נקיהם — והאזרח קיבל הטדדה זו מרצון, ברוח טובה, תוך הבנת חוסר הברירה.

בעקבות התנהגות מוזרה מצד אזרחית אחת יוצאת-דופן הוכרר בפסק-דין של שופטת שלום בתל-אביב, ביום ט"ו בסיון (1 ביוני) שנה זו, שלפקחי הג"א אין סמכות לבדוק תיקים וחבילות של אזרחים הנכנסים למקומות פומביים ואין כל חובת ציות עליהם, ואף שום תקנות המחייבות ציות לא נתפרסמו ב"רשומות".

בית המשפט קבע שבסעיף 9 לחוק ההתגוננות האזרחית תשי"א (1951), הקובע סמכויותיהם של פקחי הג"א, אין אף רמז על בדיקת תיקים וארנקים. כדי למלא חלל זה וכדי שלא להזדקק לצווים מיוחדים ולהסיר ספקות בדרך מילוי חובתם של אנשי הג"א, אני מציע להוסיף בסעיף 9 של החוק הג"ל סעיף קטן (ד), בו ייאמר: "חבר הג"א, כשהוא בתפקיד, רשאי במקום אסיפה כמשמעותו בחוק הבטיחות במקומות ציבוריים, תשכ"ג—1962, לתת כל הוראה המתקבלת על הדעת כדרישה לשמירתם או להצלתם של חיי אדם במקום אסיפה או בקרבנות".

אני מבקש את הכנסת להעביר את הצעתי לדיון טרומי בוועדה.

היו"ר ד. נצר:

רשות הדיבור לסגן שר הפנים, לתשובה.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. שותף אני לדברי ההערכה של חבר-הכנסת רפאל לגבי התפקיד

י. סקירת שר הפנים על פעולות משרדו *

תשובת סגן שר הפנים

בפיתוח, אולם רק במקרים מועטים ביותר טענתי שאין צורך בפיתוח זה. טענותי היו מכוונות לכך שאין המשק יכול לעמוד בפיתוח זה, שמוכרחים לתת עדיפות מסויי-מה, שאין משק המדינה יכול לעכל פיתוח, אלא עד גבול מסויים, וגידול התקציב עלול להשפיע לרעה על המשק כולו.

אפילו אותן פעולות, שמחקנו מתקציב הרשויות המקומיות וסירבנו לאשרן, היו פעולות פיתוח טובות ורצויות, אלא שלא יכולנו להרשות לעצמנו אפילו דברים טובים, והיינו מוכרחים להצטמצם לדברים החיוניים ביותר. ועל כן רוצה משרד הפנים לבוא לעזרת הרשויות המקומיות ודורש מן הממשלה השתתפות בהוצאות. וזאת תוך הבאה בחשבון שמצד אחד המסים של הרשויות המקומיות אינם דינמיים ביותר, ומצד שני - המדיניות הממשלתית בדבר הקפאת המסים חלה גם על הרשויות המקומיות. יש יוצאים מן הכלל, מקרים שבהם אנו אף מבקשים מהם להעלות מסים, אלא שמגדלים בהטלת העול על תושבי המקום. כלומר: אלא שוב מקרים ידירים, אבל בדרך כלל יש מדיניות - ואנו עומדים על המדיניות הזאת - דורשים מהרשויות המקומיות לא להגדיל את המסים.

וההוצאות חייבות לעלות. אין אפשרות אחרת. זוהי תופעה מקובלת בעולם, והיא כרוכה בעיקר בגידול האוכלוסיה, אבל גם בהרחבת השירותים, בהעלאת רמתם. כל קטע כביש שסוללים מחייב לא רק הוצאה ראשונה על סלילת הכביש, אלא גורר אחר-כך הוצאה נוספת, שנתית, להחזקת הכביש, לניקוי הכביש. כל שכונה חדשה דורשת בתי-ספר, גני-ילדים, גנים ציבוריים, כבישים ומדרכות וקניון. ושוב - לא מדובר רק בהוצאה הראשונה של תקציב הפיתוח, אלא גם בתקציב אחזקה, שהוא חלק מן התקציב הרגיל, זה מעלה את ההוצאות, ואפילו מביא לידי גרעון.

עצם הפיתוח מגדיל את פרעון המלוות, ופרעון המלוות מחייב תשלום ריבית וגם תשלומי קרן - וגם זה חלק מהתקציב הרגיל של הרשויות המקומיות.

נוסף לני"ל יש סיבות נוספות לגידול ההוצאות. אנו מדינה הדוגלת בזכויות סוציאליות. יש תשלומי ותק, יש זכויות שכר ויש גם שיפור בשירותים שכבר קיימים, הרחבת בתי-ספר, מוסדות תרבות וחברה, ואחר-כך יש בעיות המחייבות פתרון, כגון שיקום משכנות עוני, פתרון בעיות תברואה, מפעלי ביוב, ואפילו במקומות רבים שבהם כבר קיימים מפעלי ביוב, הרי לפעמים הם מתקלקלים ויש צורך להחליף צינורות. ובשנים האחרונות, מאז מלחמת ששת הימים, אנו מדרבנים ונותנים עדיפות גבוהה ביותר לבניית מקלטים ואחזקתם, ושאר מיתקני הג"א. אני רוצה להביא רק שתי דוגמות - אחת ממקום גדול ואחת ממקום קטן.

בבאר-שבע, ששם הייתי לפני שבוע ימים, שמחתי לשמוע על תשעה או עשרה מקלטים שכבר נבנו ונשלמו. אבל ראש העיר בא ודורש 90 אלף לירות תלוות, פיתוח, כדי שיוכל להכניס באותם מקלטים חשמל ותנאים סניטריים, וביוב - דברים שאינם כלולים בהו-

הי"ר ד. נצר:

נעבור לסעיף י"ד בסדר-היום: תשובת סגן שר הפנים לדיון על פעולות משרד הפנים.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

גברתי היושבת-ראש, כנסת וכבדה. הדיון בסקירה שהושמעה על ידי על פעולות משרד הפנים היה מקיף וממצה. שמח אני לציין, כי הדיון לא הצטמצם במסגרת אותם נושאי הפעולות שהבאתים לפני הכנסת, אלא הועלו נושאים שהצביעו על ההתעניינות ועל הידע של חברי הכנסת בפעולות משרד הפנים. בדיון שהתקיים גלשו חברי הכנסת לשטחים שונים, שמתוך חוסר זמן לא העליתיים בדברי הפתיחה שלי, ועל זה יבואו כולם על הברכה. משרד הפנים שמח לראות את ההתעניינות בפעולות משרדו ולשמוע על הידע שיש לחברי הכנסת בפעולות אלה.

ובכל זאת, כמעט כל חברי הכנסת הצטמצמו בדבריהם, אולי מתוך חוסר זמן, רק בנושא השלטון המקומי, ובנושא הזה ארחיב גם אני את הדיבור עכשיו. חבר-הכנסת לורנץ הביע דעה מאוד מרחיקת-לכת, שלילית ביותר, כלפי דרכי הניהול של הרשויות המקומיות. הוא בדק את טלית ההנהלות, ראשי הרשויות המקומיות, ולא רק שלא מצא בה תכלת, אלא אף מצאה פגומה, פסולה, ללא קרן-אור, ולא ראה צורך לומר אף מלה טובה אחת על הפעולות הנעשות, ובתוכן פעולות הפיתוח, הפעולות החינוכיות והתרבותיות. בדיון, אם אנסה לצמצמם ולסכם, נאמר כי כל אשר עושה הרשות המקומית אינו אלא ביצוע זמן וביצוע כסף, וחבל על הכל.

אני מצטער שחבר-הכנסת לורנץ איננו פה עכשיו, אך הייתי אומר, שלא כדרכו, הפעם, חושבני, לא הת-עמק חבר-הכנסת לורנץ בבעיות ולא התכוון לדיון כראוי. זו כמובן שנת בחירות, ויש צורך להתקין, ומלא-כת ההתקפה תמיד קלה ממלאכת ההגנה, אך בדרך כלל ידע חבר-הכנסת לורנץ להתכוון היטב לנאומי, וחבל שלא בדק יותר את העובדות, את התקציבים ואת הפעולות, כי אז לא היה מגיע לדעות כה קיצוניות בגידון.

אין מקום להשוות את ראשי העיריות עם ראשי בנקים שמעלו. עדיין לא נתפס אפילו ראש מועצה אחד במעילה ואין ראש מועצה הנאשם במעילה.

באשר לרעיונות, ייתכן שיש מקומות שבהם נובעים הגרעונות מניהול בלתי-מוצלח. על כך הצבעתי גם אני, ואני ממשיך להצביע על כך הן בתשובות לשאלות, הן בתשובות על הצעות לסדר-היום, הן בדיונים, הן בנאומים, ובעיקר בשיחות עם ראשי עיריות. אך מכאן ועד לדיבור על ביצוע כספים, המחייב אפילו פעולה משפטית או משטרתית, עוד רב המרחק.

עיקר הגידול בהוצאות מדי שנה בשנה, ברוב הגדול המכריע של הרשויות המקומיות, אינו בא כתוצאה מניהול כושל, אלא כתוצאה מהרחבת שירותים, מהגדלת האוכלוסיה ומהצורך להגדיל את הפיתוח. גם אני דרשתי וביקשתי מהרשויות המקומיות להצטמצם

דים עליו וגם נעשו פעולות, במקומות אחדים בהצלחה ובמקומות אחרים בפחות הצלחה, כדי לעודד מתנדבים ולהכניסם לעזרה בפעולות הכבדות.

חברי-הכנסת לורנץ וגם חברי-הכנסת ורדיגר מתלו-גנים על הפורנוגרפיה בסרטים, בספרים ובעיתונות. ספ-רים ועיתונות אינם שייכים לתחום טיפולו של משרד הפנים. ובסרטים הבעיה קיימת, וזוהי בעיה עתיקה, אף שכל המושגים של פורנוגרפיה השתנו כל-כך הרבה. מה שהיה פורנוגרפיה לפני הרבה שנים, או לפני עשר שנים, לא הרבה — היום כמעט שנהפך כבר בסרטים לדבר רגיל, וגם בספרים. ובכל זאת, יש לעשות מאמצים בנדר, ומשרד הפנים בודק עכשיו גם את האפשרות של החלפת החוק בקשר לסרטים. החוק הזה הוא מיושן, הוא מנדטורי, ואנו מנהלים דיונים, המכוונים גם לחיזוק הסמכות המנהלית באנו בעיקר בנדר, יש כמה בעיות שאני מודה שמדאיגות אותי, ואני חושב שהן דורשות פעולות יותר חריפות מאלו שהמועצה נוקטת בהן.

אביא דוגמה. אפילו אחרי שמאשרים סרט מסוים שיש בו פורנוגרפיה, שבכל זאת מאשרים אותו במס-גרת מסוימת וקובעים שהוא מוגבל לאנשים מעל גיל מסוים, אחר כך נוצרות בעיות. אין בדיקה ואין שמירה קפדנית על אותה הגבלה. נכון שזה לא שייך למועצה לסרטים וגם לא למשרד הפנים, אלא לפקחים, למשטרה ועוד, אבל יש צורך לשלב זאת גם עם המשטרה, אולי עם העיריה, ובעיקר עם בעלי הקולנוע, שהם אשמים בדבר.

מרדכי בן-מורד (המערך, עבודה-מפ"ם):
למה לא להסמיך פקחי רשויות מקומיות?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

אני מוכן להסמיך אותם. זאת לא הבעיה. הבעיה הראשונה במעלה היא לומר לבעל הקולנוע, שאם לא ישמור באופן סביר על העניין, ינקטו נגדו סנקציות. אל ימכור כרטיסים. ייתכן שמישהו ירמה אותו. גם זה ייתכן. אבל לפחות שיהיה ברור שהוא לא מתעלם לגמרי מהדרישה הזאת.

או דבר שני: לפעמים מוגבילים סרט, אותה הגבלה מופיעה מחוץ לכתלי הקולנוע כמודעה. ולעתים התמונה שמופיעה בחוץ היא הרבה יותר גרועה ממה שמוגב בסרט. לעתים "משכללים" אותה מבחינה פורנוגרפית, ואפילו אם לא זה, כאשר המועצה דנה בסרט מסוים, היא דנה עליו מבחינה כוללת, ולפעמים יש תמונה שהיא כשלעצמה פסולה, אבל באותו מישור והקשר היא עו-ברת ומשתלבת, אבל בעל הקולנוע מוציא דווקא אותה תמונה ומציג רק אותה. מובן שזה גורם להרבה צער והתמרמרות בציבוריות.

אני חושב שיש לעשות הרבה בשטח זה. מאידך גיסא, אני רוצה להזכיר ששר המשפטים מינה בשעתו ועדה בראשותו של שופט בית-המשפט העליון ויתקון, והיא דנה על כל מכלול הבעיות האלה של ספרים, עיתונות וסרטים, והיא עוד לא גמרה את עבודתה. הזכרתי בפתיחתי, שגם משרד הפנים מינה ועדה של נציגי עורכי העיתונים שבראשה עומד המנהל הכללי של משרד הפנים, מר סילברסטון, לזון על חוק חדש במקום חוק העיתונות המנדטורי, שגם עליו אבד הכלת.

חברי-הכנסת לורנץ ואבנרי, אף-על-פי שהעניין נמצא בבית-המשפט, מציאו לנכון להעלות את הבעיה

צאה היסודית של המקלט שבה משתתף הג"א, והוצאה זו חלה כולה על הרשות המקומית. והרי באר-שבע היא עיר, והיום כבר מן הערים הגדולות במדינה. והנה ניתנת דוגמה שנייה, של מועצה קטנה, קטנה יחסית, מועצת יבנה, ששם נבנו ארבעה או חמישה מקלטים, וכדי לגמור אותם ולהתקין בהם חשמל, ביוב וכ' (צריך גם מיווג-אוורד) — דרושה עוד הוצאה של 70 אלף לירות, וזהו תקציב פיתוח נוסף למועצה המקומית. וכל זה מחייב אחר-כך ריבית ופרעון קרן, וזה מתווסף לפרעון החובות ומגדיל את התקציב הרגיל, ומגדיל את הגרעון בתקציב. אין זה צודק איפוא לומר שגרעונות נובעים מרש-לנות, או בעיקר מרשלנות. לא מיניה ולא מקצתיה. ובכל זאת, אני מקבל את הדרישה של כמה מחברי הכנסת — דרישה לא חדשה, שנאמרה ונדרשה כבר — שעל משרד הפנים לחזק ולהגביר את פעולות הפיקוח שלו על ההוצאות התקציביות, במנגנון המצומצם של משרד הפנים. ואני שמח שזה כבר כמה שנים אין איש טוען על אבטלה סמויה במשרד הפנים. בכל זאת נעשים מאמצים גדולים לחזק ביקורת זו, והשנה אנו גם גומ-רים את הפעולה של פיזור אנשי הביקורת. לא שכולם ישבו במקום אחד, בירושלים, ויצאו מזמן לזמן, אלא בהסכמת נציבות המנגנון העברנו את עובדי הביקורת למחוזות, שיעמדו בקשר תמידי במינהל המחוז עם הרשויות המקומיות, והפיקוח שלהם יוכל אולי ליהפך לפיקוח שוטף, ויתר מאשר פיקוח לאחר מעשה, שנעשה מזמן לזמן לפי תכנית למקום זה או למקום אחר. הם ייהפכו יותר לכבאים, לשם מניעת אש או אפילו לשם כיבוי אש, במקום לבוא ולתת דיווח אחרי השריפה על מה שקרה. ואנו תקווה שפעולה זו גם תעזור להגברת הפיקוח.

אחד מחברי הכנסת טען גם כלפי רמת עובדי הרשויות המקומיות וגם כלפי רמת קציני המחוז המ-טלים ברשויות המקומיות. ברמת עובדי הרשויות המ-קומיות עוד אגע בהמשך דברי, ואשר לרמת קציני המחוז — אני רוצה להצביע על התפתחות במשרד הפנים זה כמה שנים, שבקביעת הקולליפיקציות לתפ-קידים אלה אנו מגדילים את הדרישות לממלאי התפ-קידים. והנה בשנה זו גם הוכנסה בתקן הדרישה שקציני המחוזות לעניין תכנים חייבים כולם להיות בעל תואר בכלכלה — כלכלנים. לצערי אני מוכרח להודות שבשלושה מחוזות העלו המכרזים חרס, ולא היה שום כלכלן שהציג מועמדותו למשרדות האלה. אילו זה היה לפני שנתיים, אני מניח שהיינו מצליחים ביותר. אבל השנה קשה מאוד לקבל אותם. אבל בכל זאת, שנינו את הדרישות לתפקיד זה.

כמו כן, אשר לאנשי הביקורת, גם כאן לא מספיק היום שאיש הביקורת יהיה מנהל-חשבונות, אלא איש ביקורת ברשויות מקומיות צריך להיות בעל השכלה גבוהה בכל-כלה. אנו חושבים שהעלאת רמתם של הפקידים העוב-דים בעניין זה גם היא תעזור, אף שאינני מתעלם אף לרגע מכך שהרבה פעמים הנסיון הוא אקוויוולנט להשכלה הדרושה — ולפעמים אולי אף יותר.

חברי-הכנסת לורנץ דיבר גם על תקן מכבי-אש, שאינו מלא. על זה כבר דיברנו כל-כך הרבה פעמים; התשובה כל-כך ידועה. התקן איננו מלא לא משום שאין כסף, לא משום שאין תקציב, ולא מתוך שאין רצון — אלא משום שאין מועמדים. הוא גם לא חידש בכך שאמר שיש צורך בהתנדבות. חידוש שהרבה מדב-

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

זו היתה הצעת חוק פרטית. הם נתנו את העזרה הדרושה. הם לא עיכבו שום דבר. הדעתי בוועדה, שאני סבור שכמה נקודות חסרות, שהחוק לוקה בחסר בהן, אבל כדי לא לעכב את הבאת החוק לקריאה ראשונה אני משאיר לעצמי את הזכות לטפל בכך לאחר מכן. הכל כדי לזרז. חברי-הכנסת בן-פורת, לו היית מצטרף ברגע האחרון לצד השני, לא היה תיקון. אבל אמרת, בצדק, שאתה כבול בהחלטה, שרק בדרך זו אתה מוכן לתמוך בחוק.

ניגש לעצם העניין. אלה שהם בעד בחירות אישיות לראשי ערים מבחינה עקרונית, בין שיש זעזועים ובין שאין זעזועים — אותם אני מבין. אבל אינני מבין את אלה שמדברים על זעזועים וחוסר שקט — ובכללם חברי-הכנסת סורקיס ואליעד — ובאותו זמן מונחות שלוש הצעות חוק פרטיות נגד כלתריסים בוועדת המשנה, שהובטח לדון בהן, והם מעכבים את הדיון עד היום ולא רוצים לדון בכך...

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
כי אין בהן תשובה לכך.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

יש אומרים שיש בכך תשובה. אתה מדבר על זעזועים, והזעזועים נוצרים כתוצאה מכללתריסים, וכש-רוצים לטפל בכך, אתה אומר: רק בדרך זו; בדרך אחרת, אתה אומר, אינך רוצה. אני מבין לו היתה אומר: אני רוצה בחירות אישיות כי אני מאמין בכך. ניחא. אבל תן ידך למנוע זעזוע בדרך אחת, באין אפשרות למנוע בדרך אחרת. את זה לא נוטשים.

חברי-הכנסת בן-פורת אומר שמשרד הפנים צריך לזרז. מה הייתי צריך לעשות יותר כדי לזרז? פניתי לפני שנה מעל במת הכנסת לוועדת החוקה, חוק ומשפט וביקשתי ממנה לזרז את הדיון בחוקים נגד כלתריסים. אגב, זוהי תשובה גם לדברי חברי-הכנסת דניאל לוי, שהעלה את העניין. קיבלתי הבטחה חגיגית מוועדת החוקה, חוק ומשפט, כי ועדת-המשנה תזרז את הדיון. לצערי, לא וזרז העניין.

מרדכי בן-פורת (המערך, עבודה-מפ"ם):
בשבוע הבא.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:
אדרבא, אשמח מאוד.

אינני נכנס לעצם העניין של בחירות אישיות, אינני חושב שזהו המקום לכך, אני מדבר על הזעזועים ואי-השקט, המחייבים, לפי דעתי, לדון בחוקים אלה. אני גם לא קובע שצריך לקבל חוק זה או אחר. הייתי מבין אילו היו דנים בהם והרוב היה מעיד שהוא מתנגד לחוקים נגד כלתריסים. גם זה אפשרי. אולם אלה, המ-דברים על אי-שקט וזעזועים, אינם צריכים להזניח את הדיון בהצעות שבעליהן סבורים כי ניתן לפתור באמצעותן את המצב, אלא צריך לקבוע עמדה כלפיהן.

חברי-הכנסת לנדאו הביע דעתו בעניין החוב בסך 1,150 מיליון ל"י, ובעניין הגרעון המצטבר בסכום של 128 מיליון ל"י. הוא חושש מאוד שהמצב הזה עלול להביא אותנו למשבר. נכון שהרבה יותר טוב היה לו החובות היו קטנים יותר והגרעון המצטבר היה קטן

של "מי הוא יהודי". כמובן לא העלו זאת באותו מישור ומסלול, אלא במסלולים הפוכים. חברי-הכנסת לורנץ חושב שצריכים לעשות יותר כדי להבהיר את מדיניות משרד הפנים בציבוריות. אינני יודע מה אפשר לעשות יותר. דומני שמדיניות משרד הפנים ברורה למדי-שלה כולה ולכל אחד. הדעתי על כך מומן לזמן בתי-שוכה לשאלות או הצעות לסדר-היום, וכן הביע היועץ המשפטי של ממשלת ישראל את המדיניות בנדון זה כאשר הופיע בפני בית המשפט העליון.

מצד שני, חברי-הכנסת אבנרי היה רוצה, כמובן, שתהיה הפקדות מלאה בשטח זה. הוא קובל על משרד הפנים. היה רוצה להגיע למצב שבו אין מדיניות, אין קריטריונים ואין קווים, אלא כל אחד הישר בעיניו יעשה — ישנה לעצמו את השם, יחליף את לאומו מתי שהוא רוצה ועוד. על כך אין לי צורך להשיב ואין לי צורך לענות. אני יכול רק לחזור ולומר שאינני מסכים אתו.

חברי-הכנסת סורקיס דיבר על זעזועים בשלטון המקומי. הוא חושב שלמיניעת הזעזועים האלה יש תרופה בבחירות ישירות של ראשי ערים. הוא הצביע גם על חוסר השקט ברשויות המקומיות. חברי-הכנסת בן-פורת לא הספיק, מפאת חוסר הזמן, להרחיב את הדיון בנ-קודה הזאת. חברי-הכנסת אליעד תמך בחברי-הכנסת סורקיס. ואילו חברי-הכנסת זעבי ועד חברי-כנסת אחד או שניים טענו בכיוון הפוך ואמרו שאין הם רואים בכך שום פתרון לבעיה ולא רואים בכך צורך בכך. אין לי צורך להיכנס לעצם העניין. הוא נמצא בוועדת החוקה, חוק ומשפט. אני חושב שלא יהיה זה מן הצדק אם יבוא משהו ויטיל את האשמה בשר הפנים או בסגנון מדוע לא עשו יותר בעניין זה.

מרדכי בן-פורת (המערך, עבודה-מפ"ם):
למה זה צריך להימשך ארבע שנים?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

שתי הצעות פרטיות הובאו לכנסת לפני קרוב לארבע שנים, דומני שמדי עם התחלת הכנסת. הן היו מונחות בוועדת החוקה, חוק ומשפט ובוועדת-המשנה. בעניין זה אין שום השפעה לא רק לשר הפנים, אלא גם לממשלה. הוועדה קובעת את דיוניה. הן היו מונחות בוועדת-המשנה, למרות שלפי הודעות בעתונות הרוב היו כאילו בעדן, בכל זאת לא כל כך מיהרו לדון בבעיה הזאת, וכמעט שלוש שנים העניין לא זו. עכשיו, אותם חברים באים בטענות, למרות שבכיום היה להחיש את הדיון בוועדה. הם באים בטענה, מדוע לא גמרו את הדיונים מהר.

יש שני קצוות, בין אלה שרוצים את החוק, אבל במסגרת מסוימת, לבין חלק אחר שרוצה גם הוא את החוק, אבל במסגרת אחרת. שניהם אינם יכולים להיפגש באמצע, ועל כן העניין לא זו. אבל אין זה צודק לא מצד זה ולא מצד זה לבוא ולומר: השני מעכב. השני אמנם מעכב, אבל מפני שהוא רוצה שהחוק יתקבל לפי רוחו. זה מה שקרה.

מרדכי בן-פורת (המערך, עבודה-מפ"ם):
שליחי משרד הפנים, עובדי המדינה, שהופיעו, לא יזירו את הצעת החוק.

פיתוח מובהקים, שבהם יש עלייה גדולה, שאף-על-פי שהתקבולים בהם עולים, הרי נדרשת בהם הרחבת השירותים וקיימת העובדה שאי-אפשר להטיל מעמסה גדולה יותר על האזרחים, מכיוון שגם אם עלתה ההכנסה למשפחה, הרי יש שם הרבה משפחות מרובות ילדים, ועל כן ההכנסה הפנויה לנפש אינה עולה באותו שיעור כמו במקומות אחרים, ולפיכך דרושה שם עזרה גדולה יותר מצד הממשלה. לדעתי, אם הממשלה יכולה השנה להקפיא במידה מסוימת או אפילו להקטין את העזרה לרוב הרשויות המקומיות, הרי שבאותן הרשויות המ-קומיות שבהן האוכלוסיה היא ברובה אוכלוסיה של משפחות מרובות ילדים, שכלל אופי המקום דורשת הרחבה גדולה יותר של השירותים — בהן צריך השנה להגדיל יותר את העזרה הממשלתית.

כיוון שאני כבר מדבר על הנושא הזה, אציין כי חברי-הכנסת בן-פורת העלה כאן נקודה אחת לדוגמה, שבה אני מסכים לעצם העניין, אך הצענו איננה קולעת למטרה. הוא העלה את הבטיחה של אחזקת בתי-ספר על-ידי-סודיים. הוא דורש שיוקטן סכום המענק של משרד הפנים וחלק יועבר למשרד החינוך, כדי שהוא יוכל לכסות את הגרעון באחזקת בתי-הספר העל-יסודיים. אני חושב שזה לא צודק, כי למעשה הפעולה הזאת תהיה לרועץ לכמה מאותם מקומות שגלגלים הבטיח דאגתו. כי מה המצב היום? היום המצב הוא, שמשרד הפנים מאשר את התקציב, וההוצאות בעניין זה — גם אצל הממונה אצל המחוזות וגם אצל קציני המחוז — ברורות: אין נוגעים בתקציב הנוגע לחינוך ומאשרים את הגרעונות בתקציב לגבי חינוך תיכון. אבל כאשר העניין מגיע לכיסוי הגרעון הרי מכוסה גרעון התקציב כולו, בלי לשריין גרעון לסעיף זה או אחר. יוצא שאם התקבולים של הרשויות המקומיות גדלים, יכול להיות שדווקא בעיירת פיתוח מסוימת, באחזקת בית-הספר העל-יסודי, אם הוא מלא, ייתכן מאד שה-תוצאה תהיה ששם הגרעון קטן ביותר. אבל אם יורד סכום של 5 מיליון לירות, המוקדש לגרעון הכולל, ייתכן שישאר עודף, או שמקומות מבוססים, היכולים לכסות גרעון זה בעצמם, מתוך תקבולים עצמאיים שיש להם, דווקא הם יקבלו תוספת, ואפילו למקום שגם לא יהיה כסף לכיסוי גרעון הנובע ממקורות אחרים, כגון מועדוני נוער, תרבות, ואפילו מים. כי המענק של משרד הפנים יקוצץ והוא לא יוכל לכסות את הגרעונות באותם אזורים פיתוח. על כן, אותה הצעה לא תקלע למטרה. אולם מסכים אני עם חברי-הכנסת בן-פורת, שלא מס-פיקים הסכומים שיש היום לעזרת אזורי הפיתוח, ויש להגדילם, אפילו על חשבון הערים הגדולות, לצורך הרחבת השירותים שלהם.

חברי-הכנסת לדאוד דיבר על המנגנון המנופה, והוא, כמו חברי-הכנסת מנחם כהן, בן-פורת וורדיג, העלו את הצורך בקביעת תקן מינהל שירות עובדים. חברי-הכנסת לדאוד וורדיג דיברו על הקמת ועדת מומחים ועל עריכת סקרים. אני מסכים עם כל מה שנאמר בעניין זה. אבל עלי להזכיר, שמדי שנה אני מזכיר את העובדה, שכתוצאה מהתנגדות הרשויות הגדולות ביותר לא נתקבל החוק שהציע משרד הפנים ומטרתו להחיל את תקן מינהל השירות על כל מינהל הרשויות המקומיות בארץ. תקן המינהל פועל כיום רק לגבי מועצות מקומיות ומועצות אזוריות, ואיננו פועל לגבי הערים. ואני חייב להודות, שגם באותן רשויות מקומיות שבהן

יותר. אולם אינני חושב שהמצב הוא חמור כך-כך. החוב בסך מיליארד ל"י מתחלק על פני ארבעים השנים הקרובות, והוא אינו מהווה עומס כה כבד על הרשויות המקומיות. לא נוכל כרגע להגדיל את העומס על האזרחים אפילו על-ידי הענקת מענקים, כי פירוש הדבר שהממשלה תצטרך להגדיל את התקבולים שלה בתקציב, כלומר, מסים נוספים. תקופה של ארבעים שנה היא תקופה לא קטנה, ואנחנו לא במצב שהחזרת חוב בסך מיליארד ל"י במשך ארבעים שנה צריכה להדאיג אותנו כל-כך. צריך לדאוג שהחוב לא יגדל, ומשרד הפנים דורש מהרשויות המקומיות להגיע למצב — רוב הרשויות המקומיות כבר הגיעו לכך — שתשלום החובות לא יהווה יותר מ-15%, מקסימום 20% מהתקציב. אנחנו חותרים לקראת תוצאה כזאת ובמידה מסוימת אף מצליחים בכך.

כמו כן יש לראות את הגרעון המצטבר דאיהה יראלית. עצם העובדה שהגרעון המצטבר ירד ב-40 מיליון ל"י מהווה אינדיקטור לשיפור המצב הכספי. כאשר מדברים על גרעון מצטבר, יש להתחשב בכך שיש אשראי שוטף על-ידי ספקים, וכל ההתחייבויות הללו נכנסות למאגר הגרעון המצטבר. יש להביא גם בחשבון את העובדה שהמשכורת משתלמת רק לאחר חודש. אולם בכל זאת הגרעון המצטבר הוא עניין רציני. יש להצטער על כך שבשנה הקודמת לא הצ-לחנו להוריד אותו יותר, ואני מקווה שבשנת 1969/70 נצליח להוריד אותו באותו קצב שהצלחנו ב-1967/68.

כיוון שמדובר על שיפור המצב, רצוני למסור כמה מספרים, כי כמה חברי כנסת הביעו ספק אם באמת השתפר המצב ברשויות המקומיות. למשל, מועצה כמו רמת-השרון, שאיננה מן המקומות הגדולים בארץ, אבל היא נמצאת במרכז — בשנת 1964/55 הגיע סכום התקבולים שלה ל-3,246,000 ל"י, בשנת 1965/66 הועלה ל-3,492,000 ל"י, ובשנת 1968/69 הגיע ל-4,763,000 ל"י.

אולם זה עדיין אינו קובע הכל. אפשר לשאול: אולי התקבולים עלו על-ידי השתתפות הממשלה ועזרת משרד הפנים? ובכן, חילקנו את התקבולים לתקבולים עצמאיים ולהשתתפות הממשלה. התקבולים העצמאיים של אותה מועצה הגיעו בשנת 1964/65 ל-2,535,000 ל"י ובשנת 1968/69 ל-3,591,000 ל"י. אם נפרט זאת באחוזים, הרי ירדו מ-78% ב-1964/65 ל-75% ב-1968/69. אולם הסכום האבסולוטי עלה, ההוצאות עלו במידה גדולה יותר, כי השירותים התרחבו. הש-תתפות הממשלה עלתה ב-2%.

אז נראה מקום כמו לזכר, שהיא עיר של עולים — בשנת 1964/65 הגיע שם סכום התקבולים ל-3,254,000 ל"י וב-1968/69 ל-5,237,000 ל"י. כאן חלה עלייה גם באחוזים של התקבולים העצמאיים — מ-53% ל-56%.

בכוונה הבאתי לדוגמה שני מקומות קטנים וחל-שים כמו רמת-השרון ולוד, ולא הבאתי לדוגמה מקו-מות כמו תל-אביב ובתי-ש, שבהם בולט ביותר השיפור שחל, בעיקר בגנים האחרונים, לגבי התקבולים העצ-מאיים של הרשויות המקומיות, ולא רק לגבי השתתפות הממשלה.

חברי-הכנסת בן-פורת צדק כאשר אמר שהשיפור בולט ביותר במקומות מבוססים יותר, אך לא בישובי

בביתו, לבנות אותו בכספו הוא. לכן הבעיה היא בעיקר לגבי מקלטים ציבוריים, ואפילו אם היינו יכולים להגיע לתוצאות כלשהן - אם כי איננו חושב שההצעה היא כל כך מעשית - אני חושב שמוטב לעשות זאת בכסף ציבורי בדרך ממשלתית.

חברי הכנסת לוי דיבר על כלתורים - שכבר דיברתי עליו - והוא, כמו חברי הכנסת טובי וביטון, שאל מה מצב התחיקה החדשה. הצעת התחיקה הוע' ברה למשרדי הממשלה, קיבלו הערות ממספר משרדים, ואם כי שני משרדים חשובים טרם מסרו את הערה תיהם, החלטנו להעביר את ההצעה לממשלה אף בלי הערותיהם של אותם משרדים. הטחנות טוחנות לא כל כך מהר, כידוע, אבל אני מקווה שהפעם הן תטחנה יותר מהר מאשר לגבי חוק הבחירות האישיות.

חברי הכנסת מנחם כהן וגם חברי הכנסת זועבי העירו, שהיה רצוי והיה עוזר לדיון אילו היתה סקירה בכתב. לא היתה שום מניעה מצד משרד הפנים להישק סקירה בכתב, בבכל שנה, אבל אנחנו נענינו להחלטת ועדת הכספים של הכנסת, אשר מטעמים של חסכון ביקשה לחסוך בפרסומים, והרי אחת מדרכי החסכון היא לא להכין סקירות בכתב. עובדה היא, שלא רק משרד הפנים, אלא גם נדמה לי כל המשרדים האחרים לא הניחו סקירות בכתב. לכן התרעומת איננה צריכה להיות עלינו, אלא על המצב התקציבי הקיים במדינה ועל החלטת ועדת הכספים, המייצגת את הכנסת בגדול.

חברי הכנסת כהן דיבר גם על דו"חות מעקב וחת' לונן שלא ראה אותם. בדקתי את העניין ואני רואה שקיבלנו בזמנו פרוטוקולים דיניים וחשבונות משלוש ישיבות של ועדת המעקב, בקשר לתכנית סילוק שפכי גוש דן. הישיבה הראשונה היתה ב-9 בינואר, הישיבה השנייה ב-6 במרס, והישיבה השלישית ב-5 במאי. אולם לא היה כל דין וחשבון עם מסקנות. הוועדה הזאת עוקבת, ומטבע העניין שוועדת מעקב איננה מגיעה למסקנות. היא עוקבת ורואה אם העניינים מת-נהלים בסדר או לא, והיא מקבלת דיניים וחשבונות קיבלתי דיווח מיושב-ראש הוועדה רק ב-2 לחודש, ובו הוא מספר על מה שנעשה עד עכשיו ואין התנהל המעקב. לפי הדיווח שלו, העניינים מתנהלים לפי הד-רישות שהובעו בזמנו וועדת המעקב באה על סיפוקה. אשמח להעביר גם הודעה זו לוועדת הפנים של הכנסת.

חברי הכנסת מנחם כהן, דומני גם חברי הכנסת בן-פורת, הביע דעתו בעד מיזוגים ואיחודים. חברי הכנסת כהן התנה רק שני תנאים: שייבטחו השירותים ושיובטח האופי החברתי בשני המקומות שמוזג. שני התנאים הללו עמדו לגד עניינו כל הזמן, והם בדרך כלל גרמו להשהית המיזוג. איננו מציעים מיזוג אלא לאחר ששוכנעו שהשירותים לא יסבלו ושהאופי החב-רתי יישמר.

אחד מחברי הכנסת שאל אם המיזוגים יצאו לפועל לפני הבחירות. אני מקווה שלפחות בשני מקרים יתבצע המיזוג לפני הבחירות. המיזוג של פרס-חנה וכרכור יצא לפועל ממש בימים הקרובים, ואני מקווה שגם המיזוג של ראשון-לציון ונחלת-יהודה ייעשה בקרוב, אני מחכה רק למסקנות של הוועדה בראשותו של יושב-ראש ועדת הפנים של הכנסת, דומני שגם חברי הכנסת כהן חבר בה. אני מקווה שגם שם יתבצע המיזוג עוד לפני הבחירות.

הוא פועל, מושפעת פעולתו במידה רבה מן העובדה שאין פיקוח והסדר לגבי הרשויות המקומיות הג-דולות, כי אי אפשר תמיד לעמוד בלחצה של מועצה קטנה היושבת על-יד עיר גדולה, כאשר באותה עיר לא קיימים אותן מנגלות ואותם קריטריונים ואותן דרישות כמקובל לגבי מועצה קטנה.

מנחם ידיד (גח"ל):

מה עושים נוכח הלחץ הזה?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

במועצות המקומיות ובמועצות האזוריות עומדים בו פחות או יותר, אבל כל זמן שזה לא יכול גם על הרשויות המקומיות הגדולות, בכללן הערים, ברור שה-מצב איננו טוב.

מנחם ידיד (גח"ל):

אני שואל: מה עושים כדי לתקן את המצב?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

אני מודה שההתנגדות של ראשי הערים הגדולות ושל מועצות הפועלים ברשויות המקומיות הגדולות להרחבת החוק היתה יותר אפקטיבית מאשר דרישת משרד הפנים ודרישת שר הפנים וסגן שר הפנים. אינני מתיימר להיות כלי-יכול.

מאידך גיסא, מתוך רצון לבדוק את בעיית הקיף המנגנונים וניהול השירותים וייעולם, פנינו למכון לפירון העבודה ועשינו אתו הסכם, לפיו יערוך המכון כמה סקרים לדוגמה, כדי שנוכל להשתמש בהם בפעולות המינהל.

חברי הכנסת לנדאו הציע לעודד את בניית המק-לטים על-ידי קבלת הלוואות מהתושבים, לזמן ארוך וללא ריבית. זוהי הצעה טובה, אבל אולי שלא בצדק אשתמש בסיפור הידוע, שבאו פעם הסוציאליסטים בעיר אחת בליטא, בסלונים, אל רב העיר, רבי אייזיק סלונגור, ואמרו לו: ידוע לנו, אדוני הרב, שאתה אדם המאמין בגישה סוציאליזטית לעניים ואתה מוכן לעזור להם. מדוע לא תעשה איזה דבר כדי לפתור את בעייתם של העניים? ענה להם: אני מאוד מעוניין לעזור לע-ניים, אבל מה אתם מציעים? אמרו לו: פשוט מאוד, הזמן את העשירים ותציע להם לחלק את רכושם לשני חצאים - מחצית אחת לעניים והמחצית השניה תי-שאר בידי העשירים. אמר להם הרבי: נחלק את העבודה בינינו - אני אומין את העניים ואשפיע עליהם לקבל את מחצית רכוש העשירים, ואתם תשפיעו על העשי-רים שיתנו מחצית רכושם.

ובכן, הלוואות מהתושבים לזמן ארוך וללא ריבית, אני מוכן להשפיע על כל הרשויות המקומיות לקבל אותן, והן בוודאי תסכמנה לקבל אותן, אבל אנחנו יד-עים מה זה היום לבקש הלוואות. אתם יודעים מה המצב אפילו בקשר לאיגרות מלווה הבטחון. ולבוא לתושבים ולבקש מהם הלוואות בלי ריבית - אינני יודע מה תהיה התוצאה. התרגלנו במדינה הזאת - ואולי אפילו בצדק - שיש פעולות שהן ממשלתיות. שצריך לחלק בהן את העומס ולהטיל אותו על כלל המדינה, ולא לבצע אותן בהתנדבות. ואשר למקלטים הרי המצב היום הוא, שכל אדם הרוכש דירה משלם גם בעד המקלט, אם זוהי דירה חדשה, ועל כן המקלט הוא על חשבון בעל-הבית. אם מוטלת אפילו חובה על מי שאין לו מקלט

ובנייה, המשותפות ליושבים יהודיים ולכפרי מיעוטים בגליל התחתון, בגליל המרכזי ובמחוז המרכז. כן קיימות ועדות מחוזיות לתיכונן ובנייה במחוז הצפון ובמחוז חיפה. משרד הפנים הקים משרד לייעוץ הנדסי ליושבים יהודיים וערביים במחוז המרכז, והוא ימלא את התפקיד המוטל על מחלקת המנדט העיר בעיריות ובמועצות גדולות. משרד זה הוא עדיין בבחינת נסיון ראשון, ואם יצליח, נקים משרדים דומים במחוזות נוספים.

וכיוון שמדובר על מתן רשיונות, הרי בלי לכלול את נצרת ושפרעם אציין שניתנו לכפרים הערביים על-ידי לשכת התיכונן במחוז נצרת - 94 רשיונות; על-ידי לשכת התיכונן במחוז חיפה - 177 רשיונות; על-ידי הוועדה המקומית לתיכונן ובנייה במחוז המרכז - 430 רשיונות; על-ידי הוועדה המקומית לתיכונן ובנייה בגליל התחתון - 607 רשיונות; על-ידי הוועדה המקומית לתיכונן ובנייה בגליל המרכזי - 1421 רשיונות. דומני שאי-אפשר לומר שלא ניתנו רשיונות.

חברי הכנסת אליעד רוצה כי בכל מקרה שיש איזון שכונה בעיר - והוא הזכיר את שכונת פרדס-כץ בבני ברק ואת דמת-אליהו בראשון-לציון - אשר תושביה אינם שבעי רצון מטיפול של העיריה באותה שכונה, תוצא השכונה מתחום אותה עיריה. אני חושב שלא זה הוא הפתרון. הפתרון הוא שהתושבים יפעלו בתוך העיריה, ועל כך יש להם פיקוח דמוקרטי בבחירות כדי שהעיריה תטפל כשורה בענייניהם. הם זכאים לקבל טיפול יותר טוב.

חברי הכנסת כהן-צידון שאל על ההוצאות לסגני ראשי ערים, פרט לסגן הראשון. אני רוצה להודיע - והדעתי זאת כבר פעם - כי בהצעת החוק שאנו מציעים אנו מבטלים בכלל את משרת הסגן השני בשכר, וגם את משרת הסגן הראשון אנו רוצים לצמצם לרשויות מקומיות מעטות. אני מסכים עם חברי הכנסת כהן-צידון שאפשר לבטל הרבה משרות של סגני ראשי עיר שאפשר להסתדר בלעדיותם.

חברי הכנסת כהן-צידון וגם חברי הכנסת לורנץ שניהם שמעו וקראו משהו, אבל כנראה לא תפסו את העניין. הזכרתי את תקנות הבנייה ואמרת שסוף סוף, אחרי שנים של עבודה, המליצה המועצה הארצית להתקין תקנות בנייה, ואלה נוסדו עכשיו לחתימת השר. שואל חברי הכנסת כהן-צידון: מדוע לא פעלו לפי תקנות בנייה אלה לפני זמן-מה בתל-אביב? התיקנות טרם פורסמו. הודעתי שהן עומדות לפני פירסום. יתחילו לפעול לפיהן לאחר פירסומן. חברי הכנסת לורנץ טוען: מדוע לא הותקנו תקנות, והרי יש בניינים שהיו קמו בכל שנות המדינה עד כה לא לפי תקנות אלה. כל זה נכון. שהרי תקנות וחקיקה של ממשלה אינן כמו תורה למשה מסיני, שאפשר לחתום בבת-אחת. תקנות וחקיקה הן עניין של התפתחות. כמובן יש הרבה מאוד בעיות לגבי בנייה שבוצעה לפני שהוחק חוק התיכונן ולפני שהותקנו תקנות. מה שקיים - קיים, ומחפשים פתרון לעניין.

חברי הכנסת יוסף תמיר וחברי הכנסת זועבי דיברו על בעיית ארץ-ישראל חיפה. גם חברת הכנסת צברי דיברה על כך. זוהי בעיה רצינית ביותר, וצדק חברי הכנסת תמיר באמרו שזוהי בעיקר בעיה חינוכית, היא מחייבת חינוך האוכלוסייה כדי שתפעל בכיוון הנכון,

חברי הכנסת כהן דיבר על צימצום איגודי ערים לכבאות. למעשה רווחת במשרד הפנים דעה זו ויש שם תמיכה בגישה שיש לצמצם את איגודי הערים לכבאות ועל-ידי כך גם ליעל את שירותי הכבאות. הבעיה היא בדיון.

חברי הכנסת כהן טען ושאל מדוע לא ניתנת זכות בחירה לעובדי שירות החוק. רצוני לציין כי בהצעת החוק המקורית, שהוצעה על-ידי משרד הפנים, היה סעיף כזה, אבל ועדת החוקה של הכנסת החליטה שלא להיענות לדרישה זו.

הוא שאל גם על זכות בחירה לעובדי צה"ל במ-קומות רחוקים. אני מקווה שהעניין יבוא על פתרונו. כמובן נצטרך לטפל בכנסת בעניין זה, כדי שגם לעובדי צה"ל הנמצאים במקומות רחוקים תהיה זכות בחירה והם יוכלו להצביע אפילו במקומות אלה, אף כי הדבר אינו רגיל ונוגד את הגישה של הממשלה ושל הכנסת בדבר מניעת בחירה במעטפות כפולות, פרט לחיילים הנמצאים במחנות. דומני שחברי הכנסת יסכימו כי איננו דומה המצב בשנת 1969 למצב שהיה בכל שנה קודמת אחרת. יש למצוא פתרון גם לבעיה של עובדי צה"ל העובדים במקומות מרוחקים, ואני תקווה שהי פתרון אמנם יימצא.

חברי הכנסת אליעד דיבר על עניין הרחבת שטחי הבנייה בכפרים הערביים. לא הרחבתי את הדיבור על הכפרים הערביים במדינת ישראל, אבל הצבעתי על נקודה זו ואמרת כי הדברים ידועים מתוך העבודה השוטפת. אולם אני מוכן למסור לו אינפורמציה בנושא זה.

תחומי הבנייה של הכפרים הערביים הורחבו מספר פעמים. במחוז הצפון, שבו כ-60 כפרים מיעוטים, תחום הבנייה הכולל היה בתחילת שנת 1968/69 בסך-הכל 17,121 דונם. התחום הורחב והועמד על 21,080 דונם. במחוז המרכז, שבו יש 10 כפרים מיעוטים, התחום המקורי היה 2,387 דונם, ולאחר ההרחבה הגיע ל-5,637 דונם, כמעט פי שניים. במחוז חיפה, שבו יש 28 כפרים מיעוטים, תחום הבנייה היה 7,800 דונם. כתוצאה מה-הרחבה גדל התחום ב-30% עד 50%.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
השאלה היא: מה עושים באותם מקומות שבהם בכל זאת לא ניתנו רשיונות?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:
האם אתה סבור שיש לאפשר בנייה בכל מקום שאדם רוצה?

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
יש שכונות שלמות כאלה.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:
אין שכונות כאלה, יש בתים.

משרד הפנים מסייע בעזרה כספית ובידע מקצועי להכנת תכניות מיתאר לכפרים הערביים. 56 תכניות מיתאר נמצאות כיום בשלבי הכנה שונים. בעזרת תכניות המיתאר יכולים הרשויות המקומיות והתושבים לדעת את כיוון התפתחותו של הכפר.

כדי להקל על הדיון בבקשת הבנייה והחשת הוצאת רשיונות בנייה הוקמו ועדות מקומיות לתיכונן

— סקירת שר הפנים על פעולות משרדו (תשובת סגן שר הפנים) (בן-מאיר); סקירת שר החינוך והתרבות על פעולות משרדו (תשובת השר) (נבון, ארן) —

ידע אם אני צריך לבקש מהם סליחה, כי חברי-הכנסת אבנרי אומר שלא צדקתי. לתמהוני או שלא לתמהוני כולם אומרים שתכבר-הכנסת אבנרי אינו מייצג אותם, והם חושבים שהם עם, הם לא נתנו לו שום יפוי-כוח לדבר בשמם, ושאיני צדקתי במה שאמרתי.

הוא התנגד לזה שהשתמשתי במושג שטחים משוחררים. לא השתמשתי בזה מבחינה פוליטית ולא לשם קביעת עובדות. אבל החלקים השייכים לארץ-ישראל ההיסטורית, כמובן מעולם לא אמרנו שהם אינם חלק מהארץ. גם על כך אני מוכן לעמוד לדן לפני הבוחרים. חברי-הכנסת מיקוניס דיבר על שיטת המסים ואמר שהיא ריאקציונית. יש כמה תיקונים שאנחנו רוצים לתקן בקשר לארגונה. יש לקבוע את המסים לפי שטח ולא לפי חדרים, אם כי גם אז יהיו עיוותים. אבל אינני מסכים לכך שהפתרון היחיד הוא במס הכנסה. אינני חושב שאפשר היום ללכת בכיוון תוספת מס הכנסה בשביל רשויות מקומיות.

חברי-הכנסת ביטון דרש אי-העלאת המסים. זו מדיניות הממשלה, פרט למקרים יוצאים מן הכלל, שכבר דיברתי עליהם.

חברי-הכנסת מועדי ביקש במיוחד עידוד הרשויות הדרוזיות, וכן עידוד הדרוזים הנמצאים ברמת-הגולן. אני שותף לכל הדברים הטובים שהוא אמר. כפי שהצ' בעתי כבר בדברי הפתיחה שלי, הדברים האלה נעשו, וכבר הודעתי שזאת מדיניות הממשלה, שיש ללכת לקראת הדרוזים המסורים והנאמנים למדינה, ולתת להם את כל הסטטוס הדרוש ולעזור להם בכל הדרוש, כמו לכל אזרחי המדינה. עלי לומר שהדרוזים במיוחד מקבלים תשומת-לב גם במשרד הפנים.

אדוני היושב-ראש, אני חושב שבוה עניתי על כל השאלות שהועלו בדיון. אני רוצה שוב להודות לחברי הכנסת על התעניינותם בשטח זה של משרד הפנים. אני מקווה שמי שיביא את הסקירה בשנה הבאה ומי שיהיו אז חברי הכנסת ימצאו זמן נוסף, נוסף לזמן המצומצם שהיה הפעם, כדי לדון בפעולות נוספות, בשטחים אחרים של משרד הפנים, שהם גם הם חשובים ביותר.

יא. סקירת שר החינוך והתרבות על פעולות משרדו תשובת השר

החינוך הגבוה, ומצד אחר — ביקורת על כך שבישראל אין תכנון של החינוך הגבוה. אומר בנושא זה כמה דברים:

א) קודם כל יש לקבוע, כי אין מקום לקבול על היקף קטן של החינוך הגבוה בישראל. סבורני כי יש עניין להביא לפניכם השוואה בין מספר הסטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה בישראל לבין מספר הסטודנטים דגמים באנגליה, לאחר שבעשר השנים האחרונות נעשה בה מאמץ אדיר להכפלת מספר הסטודנטים באוניברסיטאות. ובכן, ב-1969 נמצאים באנגליה 210,000 סטודנטים על 50 מיליון תושבים בקירוב. לפי יחס זה "מגיע"

כדי שתדבר, תעמוד על המשמר ותדרוש מנציגי הצ"י בור והנבחרים שיפעלו בנדון.

אינני יכול לומר שאנו יכולים להיות גאים על הנקיון ברוב המקומות בארץ. אפשר לעשות הרבה יותר. אפשר בהחלט לייעל ולשפר את הניהול. גם זה יכול לעזור. וכמובן יש כאן עוד כל מיני גורמים. יש הבעיה של דוכלים וקבוצים, בעיקר בערים הגדולות, שם יש בעיות עם המשטרה וקנסות לא מספיקים וכל מיני דברים. מובן שבעיה זו מחייבת פעולות רבות מאוד.

שמחתי שראש עיריית תל-אביב, מר רבינוביץ, הומין גוף רציני מאוד, שופט שלום ראשי, נציגי משרד טרה ועוד גורמים, כדי לטכס יחד עצה איך לפעול לקידום הפתרון של הבעיה הזאת. אני חושב שבכל מקום, בכל עיר ששם הבעיה קיימת — והיא קיימת כמעט בכל מקום, בדרך זו או אחרת — יש לפעול לקידום הפתרון. בעיית ארץ-ישראל היפה היא בעיה מחייבת, והגיע הזמן שניתן לה יותר תשומת-לב מאשר בעבר.

חברי-הכנסת טובי דיבר על השטח הערבי, על הקמת מועצות, על תכנון מיתאר ועוד. כבר ענה לו על כך חברי-הכנסת לין, בדבריו הביא את כל המספרים שאני לא הבאתי. בעניין זה אסתפק במה שאמר חברי-הכנסת לין.

מאידך גיסא הציע חברי-הכנסת לין שנקים מועצות מקומיות בכפרים הערבים על-ידי בחירות, מבלי להזיק למיני מועצה ממונה מקודם. גם את זה אנחנו מוכנים לעשות. לדעתנו יותר טוב להקים מועצה ממונה, כי אז יתחילו בשיתוף פעולה במקום להתחיל מיד בריב. אבל במקום שזה לא אפשרי, ניסינו לעשות את הדבר בבחירות מיידיות.

לא אכנס לוויכוח עם חברי-הכנסת אבנרי. הוא מביע אי-שביעות רצונו מהממשלה בכלל, ומשרד הפנים וסגנו בפרט. על כך נעמד עוד מעט לבחירות, ועל כך יחליטו האזרחים ולא חברי-הכנסת אבנרי. אבל שני דברים כאבו לו במיוחד: האחד — שהוכרתי בדברי עם דרוזי כאשר דיברתי על הדרוזים. הוא חושב שהדרוזים אינם עם. במקרה השתתפתי מאז כבר בשתי פגישות במועצות דרוזיות ונפגשתי עם דרוזים. אמרתי שאינני

חז"ר י. נבון:

הכנסת תשמע עכשיו את תשובתו של שר החינוך והתרבות לדיון על פעולות משרדו.

שרי-החינוך והתרבות ז. ארן:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אינני מתכוון לענות על כל השאלות ועל כל הבעיות שהועלו בוויכוח. אשיב על חלק מהדברים, שיש בהם משום תוספת להרצאתי.

לבעיית החינוך הגבוה. — בעניין זה נשמעו בוויכוח שתי דעות: מצד אחד נגד הפרעה ליזמות להרחבת

הנ"ל דווקא בית-הספר המקצועי הדו-שנתי. קראתי את המסמך כולו, ולדעתי הוא נערך מחוץ לזמן ומחוץ למקום. אעמוד על שתי נקודות בלבד: בחישוב הכ"איות של החינוך המקצועי מביא המחקר הנ"ל בחשבון את ההפסד הנגרם על-ידי כך שבגולים 14–17 החל"מ מידים אינם עוסקים בעבודה מכניסה. את החישוב הזה אפשר לעשות לפני כל סוגי החינוך העל-יסודי לגילאי 14–17. אולם זוהי אבסטרקציה שאינה מביאה בחשבון לא את ההווה ולא את העתיד: לא בארץ ולא בחו"ל. לארץ, אין מציאות כזו, שלפיה בני 17, אילו לא למדו בבתי-ספר על-יסודיים לסוגיהם, היו עוסקים בע"בדה דווקא; אין עתיד לגידולה של ההכנסה הלאומית ללא הכשרתו של הדור הצעיר בגילאי 14–17 בחינוך העל-יסודי לסוגיו, ולדעתנו, במיוחד, ללא הכשרתו המקצועית. כאשר קראתי את המסמך הזה, נזכרתי בשיחת שני תימנים באוטובוס ובדברי אחד מהם, שאמר: "שלוש לירות ליום אני מפסיד על אוכל". עצם ראיית ארבע שנות לימוד כהפסד מבחינה כלכלית בשביל המשק — זוהי הנחה מזווית ביותר של סף שנות השב"ע, לאור התפיסה שהתבררה תופסת את מטרות החינוך.

מותר לנו לומר כי הפילפול הכלכלי שהביא את הרשות לתיכנון כוח-אדם למסקנתו המזווית לגבי החינוך המקצועי, בודאי הוא מחוץ למקום — מחוץ למדינת ישראל. הנה מסיימים השנה כעשרת אלפים תלמידים את בתי-הספר המקצועיים. מהם ארבעת אלפים מס-ימים בית-ספר מקצועי ארבע-שנתי; חמשת אלפים מסיימים בית-ספר מקצועי תלת-שנתי; אלף מסיימים בית-ספר מקצועי דו-שנתי; רובם המכריע של הבוגרים, לאחר שירותם בצה"ל, תוהים למעגל העבודה המקצועית בתעשייה. אנשי התעשייה המתפתחת, העובדת את תהליך המודרניזציה, שבה רב בפיסה לבוגרי בתי-הספר המקצועיים, שלדבריהם, מהווים את העתודה החשובה ביותר לכוח-אדם בתעשייה; בתוספת שנה או שנה וחצי לבתי-הספר המקצועיים הארבע-שנתיים, נגיע בשנים הקרובות לשורה של בתי-ספר לסכנאים; אחרי מלחמת ששת הימים היתה לנו, לאנשי משרד החינוך, שיחה חשובה מאוד עם אנשי הפיקוד של צה"ל על הדור הצעיר בתוכו. בין השאר נאמר לנו, כי בוגרי בתי-הספר המקצועיים, בעיקר, וכן בוגרי בתי-הספר החק"לאיים מהווים את חוט השדרה של צה"ל, אשר מדי שנה בשנה מתקדם בתהליך של מיכניזציה. מחוץ לאספקט הבטחוני רב-המשמעות, האם בוגרי בתי-הספר המקצועיים אינם מהווים גורם כלכלי גם בשנות שי-רותם בצה"ל, ואין זה כלול בחישוב הכדאיות של חכ"שרה מקצועית?

נסיבות הזמן הביאו לידי כך שהולך ויורד אחוז העבודה העברית בתחום עבודות פיסיות. האם נכונים או לא כל כך שנים התעשייה תישכח בעבודה לא-עברית? מדי פעם בפעם מבקר בארץ פרופסור יהודי חשוב מארץ-צות-הברית. לפני שנים הוא היה מטיף לנו להעדיף את פיתוח ההשכלה הכללית בקרב הנוער, בהצביעו על אי-הכדאיות בהקמת בתי-ספר מקצועיים. טיעונו היה שאם הצעיר יהיה בעל השכלה רחבה יותר, יהיה גם פועל מקצועי טוב יותר ומוכשר יותר לעבודה בתעשייה המודרנית, התובעת את כושר ההסבה ממקצוע למקצוע. לעומתו הייתי טוען: אדוני, כל זה יפה מאוד בתנאי אחד, בתנאי מוקדם אחד, שהנוער שלנו יגיע לבתי-החרושת, והוא לא יגיע לשם על יסוד מלל בלבד. אם

לישראל על 2.5 מיליון תושבים — כעשרת אלפים סטודנטים. אך עובדה היא כי באוניברסיטאות שלנו למדים כ-33,000 סטודנטים. ואם תאמר, כי בחשבון זה כלולים גם כמה אלפים בני חוץ-לארץ, הרי לעומת זה לומדים אלפי סטודנטים ישראלים בחוץ-לארץ.

(ב) כפי שהודעת לא פעם מעל במה זו, אין משרד החינוך והתרבות מטפל בחינוך הגבוה. חוק המועצה להשכלה גבוהה מחייב את משרד החינוך לשמור על האוטונומיה של המוסדות להשכלה גבוהה, והגדרתה של אוטונומיה לפי החוק אינה משאירה כל מקום לפ"עולתו של המשרד בתחום החינוך הגבוה. חוק המועצה להשכלה גבוהה מחייב את המשרד לטפל בבעיות ההכרה של אוניברסיטאות חדשות. ואת זאת המועצה עושה.

(ג) לאחר מאמץ ממושך מקודם בוועדה בראשותו של מר זאב שרף, אחרי כן בוועדה שניה בראשותו, ולאחר עמל רב, במיוחד של שד המשפטים מר י. ש. שפירא, הנחתי על שולחנה של הכנסת "חוק הרשות להשכלה גבוהה (הוראה ומחקר)". לצערי הרב, נאלצתי להקפיא את הצעת החוק ולא העליתי אותה לדיון בכ"נסת משני טעמים: התנגדותם של המוסדות להשכלה גבוהה להצעת החוק היתה עדיין חריפה מאוד; והטעם השני: כידוע לכם, היה נתון משרד החינוך בשנתיים האחרונות במאבקים ציבוריים בקשר לדיפורמה בחינוך, והיה קשה למשרד להיכנס במאבק חדש עם אנשי המוסדות להשכלה גבוהה. הצעת החוק הוקפאה לפי שעה.

(ד) מה שרצוני להוסיף ולומר לכם, חברי כנסת נכבדים — קרוב לוודאי שהגני מדבר על עניין זה בפעם האחרונה —, למשרד החינוך ולי אישית יש הערכה חשובה מאוד למפעלו של החינוך הגבוה בארץ, שקבו"צות ואישים הקימו אותו, אמנם בעזרה כספית גדלה והולכת של הממשלה. עם זאת הכרתי היא, כי חמור מאוד הדבר שאין במדינת ישראל מוסד ממלכתי לתיכ"נו של החינוך הגבוה. לתיאום בין המוסדות להשכלה גבוהה ולהשפעתה של המדינה על התפתחותו של החי"נוך הגבוה — כמובן, על הבסיס שאין עוררין עליו, הבסיס של האוטונומיה האקדמית של האוניברסיטאות. זאת ועוד, בהעדר רשות ממלכתית לחינוך הגבוה רשאים כל מועצה ציבורית או כל גוף ציבורי להכריז על הקמת מוסד להשכלה גבוהה, ללא אישור מוקדם כל שהוא על-ידי גורם מוסמך לכך, ולהגיש חשבונות גדולים וגדלים לממשלה, למען תכסה הוצאותיו של המוסד; ומדינת ישראל, כידוע, משתתפת כבר עתה ב-60%—70% של תקציב האחזקה של החינוך הגבוה, ובנוסף על כך רב חלקה בהשקעות לפיתוח המוסדות. עובדה היא, שהמוסדות להשכלה גבוהה בארץ, מטעמים שלא אעמוד עליהם, נוחא להם במצב כפי שהוא, ועל כל פנים אין בכוחם הם בלבד להתאחד להצעה שיש בה משום יצירת רשות ממלכתית לחינוך הגבוה. על הכנסת השביעית יהיה לבחור בוועדה פרלמנטרית שתדון במסכת זו של החינוך הגבוה ותביא את מסקנותיה לאישורה של הכנסת. שום ועדה אחרת לא תכריע במשימה זו.

על החינוך המקצועי. — הרשות לתיכנון כוח-האדם במשרד העבודה שוב הפתיעה את הציבוריות בארץ במסמך חדש, שלפיו הכשרה מקצועית אינה כדאית לא לפרט ולא לחברה. ממפולת זו ניצל במחקר

לשנה, לפי העקרונות של שכר-הלימוד המדורג; כן משתתפות הבעלויות בחינוך העל-יסודי בסכום של 10 מיליון לירות בקירוב. במלים אחרות, מתוך הסכום הכולל של 60 מיליון לירות בכיתות י"א, י"ב, משלמים ההורים רק שליש אחד: 20 מיליון לירות לשנה בלבד.

הנשייה בכיתות החינוך העל-יסודי. - לעומת שיעורי הלימוד בכיתות החינוך העל-יסודי, שהבאתי לפניכם בהרצאתי, הצביעה חברת-הכנסת רזאל-נאור על העובדה, כי בכיתה י"ב לומדים רק 40% מן המחזור של מסיימי כיתה ח' בבית-הספר היסודי. ובכן, קודם כל, אני הוא שהבאתי לפניכם את המספר הזה. אולם, הבאתי לפניכם זו הפעם הראשונה חישוב על המתרחש בחינוך העל-יסודי עד לכיתה י"ב. קבעתי, שמהמחזור של מסיימי כיתה ח' בבית-הספר היסודי מגיעים לכיתה ט' 82%, והם לומדים שנה אחת נוספת על שמונה שנות לימוד בבית-הספר היסודי; 69% מכל מחזור של מסיימי כיתה ח' בבית-הספר היסודי לומדים שתי שנים נוספות בכיתות ט' וי"א של בית-הספר העל-יסודי; 58% מכל מחזור של מסיימי כיתה ח' לומדים שלוש שנים נוספות ומסיימים את כיתה י"א; (יש להביא בחשבון כי בחישוב זה נמצאים תלמידי בתי-הספר הדו-שנתיים והתלת-שנתיים, שבכיתות "ו"א" מסיימים את לימודיהם). בדברי קבעתי, כי המגמה של משרד החינוך היא, שמירב התלמידים המסיימים את כיתה ח' של בית-הספר היסודי ילמדו עוד ארבע שנים ויגיעו לסיומה של כיתה י"ב.

מרדכי בן-פורת (המערך, עבודה-מפ"ם): מהי שנת הבסיס של כיתה ח'? האחרונים הללו, מאיזו שנת בסיס לקוחים?

שר-החינוך והתרבות ז. ארן: שנת הבסיס היא המחזור שסיים את בית-הספר היסודי בתשכ"ה, לגבי ט'-י"ב, והמחזור שסיים את בית-הספר היסודי בתשכ"ה, לגבי כיתות ט'-י"א. בהרצאתי לפניכם אמרתי, הדגשתי ואמרתי, שרצוננו הוא, שמירב התלמידים הנמצאים בבית-הספר היסודי ילמדו ארבע שנים נוספות, וכן, שבלי לזלזל כלל וכלל בעובדה שחלק גדול ממסיימי כיתות ח' מסיימים את כיתות ט' או מסיימים את ט' וי"א, או מסיימים את ט', י' וי"א, הרי רק 40% מהם מגיעים לכיתה י"ב. ועלי להזכיר כי הטיעון הקנאי לצד הרי-פורמה במבנה החינוך ותכניה היה, שהריפורמה תאפשר לצקת מכיתות ז' ח' ט' חטיבה לימודית-חינוכית, מצוידת ומטופחת ומתוכננת לחיסולם של התלמידים בכיתות חטיבה העליונה, על-ידי הפחתת נשירתם מכיתה י' עד י"ב.

עניי הצפיפות בכיתות. - כבר היתה לי הזדמנות לעמוד על בעיית הצפיפות בכיתות. מספרים מפורטים שגוללתי לפניכם מעידים, כי מאות מיליוני לירות, שהושקעו בהקמת מבנים בחינוך היסודי והעל-יסודי, נתנו תוצאות חשובות לגבי מידות הצפיפות במערכת החינוך שלנו; אמרתי שאיננו מתעלמים מכך, שאחוז מסוים של הכיתות זקוק להפחתת מספר התלמידים בהן; שהצענו להסתדרות המורים ולארגון המורים העל-יסודיים להקים ועדות משותפות עם משרד החינוך, בראשותם של מומחים, לבחינת בעיית הצפיפות ולעריכת תכנית הדרגתית של תיקון מה שטעון תיקון. אוסיף

בגילים 14-17 הוא לומד בבית-ספר מקצועי באווירה של עבודה, באווירה של הכשרה למקצוע, במגמה להיות פועל מאומן, שסיכויו לו גם להיות טכנאי או להתקבל ללימודים בטכניון - רק הכשרה כזו תביא אותו אחר-כך, ברובו המכריע, לתעשייה. סיפורתי גם לו כי עם תום מלחמת-העולם השנייה ביקרה בוועד הפועל של ההסתדרות, בין שאר האורחים, אורחת אחת יהודיה, אשתו של מנהיג פועלים לא-יהודי בארצות-הברית. במסיבת הפרידה היא שאלה, חזרה ושאלה, שישבירו לה מדוע בארצות-הברית יהודים אינם הולכים לעבוד בעבודה גוףנית, ואילו כאן בארץ, בכל מקום שהיא פונה, - בחורי שט, בבניין, בסלילת כבישים, - הפועלים הם יהודיים. את ההסברים, שניתנו לה, לא קלטו. אמרתי לחברי: תנוני ואסביר. וההסבר נתמצה בפסוק אחד ביידיש: "אין ארץ ישראל זענען נישט קיין גוים" (בארץ ישראל אין גוים) - והיא הביתה גיד. הם הפרופסור שהזכרתי אולתן מקודם, בבקורת האחרון בארץ, לא זו בלבד שהסתלק מהטפתו נגד בתי-ספר מקצועיים, הוא אשר תבע הרהרת ההכשרה המקצועית של הנוער.

אני מודה, שלא עלה בדעתי כי ב-1969, במדינת ישראל, יכול להופיע מחקר, שמסקנתו היא: אי-כדאיות של ההכשרה בבתי-הספר המקצועיים בארץ.

על גילאי 3-4. - לפני כמה שנים הבאתי לפני הכנסת, בין השאר, את התכנית, שלפיה במרוצת מספר שנים נקייפ בגנונים את גילאי 3-4 מתוך שכבות סוציאליות חלשות; אמרנו, כי לפחות מחציתם של בני השנתונים הללו הם בני הורים שבייתם לא למעשה בבחינת גנון; שחלק ניכר מההורים הללו יש גם ביכולת לשלוח את ילדיהם לגנונים פרטיים; אולם קיימת בארץ אוכלוסיית ילדים, גילאי 3 ו-4, שבייתם רחוק מלהיות גנון, ומחובבתו - חובת הלבבות - להקים בשבילם גנונים. ואז פרשנו תכנית, שלפיה המשימה הזאת תהיה נחלת משרד החינוך, אירגוני נשים ורשויות מקומיות. פעלנו בכיוון זה. בשנת הלימודים השוטפת כבר נמצאים בגנונים כ-32,000 ילדים, בני 3 עד 4, מן השכבות הסוציאליות החלשות. בתקציב השנה הבאה כלולה הוצאה להכנסת 6,000 ילדים נוספים לגנונים. לפי זה, עד סוף שנת 1970, אנו מקווים להגיע למספר של 38,000 ילדים. את שאר הילדים, המונים בין 7,000 ל-10,000, נקלטו במשך שנתיים - שלוש שנים נוספות. משנת תשכ"ה עד תשל"א הקימונו וגייסנו 300 כיתות לגנונים. יש שקעו בזה כ-9 מיליון לירות. דרושים לנו אמצעים כספיים להקמת מבנים ל-300-400 כיתות נוספות. חברת-הכנסת הקטין הסתמכה על מה שעשו בתחום זה בארצות-הברית. סבורני, כי הקדמנו אותם. בעצם, אירגוני הנשים שלנו הקדימו אותם. יש לי יסוד לקוות כי נגשים את התכנית שלנו במלואה.

ועל גילאי 16-18. - חברת-הכנסת אליעד תבע שנפטור משכר-לימוד את גילאי 16-18, לאמור את תלמידי כיתות י"א, י"ב. מן הדין שחברת-הכנסת אליעד יביא בחשבון שני דברים: המדינה מקבלת על עצמה עול כספי גדול, הקשור בהרחבת חוק לימוד חובה חינוך לגילאי 14-15, 16-17 - בהגשמת הריפורמה בחינוך על כל המתחייב מכך לגבי תכניה. אין להעמיס עול כספי נוסף על המדינה בשעה זו; שכר-הלימוד של כל התלמידים בכיתות י"א, י"ב של החינוך העל-יסודי עולה לסכום של 60 מיליון לירות בשנה. בהוצאה זו משתתף משרד החינוך בסכום של 30 מיליון לירות

ולחקמת מספר גדול של אובייקטים, בתי-תרבות, ספריה, בתי-נוער, מיתקני ספורט, בריכות שחייה ועוד — במשך כמה שנים. בשלב ראשון הושקע בתכנית זו סך 17 מיליון לירות. הוקמו ספריות: באילת; קרית-מלאכי, קרית-תיים, ראש-העין; נמצאות בבנייה ספריות בירושלים ובשדרות; הוקמו בניינים משולבים לבתי-תרבות ולספריה בקרית-שמונה ובאור-עקיבא; נמצאים בבנייה 13 מבנים לתרבות ולנוער; באופקים, בית-שאן, דימונה, יבנה, ירוחם, ירושלים, לוד, מצפה-רימון.

בהגשמת התכנית נתקלו בקשיים לא רק בשל מחסור באמצעים כספיים. את הבנייה מעכבים גם הוויסות של הבנייה הציבורית לפי הוראות הממשלה והמחסור בפועלי בניין מקצועיים. עם זאת, אנו מקווים כי התכנית כולה תבוא במרוצת הזמן על ביצועה המלא.

על החינוך המוסקלי. — בתחום זה משקיע משרד החינוך 10 מיליון לירות לשנה; להוראות הזמרה בחינוך היסודי — 5 מיליון לירות; לחינוך העל-יסודי — 3 מיליון לירות; סכום נוסף של 2 מיליון לירות מוצא על האקדמיות למוסיקה, על מקהלות ותזמורות.

לימוד הערבית בבתי-הספר היסודיים והעל-יסודיים. — עד מלחמת ששת הימים למדו את הלשון הערבית בבתי-הספר היסודיים כ-3,000 תלמידים. אחרי מלחמת ששת הימים לומדים ערבית בבתי-הספר היסודיים כ-5,400 תלמידים; בחינוך העל-יסודי בתשכ"ט לומדים את הלשון הערבית כ-11,000 תלמידים, בקי-רוב, בבתי-הספר שבפיקוח המחלקה לחינוך תיכון. תל-מידי כיתה י"ב רשאים להיבחן בבחינת בגרות בערבית במקום היסטוריה; ב-10 בתי-ספר קיימת מגמה מזוהית. בנוסף על 11,000 התלמידים, שצינתי, לומדים בבתי-הספר של התנועה הקיבוצית כ-2,000 תלמידים, במיוחד בבתי-הספר של הקיבוץ הארצי.

על החינוך הערבי. — מחוץ ל-13,000 תלמידים, הלומדים בבתי-הספר הערבים במזרח ירושלים, נמצאים במערכת החינוך הערבי, בפיקוחו של משרד החינוך ושל הפיקוח, כ-90,000 תלמידים; 13,000 בגינה-הילדים; 70,000 בבתי-הספר היסודיים; קרוב ל-7,000 בבתי-הספר העל-יסודיים. נמשך התהליך של גידול החינוך הערבי מדי שנה בשנה. במשך חמש שנים, 1962—1967, הוקמו 600 כיתות לימוד והסמינר למורים בחיפה; בשנתיים האחרונות הושקעו במבני חינוך ערביים כ-2 מיליון לירות במענקים וכ-2.5 מיליון לירות בהלוואות. במוסדות להשכלה גבוהה לומדים 450 סטודנטים ערביים. התקציב הכולל לחינוך הערבי מסתכם ב-32 מיליון לירות לשנה, בכלל זה 4 מיליון לחינוך הערבי במזרח ירושלים.

בעיית הספרות הקולקלת. — חברי הכנסת זוארץ העלה בדבריו את בעיית הספרות הקולקלת. בתשובה למכתבו בנדון למשרד המשפטים קיבלנו תשובה חתומה על-ידי המנהל הכללי של משרד המשפטים. מתוך התייחסותנו אל הצורך להעמיד לפי שטח המלצת שתיירות, להכנה למעשה, ואשר תגיש לי כל המלצה שתיראה לה בנושאים אלה, או בקשר אליהם. ליושב-ראש הוועדה נתמנה ד"ר א. ויתקון, שופט בית-המשפט העליון.

ואגיד זאת: מצב הצפיפות בכיתות בתי-הספר וגני-הילדים באזורי הפיתוח טוב יותר מאשר בכיתות הרגילות שבאזורים אחרים; מידת הצפיפות בגנים ובגנונים תובעת תיקון גדול יותר מאשר בבתי-הספר היסודיים והעל-יסודיים.

אביא לפניכם כמה מספרים: 28.6% של גילאי 3—4 נמצאים בכיתות, שבהן מספר התלמידים הוא עד 30 ילד בכיתה; 19.8% של הילדים נמצאים בכיתות המונות מ-30 עד 34 ילד בכיתה, כלומר, כ-48% מן הילדים לומדים בכיתות-גן שבהן מספר הילדים הוא עד 34 ילד בכיתה; כ-38.3% של הילדים לומדים בכיתות המונות מ-35 עד 37 תלמידים בכיתה; כ-10.3% כיתות-גן מונות 38—39 ילדים בכיתה; ב-3% מכיתות-הגן לומדים 40—41 ילדים בכיתה.

צינתי מקדם, כי מבחינת הצפיפות בכיתות המצב באזורי הפיתוח טוב, יותר מאשר באזורים האחרים, לאמור: 73.4% מן הכיתות הרגילות מונות עד 36 תלמידים בכיתה, לעומת 90.4% מן הכיתות בבתי-הספר טעוני-הטיפוח, המונות עד 36 תלמידים בכיתה.

אשר לחינוך העל-יסודי: בשליש אחד מכל הכיתות בחינוך העל-יסודי, מספר התלמידים בכיתה הוא עד 24; בשליש השני של כל הכיתות בחינוך העל-יסודי מספר התלמידים בכיתה הוא מן 25 עד 34; ב-20% מכלל הכיתות בחינוך העל-יסודי מן 35 עד 39 תלמידים בכיתה. רק 14% של הכיתות מאוכלסות במספר תלמידים מ-40 עד 44 תלמידים בכיתה.

חינוך גופני וספורט. — כאשר הקשבתי לחברי הכנסת יוסף תמיר הרהרתי, כי גם את הביקורת על החינוך הגופני והספורט הפך הוא לספורט, כאשר התעלם מן החשוב שקיים בתחום זה, וזלזל בו. עם מה שחסר לנו, ולואי ויתמלא במהרה, אין להכחיש כי נעשית עבודה רבה בתחום זה. אודה, כי אותי מעסיק יותר עניין החינוך הגופני בבית-הספר, ולא כל-כך השגת מדליות של זהב וכסף בתחרויות בחוץ-לארץ. במסגרת החינוך הגופני מועסקים בבתי-הספר היסודיים 800 מורים להתעמלות, ובחינוך העל-יסודי — 500 מורים. אנו משיקעים בחינוך הגופני קרוב ל-20 מיליון לירות לשנה. בשנים האחרונות, עם הקמתה של הרשות לספורט, עדים אנו להגברת התהליך של הקמת מיתקני ספורט, ובמיוחד באזורי הפיתוח. בדברי על תחום זה, מן הנמנע שלא לציין, כי לקידומו של החינוך הגופני בארץ קיים אצלנו מפעל מפוראד והוא מכון וינגייט, מיסודו של הוועד הפועל של ההסתדרות לפני שנים רבות. מכון וינגייט הוא המוסד המרכזי להכשרת מורים לחינוך גופני, למאמנים ומדריכי ספורט.

בידי חומר רב על מערכת הפעולות והמפעלים שבתחום החינוך הגופני והספורט. הוא מעיד על ההתקדמות הרצינית, ואין זה מן הראוי לדבר על כך בביטול, שבא לידי ביטוי בדברי חברי הכנסת יוסף תמיר. נראה לי, כי יש מקום להעמיד פעם את הנושא הזה של החינוך הגופני והספורט לדיון מיוחד במליאת הכנסת. דיון כזה סיכוי לו לסייע לקידומו של העניין.

מרכזי תרבות ונוער וספורט. — נשאלתי בויכוח שאלות הנוגעות לתכניתו של משרד החינוך להקמת מרכזי תרבות, ונוער וספורט באזורי הפיתוח. התכנית היתה מכוונת להוצאה כוללת של 37 מיליון לירות

מחייב שיתוף מלא של הרשות המקומית. בערים הגדולות מוטל הביצוע, כמעט כולו, על הרשות המקומית. על אף פניותיו המרובות לעיריית ירושלים לפני זמן רב להתחיל בהכנות לביצועה של הרפורמה בתש"ל, לא נעשה הדבר, בגלל המצב המיוחד שבו היתה נתונה המחלקה לחינוך בעיריה. היא ארגוניזציה במחלקת החינוך של עיריית ירושלים גסתיימה. הפעלת הרפורמה בחינוך בירושלים תהיה כבר בתש"ל. בינתיים הכנסו את ירושלים לרשימת המקומות, אשר בתש"ל ייהנו מחובות לימוד חינוך לתלמידי כיתות ט'.

ועדת מיפוי משותפת למשרד החינוך ולוועדת החינוך הבין-קיבוצית מטפלת במיפוי חטיבות-הביניים בהתייחסות הקיבוצית. עלתה הצעה להקמת חטיבות-ביניים משותפות למושבנים ולקיבוצים. על כל פנים, ייעשה המיפוי תוך שיתוף-פעולה עם הקיבוצים והמושבנים ועל דעתם; בהמלצת משרד החינוך יוכנסו לרשימת העדיפויות של קרן החינוך ארבעה מרכזים טכניים מקצועיים בהתייחסות העובדת, בשיתוף כספי של התנועה הקיבוצית.

אחד מחברי הכנסת טען בוויכוח נגד מסירת בניינים חדשים, שהוקמו בשביל החינוך היסודי, לצרכי חטיבות-הביניים. הוא ראה בכך קיפוח החינוך היסודי. מורי ורבותי, עם ביצועה של הרפורמה יעברו קרוב ל-3,000 כיתות ז' מן החינוך היסודי לחטיבות-הביניים של החינוך העל-יסודי. על-ידי כך יתפנה מספר רב של חדרים בבתי-הספר של החינוך היסודי, או שיחפצו מבנים של בתי-ספר שלמים. אין להעלות על הדעת שמצד אחד יישארו חדרי כיתות פנויים, ומאידך גיסא תקים המדינה לצרכי חטיבות-הביניים מבנים חדשים באותו ההיקף. כל מערכת חינוך המבצעת רפורמה מבססת את תכניתה על ניצולם של המבנים הקיימים. בדלית ברירה מוסיפים מבנים חדשים. הוא הדין אצלנו. ברור, כי לא יוחלט על פינוי מבנה של החינוך היסודי, אלא לאחר שצרכי כיתות א'-ו' במבנים יסופקו במלואם.

הכשרת מורים. — כמה מחברי הכנסת, שהשתתפו בדיון, עמדו על בעיות הקשורות בהכשרת מורים. בהרצאתי עמדתי בפרוטרוט על סוגיה זו. אוסיף עתה כמה הערות.

בעיית הכשרת מורים לחינוך היסודי והעל-יסודי מטרידה ומעסיקה את מערכת החינוך בעולם: משך שנות ההכשרה של המורה, תכני ההכשרה ושיטות ההכשרה. כל מערכת חינוך בכל מדינה מתלבטת בבעיות הללו. אני מרשה לעצמי להגיד — מתוך אמונה כי העולם שאנו חיים בו לא ייהרס על-ידי האדם — כי הרבע האחרון של המאה העשרים, ואין צריך לומר המאה העשרים ואחת, יעמוד בסימן המורה וה' פדגוג; מערכת החינוך בכל מדינה תצטרך לטפח חינוך לעם שלם של ילדים ונוער על שלל הבעיות הפדגוגיות, אלה שידועות מזמן, ואלה שתזדקקנה במעמדן. מתוך המצפה של משרד החינוך ולקראת השנים הבאות נחצתה היא הכרתנו, כי אנו עלולים להחטיא את מטרת הדור אם אנשי החינוך הגבוה לא יכנסו בעול ההכרה של הכשרת מורים לכל שלבי החינוך, החל בגני-הילדים, דרך החינוך היסודי ועד לחינוך העל-יסודי והעל-תיכוני. בקביעה זו אין חלילה משום הטלת דופי בציבור המורים שבשירות, וכן לא בפעולה הקיימת להכ-

הוועדה קיימה ישיבות, שמעה דברים שבעל-פה ועיינה בחומר שבכתב, והיא עומדת להגיש את הדין-וחשבון שלה לשר המשפטים בעתיד הקרוב.

הרפורמה בחינוך. — בתשובה לכמה שאלות, שהעלו כמה מחברי הכנסת, רצוני להגיד את הדברים האלה: בביצועה של הרפורמה נוקט משרד החינוך את הקו שהתוותה הוועדה הפרלמנטרית לגבי העדיפויות. הראשון בסולם העדיפויות לגבי הקמת חטיבות-ביניים הוא בית-הספר המקיף. עד עתה לא ידוע לי על עיריה כל-שהיא בגוש דן שסירבה להקים חטיבות-ביניים. יש מקומות — בעיקר בישובי עולים — שראשי המועצות ביקשו לדחות את הפעלת הרפורמה לתש"ל, או שסירבו להקים את חטיבות-הביניים בתש"ל, מתוך נימוקים מוסריים, שאין להם כל קשר לענייני חינוך בכלל, ולרפורמה בפרט.

יש עניין לעמוד על שני מקומות כאלה שלא אקרא בשמותיהם.

בעיריית-פיתוח מסוימת מוציא משרד החינוך 5 מיליון לירות לשנה למערכת החינוך שבעיריה. במקום זה הושקעו כ-12 מיליון לירות למבני חינוך. בעיריית פיתוח אחרת משתתף משרד החינוך ב-5 מיליון לירות לשנה לאחזקת מערכת החינוך. במקום זה הושקעו במבני החינוך כ-10 מיליון לירות. והנה, לאחר שהוסכם בין ראשי המועצות ונציגי משרד החינוך על הקמתן של חטיבות-הביניים, מפרסמים ראשי המועצות בשני המקומות הללו גילוי-דעת בתנוותן, שלקראת תש"ל לא תהיה השתלבות בתוך הרפורמה, מפני שההורים אינם בטוחים עדיין אם בחטיבות-הביניים יהיו תכניות לימודים ומורים אקדמיים. מובן שכל ההסתמכות על ההורים במקרים כאלה היא בגדר עורבא פרח. יש לחצים סמויים מבחוץ ולחצים סמויים מבפנים, יש יחסי מפלגות, תש"ל היא גם שנת בחירות — ואלה הם הנימוקים האמיתיים שהניעו, לדעתנו, את ראשי המועצות לדחות את הקמת חטיבות-הביניים בתש"ל, ולא אי-הבטחון בתכניות לימודים ובמורים אקדמיים.

נשאלתי, האם מסתמנת נטייה מצד הורים במקומות מסוימים ובלתי-מסוימים להכניס את ילדיהם לבתי-ספר סלקטיביים? אין ספק כי יהיה חזיון כזה. אני מקווה כי נתגבר על החזיון הזה.

המשרד דואג שאותם המורים מכיתות ז' ח', אשר אינם עוברים לחטיבות-הביניים, לא יישארו מחוץ לעבודת הוראה. ניתנו הוראות מפורשות שלמורים האלה תינתן עדיפות לעבודת הוראה בכיתות החינוך היסודי.

נשאלתי בדבר יום לימודים ארוך בחטיבות-הביניים. בהרצאתי עמדתי על כך שיום לימודים ארוך בחטיבות-הביניים יהיה מורכב משני חלקים: הראשון — בשעות לפני הצהריים; השני — בשעות אחרי הצהריים — יהיה מוקדש לפעולות החינוכיות והלימודיות, שבהן תופשות פעולות טיפוח את המקום הנכבד ביותר.

כמה מחברי הכנסת טענו על כך שלא התחילו בהגשמת הרפורמה לקראת תש"ל בירושלים. שימו נא לב, הפעלת הרפורמה מחייבת, בין השאר, מיפוי רבעי חינוך לחטיבות-הביניים, קביעת אזורי רישום חדשים לחינוך היסודי, התאמת מבנים קיימים לצרכי החטיבות, תוספת בנייה במקרה הצורך, העברת תלמידים ממוסד למוסד, ועוד. ביצוען היעיל של פעולות אלה ואחרות

הספר הממלכתיים, ובמיוחד בבתי-הספר העל-יסודיים; לפני שנים היה לי הכבוד לשוחח עם גדולי הדור בעולם התורני בעת ביקורם במשרד החינוך. בין השאר העליתי לפניכם אז את ההצעה לתרגם את התלמוד לעברית; שבתור מי שרוצה לקדם את ידיעת התלמוד בקרב הדור הצעיר הנני משוכנע כי אפשר לעשות זאת רק עם תרגום של התלמוד לעברית. אני מצטער כי התגובה להצעתי היתה קריירה מאוד. בינתיים חלה התפתחות חשובה לגבי תרגומו של התלמוד לעברית.

עלי להגיד כמה דברים לחבר-הכנסת פרוש, ואני מצטער שאינו נוכח כעת באולם. בלשון רכה אפשר לומר, כי בדיון זה אמר דברים מוזרים מאוד. אפשר לבקר את פעולות משרד החינוך, חובה לבקר את פעולות משרד החינוך, אבל אין זה כלל וכלל במדויק ביקורת אם חבר כנסת אומר, שהחינוך העצמאי במדינה צריך לעמוד בפני השר כמו בפני הפריץ בגולה. מעולם לא היה דבר כזה: ההיפך הוא האמת. שר החינוך, הממשלה, אומרים זה שנים לאנשי החינוך העצמאי: היכנסו למסגרת של משרד החינוך כמו החינוך הממלכתי-דתי ותקבלו את כל הזכויות המלאות.

עוד אמר חבר-הכנסת פרוש, שהוא השתתף בסיוור וראה את מבני החינוך של הבדווים והתקנא בהם, ועל רוב טובה שמשפיע עליהם משרד החינוך, ללא התערבות בתכניתיהם. קודם כל, מי מתערב בתכניות החינוך העצמאי?

מרדכי ביבי (המערך, עבודה-עבריים):
הבדווים היו מוכנים להתחלף.

שר-החינוך והתרבות ז. ארן:

השקענו במבנים לבתי-הספר לבדווים, מ-1962 עד 1969, כשלושת רבעי מיליון לירות - הם גם מעטים; בחמש השנים האחרונות השקעו למטרת הבנייה של כיתות בחינוך המוכר העצמאי קרוב לעשרה מיליון לירות, סכום המהווה 7% מכל ההשקעות למטרת בנייה באותה תקופה. וזאת בזמן שמשרד התלמידים בחינוך המוכר מהווה 6% מכל המערכת. מה מתרחש כאן? מה עושות פה אנלוגיות עם הפריץ מפולין ועם הבדווים בנגב?

חבר-הכנסת פרוש אמר, שחינוך הישוב הוותיק מוחרם על-ידי המשרד. לאיזה ישוב ותיק הוא התכוון? אם למאה שערים, הרי האמת היא, כי שם מחזיקים את משרד החינוך ולא משרד החינוך מחרים אותם.

אשר לטענה בדבר כפיית חינוך מעורב ובדבר קיפוח החינוך הדתי, - בהחלטות זו רצוני להגיב על מה שקראתי כמה פעמים באחד העיתונים, כי משרד החינוך רוצה להפוך את הישיבות לדו-מיתיות. זוהי דיבה אווילית. אשר לטענת קיפוח: בתשי"ד היו החינוך הממלכתי-דתי והחינוך העצמאי 31.4% של התלמידים בחי"נ; הן היסודי ו-17% בבתי-הספר התיכוניים של בוקר; בתשי"ח היו החינוך הממלכתי-דתי והעצמאי 35.7% בבתי-הספר היסודיים ו-27.2% בבתי-הספר התיכוניים. לפי זה יעשה כל אחד את החשבון, מהי מידת הקיפוח לגבי החינוך הדתי.

ולעניין כיתות מעורבות. בחינוך היסודי בבתי-הספר הממלכתיים-דתיים היה עד עתה המצב כלהלן: קרוב לשני שלישים של כיתות החינוך היסודי היו כיתות מעורבות; בחינוך העל-יסודי הממלכתי-דתי היה המצב

שרת מורים בבתי-המדרש למורים. אך משתנים הזמנים ומשתנים הצרכים במערכת החינוך, וחיונית היא היערכות מחדשת בתחום זה של הכשרת מורים. כמה כיוונים לפעולה זו: סמינריונים דו-שנתיים ותלת-שנתיים להכשרת מורים ונגזרות לחינוך היסודי; סמינריונים תלת-שנתיים, שיוקמו מלכתחילה להכשרת מורים בחיטובת-הביניים, בשיתוף של האוניברסיטאות לגבי תכנית הלימודים, רמת המורים למורים, ותכנון של הכביש; הכשרת מורים לחטיבות-הביניים במוסדות להשכלה גבוהה; שינויים מהותיים בהכשרת מורים במוסדות להשכלה גבוהה לחינוך העל-יסודי, ולאחרונה: הקמת מכללות אוניברסיטאיות, מכללות ארבע-שנתיות, שבהן ילמדו מלכתחילה, בהשגה הראשונה, הן את מקצועות ההוראה והן את דרכי הקנייתם של המקצועות הללו בכיתות.

חברת-הכנסת רויאל-נאור תבעה שבספרי לימוד, בפרקים המוקדשים לתולדות המדינה, לא יופלו ארגוני אצ"ל ולח"י לשעבר. בקשר לכך, רצוני להגיד את הדברים האלה: חילוקי הדעות וחילוקי ההשקפות שהתקיימו לפני קום המדינה בין המוסדות הלאומיים וההגנה לבין ארגוני אצ"ל ולח"י - חילוקי-דעות אלה נשטפו בשנים מאז קמה המדינה. חודש לפני פרוץ מלחמת ששת הימים, ביום כ"ח בניסן תשכ"ו, עשרים שנה למות עולי הגרדום, הוצא על-ידי משרד החינוך חוזר מיוחד אל כל מוסדות החינוך. אני מצטט עתה מתוך החוזר: "עשרות שנות מאבקנו על עצמאותנו הלאומית במולדת רצופת פרשיות גבורה של ציבורים, קבוצות ויחידים, בשנות השלטון התורכי ובשנות המנדט הבריטי. בימים אלה מלאו עשרים שנה מאז הועלו לגרדום בכלא עכו ובכלא ירושלים על-ידי השלטון המנדטורי בארץ תשעה מלוחמי אצ"ל ולח"י. כולנו מרכינים ראש בפני רוח גבורתם של עולי הגרדום, מעבר לחילוקי השקפות בין ההגנה, אשר היתה נתונה למרות המוסדות הלאומיים, לבין ארגוני אצ"ל ולח"י. גבורת נפשמם וקרבנם על מזבח העם והמולדת ייחרתו לעד במגילת הלוחמים אשר נפלו על תקומת ישראל. זכרם יועלה בכיתות הגבוהות של בתי-הספר היסודיים ובכל הכיתות של בתי-הספר העל-יסודיים, בשעת המחנך, באחד הימים בסוף חודש אדר".

בדקתי את ספרי-הלימוד שהסתמכה עליו חברת-הכנסת רויאל-נאור, ונתברר לי כי אכן בבדיקה חוזרת ציין המערך של ספרי-הלימוד, שמן הראוי לבדוק את הנושא הזה בכל ספרי-הלימוד, והדבר ייעשה.

חברת-הכנסת זוארץ, אשר תהה בשאלת תפילות ומנהגים בבתי-הספר הממלכתי, הנני להפנות את תשומת-לבכם לכך, שבתכנית הלימודים לבית-הספר הממלכתי, החל בכיתה ב', יש סעיף מיוחד על "הווי ומנהגים" ובו פירוט של תפילות הנלמדות בכל אחת מן הכיתות; בתכנית הלימודים לכיתה ז' יש פירוט על עניינים שיש ללמוד לקראת הבר-מצווה, כגון הנחת תפילין, עלייה לתורה, הסידור על חלקיו, מבנהו ותולדותיו; המורה לטיפוח התודעה היהודית מוציא, בין השאר, חומר הדרכה למורים בעניינים הנוגעים להווי בית-הכנסת, שבת, מועד וזה. והוא מקיים בקביעות ימי השתלמות בנושאים אלה למורים בבית-הספר הממלכתי.

אשר לשאלה שנשאלה בדבר לימוד התלמוד בבתי-

עד עתה כלהלן: שליש או קצת למעלה משליש של הכיתות היה בהן חינוך מעורב; קרוב לשני שלישים בחינוך העל-יסודי הדתי היה מושתת על עקרון חד-מיני. בהרצאתי הבאתי לפניכם את ההסכם בכתב בין נציגי משרד החינוך לבין נציגי החינוך הממלכתי-דתי. בהסכם זה נקבע, כי במקומות בבתי-הספר שיש בהם מסורת של חינוך חד-מיני ימשיכו בכך; בבתי-הספר, שבהם החינוך היה מעורב, ימשיכו בכך. בתשכ"ט פתחנו שמונה חטיבות-ביניים — ארבע חטיבות ממלכתיות וארבע חטיבות ממלכתיות-דתיות — אם כי החינוך הממלכתי-דתי מהווה רק 25%; לקראת תש"ל אמרנו לפנות, לצורך חקמת חטיבות-ביניים, אחד-עשר מבנים של בתי-ספר יסודיים כדי להקים בהם חטיבות-ביניים. בחמישה מתוך אחד-עשר בתי-ספר יסודיים מדובר על פינוי במבנה של חינוך ממלכתי לצורך חטיבה של חינוך ממלכתי-דתי.

עתה רצוני להעיר לחברי-הכנסת פרוש וודיגר לגבי הקינה שלהם על הנוער בארץ, שאין לו כביכול מטרה בחיים, מפני שהוא מתחנך בבתי-הספר הממלכתיים. מורי ורבותי חברי הכנסת, כל אדם מחוץ-לארץ, המבקר בארץ, יהודי או לא יהודי, אחד הרשמים העזים ביותר, שהוא נוטל מכאן, היא התרשמותו מחזונו החיים, משמחת החיים, מרצון החיים של הנוער — רק שיתנו לו לחיות. לא פעם שואלים אותנו: מדוע המאורעות החמורים העוברים על האוניברסיטאות במדינות שונות פוסחים על האוניברסיטאות בישראל? התשובה העיקרית היא: לנוער בארץ יש מטרה בחיים. ואם קיימת תסיסה הגותית בקרב חלקים מן הנוער, אולי בקרב הנוער הטוב ביותר שלנו, על העולם שבו אנו חיים, על עולמנו היהודי, על המתרחש בארץ ובאזור, על מלחמות היהודים, ועל מהות היהדות — תסיסה זו כבוד היא לנוער וכבוד לכל הגורמים המהווים את מערכת החינוך.

חברי-הכנסת פרוש תבע מאתנו בקשר לנוער "חשבון-הנפש". הנכון הוא שבשנים אלו ובימים אלה עושה לעצמו כל אחד ואחד חשבון-הנפש, אך תכנו שונה לגמרי ממה שמתכוון אליו חברי-הכנסת פרוש. נוכח הנוער הזה, על יצירתו, עמידתו וקרבתו, יש מקום לחשבון-הנפש לדורות הבוגרים, כלפי עצמם.

והערה אחרונה: בדיון נשמעו שבחים למשרד החינוך. כל האמת היא כי השבחים הללו גורמים לי מבוכה, כי אני יודע כל-כך הרבה על תאוות בחינוך, שלא באו על סיפוקן. כשקראתי בעתון כי "שר החינוך בהרצאתו דיבר מתוך נחת על מערכת החינוך", חשבתי שלא במתכוון חטא הכותב לאמת. עם כל הערכתי למאמץ הגדול שנעשה על-ידי ציבור המורים והמחנכים, על-ידי הרשויות המקומיות והעוסקים בחינוך, על-ידי עובדי משרד החינוך והתרבות, ועדת החינוך והתרבות של הכנסת המלווה את העבודה שלנו — עם ידיעתי את הישגיה של מערכת החינוך, אני יודע גם את הרגשת אי-הנחת ממה שלא הושג. משרד החינוך משתדל לראות את הדברים בעיניים פקוחות, את מה שכבר הושג ואת מה שעדיין לא הושג, ואולי זו המעלה הגדולה ביותר שאני יכול לייחס למשרד החינוך.

חברי כנסת נכבדים, תודה לכם על האמון וההערכה.

הח"ר י. נבון:

אני מודה לשר החינוך והתרבות.

הישיבה הבאה של הכנסת — ביום ב' הבא בשעה 16.00. ישיבה זו נעולה.

על כך באמת רצוני להתעכב ולשאול: אילו קם עכשיו נביא בישראל, האומנם היה מוכיח את מדינת ישראל, את החברה והאומה בתוכה, כפי שהיה מוכיח בימים מקדם? האם חלה על מדינת ישראל תוכחת הזעם של ישעיהו "שרץ סוררים וחברי גנבים, כולו אוהב שוחד ורודף שלמונים, יתום לא ישפוטו וריב

ענה רצוני להעיר לחברי-הכנסת פרוש וודיגר לגבי הקינה שלהם על הנוער בארץ, שאין לו כביכול מטרה בחיים, מפני שהוא מתחנך בבתי-הספר הממלכתיים. מורי ורבותי חברי הכנסת, כל אדם מחוץ-לארץ, המבקר בארץ, יהודי או לא יהודי, אחד הרשמים העזים ביותר, שהוא נוטל מכאן, היא התרשמותו מחזונו החיים, משמחת החיים, מרצון החיים של הנוער — רק שיתנו לו לחיות. לא פעם שואלים אותנו: מדוע המאורעות החמורים העוברים על האוניברסיטאות במדינות שונות פוסחים על האוניברסיטאות בישראל? התשובה העיקרית היא: לנוער בארץ יש מטרה בחיים. ואם קיימת תסיסה הגותית בקרב חלקים מן הנוער, אולי בקרב הנוער הטוב ביותר שלנו, על העולם שבו אנו חיים, על עולמנו היהודי, על המתרחש בארץ ובאזור, על מלחמות היהודים, ועל מהות היהדות — תסיסה זו כבוד היא לנוער וכבוד לכל הגורמים המהווים את מערכת החינוך.

חברי-הכנסת פרוש וודיגר תבעו את עלבוננו של "עם סגולה". אני שואל: מתי היינו עם סגולה? בתור שאיפה — בהחלט.

פריג'א זוארץ (מפד"ל):

אני חושב, שגם במציאות, במידה מסוימת.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

על כך באמת רצוני להתעכב ולשאול: אילו קם עכשיו נביא בישראל, האומנם היה מוכיח את מדינת ישראל, את החברה והאומה בתוכה, כפי שהיה מוכיח בימים מקדם? האם חלה על מדינת ישראל תוכחת הזעם של ישעיהו "שרץ סוררים וחברי גנבים, כולו אוהב שוחד ורודף שלמונים, יתום לא ישפוטו וריב

הישיבה נעולה בשעה 17.05.

נספחות

א. סדר-היום לשיבות ת"א - ת"ג

- א. שאלחות.
- ב. סקירת שר החינוך והתרבות על פעולות משרדו.
- ג. חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (הסדרי משפט ומינהל - הוראות נוספות), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).
- ד. חוק קביעת שיפוט בענייני החרת נישואין, תשכ"ט-1969 - המשך הדיון ותשובת השר.
- ה. חוק המועצות למוצרי פירות וירקות (ייצור ויצוא), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).
- ו. חוק החוזים האחדים (תיקון), תשכ"ט-1969 (קריאה שנייה ושלישית).
- ז. חוק מס עובון (תיקון מס' 4), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה) - הצעת חבר-הכנסת מ. חוגי.
- ח. הצעות לסדר-היום.
- ט. הצעות חוק של חברי כנסת (דיון מוקדם).
- י. סקירת שר הבריאות על פעולות משרדו - דיון ותשובת השר.
- יא. הקדשת אמצעים לזירוז ועידודה של התפתחות המחקר המדעי (הצעת חבר-הכנסת מ. ביבי) - המשך הדיון.
- יב. סקירת שר הדואר על פעולות משרדו - דיון ותשובת השר.
- יג. תשובת שר השיכון לדיון על פעולות משרדו.
- יד. תשובת סגן שר הפנים לדיון על פעולות משרד הפנים.
- טו. תשובת שר המשטרה לדיון על פעולות משרדו.
- טז. סקירת שר התחבורה על פעולות משרדו; המצב במילי הארץ (הצעת חבר-הכנסת י. בדר וג. האונגר) - דיון משולב.
- יז. חוק סדר הדין הפלילי (תיקון), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה) - הצעת חבר-הכנסת ד. ארזי.
- יח. חוק בתי קברות צבאיים (תיקון), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).
- יט. חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 4), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).
- כ. חוק לתיקון דיני העונשין (בטחון המדינה, יחסי חוץ וסודות רשמיים) (תיקון), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).
- כא. חוק שירות הציבור (הגבלות לאחר פרישה), תשכ"ט-1969 (קריאה שנייה ושלישית).
- כב. חוק הרשויות המקומיות (גימלאות לראש רשות וסגניו) (תיקון), תשכ"ט-1969 (קריאה שנייה ושלישית).
- כג. החלטה בדבר אישור הוראות בצו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 28), תשכ"ט-1969.
- כד. החלטה בדבר אישור הוראות בצו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 29), תשכ"ט-1969.
- כה. חוק אימוץ ילדים (תיקון), תשכ"ט-1968 (קריאה ראשונה).
- כו. חוק לתיקון פקודת בריאות העם (מס' 4), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).
- כז. חוק שעות עבודה ומנוחה (תיקון מס' 2), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).
- כח. חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).
- כט. חוק חוקרים פרטיים ושירותי שמירה, תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).
- ל. הצעות מעשיות להגברת העלייה מארצות הרווחה (הצעת חבר-הכנסת ב. אבניאל).
- לא. שביטות המורים (הצעות חבר-הכנסת א. טיאר, א. אבנרי, י. רפאל וא. רויאל-נאור).
- לב. החלטת ועדת הכנסת בדבר הוספת סעיפים 31, 33 לתקנון הכנסת.
- לג. החלטת ועדת הכנסת בדבר תיקון סעיף 96 לתקנון הכנסת.
- לד. חוק שעות עבודה ומנוחה (תיקון), תשכ"ז-1967 (קריאה ראשונה) - דיון.
- לה. חוק הרשות להשכלה גבוהה (הוראה ומחקר), תשכ"ח-1968 (קריאה ראשונה).
- לו. חוק למניעת הונאה בכשרות, תשכ"ז-1966 (קריאה ראשונה).
- לז. חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס' 26), תשכ"ה-1965 (קריאה ראשונה).
- לח. חוק לתיקון תקנות-שעת-חירום (תשלומי חובה), תשכ"ט-1969 (קריאה שנייה ושלישית).
- לט. חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 6), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).
- מ. חוק מס נסיעות חוץ (תיקון מס' 4), תשכ"ט-1969 (קריאה שנייה ושלישית).

ב. הצעות לסדר-היום לישיבות ת"א-ת"ג

1193. ק. כהנא (פועלי אגודת ישראל): נתיחת גופות מתים בניגוד לחוק.
 1194. י. מ. לוין (אגודת ישראל): קביעת מבקר המדינה כי בבתי-החולים הממשלתיים עובדים על הוראות חוק האנטומיה והפתולוגיה.
 1197. מ. אונא (מפד"ל): ממצאי מבקר המדינה בקשר לנתיחת מתים.
 1232. ח. לנדאו (גח"ל): הסכנה לקיום יהדות ברית-המועצות.

ג. הצעת חוק החוזים האחדים (תיקון), תשכ"ט-1969

1. **הוספת סעיף 2א**
 בחוק החוזים האחדים, תשכ"ד-1964 (* (להלן - החוק העיקרי), אחרי סעיף 2 יבוא:
2א. בקשה לביטול חוזה אחד
 היועץ המשפטי לממשלה רשאי לפנות למועצה ולבקש שתבטל תנאי מגביל בחוזה אחד שספק מתקשר בו עם לקוחות, ורשאים לפנות כאמור, בהסכמת היועץ המשפטי לממשלה, המועצה הישראלית לצרכנות וכל אירגון של לקוחות שהיועץ המשפטי לממשלה אישר אותו לעניין זה.
 2. **תיקון סעיף 3**
 בסעיף 3 לחוק העיקרי תימחק המלה "אישור".
 3. **תיקון סעיף 4**
 בסעיף 4 לחוק העיקרי, במקום כותרת השוליים יבוא "סייג לבקשה" ובכל מקום בו נאמר "לבקשת אישור" יבוא "לבקשה לפי חוק זה".
 4. **תיקון סעיף 5**
 האמור בסעיף 5 לחוק העיקרי יסומן "א" ואחריו יבוא:
 "ב) הוגשה בקשה לפי סעיף 2א, רשאית המועצה - לאחר ששמעה את המבקש ואת הספק ולאחר שנתנה לכל אדם שנקבע כמשיב על-פי התקנות הודמנות להשמיע טענותיו - לבטל את התנאי המגביל שבחוזה או לא לבטלו.
 (ג) בבקשה לפי סעיף 2א רשאי אירגון ספקים
 5. **הוספת סעיף 14א**
 אחרי סעיף 14 לחוק העיקרי יבוא:
14א. הודעה ליועץ המשפטי לממשלה
 נטענה במשפט אזרחי שבין ספק לבין אחד מלקוחותיו טענה נגד תנאי מגביל בחוזה אחד שביניהם, יביא בית-המשפט את הדבר לידיעת היועץ המשפטי לממשלה.
 6. **תיקון סעיף 8**
 בסעיף 8 לחוק העיקרי, אחרי "היועץ המשפטי לממשלה" יבוא "הספק, אירגון ספקים כאמור בסעיף 5(ג)".
 7. **תיקון סעיף 11**
 בסעיף 11 לחוק העיקרי, אחרי "סירבה לאשרו" יבוא "או ביטלה אותו", ואחרי "יפגע הסירוב" יבוא "או הביטול".
 8. **הוספת סעיף 14**
 אחרי סעיף 14 לחוק העיקרי יבוא:
14א. הודעה ליועץ המשפטי לממשלה
 נטענה במשפט אזרחי שבין ספק לבין אחד מלקוחותיו טענה נגד תנאי מגביל בחוזה אחד שביניהם, יביא בית-המשפט את הדבר לידיעת היועץ המשפטי לממשלה.

הסתייגות לחוק הנ"ל

- לסעיף 4
 ש. שפירא וב. אזניה מציעים:
 בסעיף קטן (ב), במקום "לא לבטלו" יבוא "לאשרו".

ד. החלטה בדבר אישור הוראות המגדילות או המטילות מס קנייה

- בהתאם לסעיף 3(ב) לחוק מס קנייה (סחורות ושירותים), תשי"ב-1952¹, וסעיף 2(א) לחוק מסי מכס ובלו (שינוי תעריף), תש"ט-1949², מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו מס קנייה (סחורות

(* ס"ח תשכ"ד, עמ' 58.

¹ ס"ח תשי"ב, עמ' 344; תשכ"ב, עמ' 44.

² ס"ח תש"ט, עמ' 154; תש"ד, עמ' 18.

³ ק"ת 2396, תשכ"ט, עמ' 1536.

ה. החלטה בדבר אישור הוראות המגדילות או המטילות מס קנייה

ושירותים). (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 29), תשכ"ט-1969³, שכתוצאה מהן מוגדל מס קנייה או מוטל מס קנייה על סחורה שהיתה פטורה ממנו.

בהתאם לסעיף 3(ב) לחוק מס קנייה (סחורות ושירותים) תשי"ב-1952¹, וסעיף 2(א) לחוק מס מכס ובלו (שינוי תעריף), תש"ט-1949², מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו מס קנייה (סחורות

ו. הצעת חוק לתיקון תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), תשכ"ט-1969

(2) במקום תקנת משנה (א) יבוא:

"(א) מוצרים שיוצרו בישראל והם מיוצאים לחוץ-לארץ, יושב ההיטל ששולם על הטובין ששימשו בייצורם, למעט היטל המוטל לפי צו על טובין כשהם מיועדים ליצוא ומיוצאים."

1. תיקון תקנה 18

בתקנה 18 לתקנות-שעת-חירום (תשלומי חובה), תשי"ב-1958 -

(1) במקום כותרת השוליים יבוא:

"הישבון ביצוא טובין ששימשו בייצור";

ז. הצעת חוק הרשויות המקומיות (גימלאות לראש רשות וסגניו) (תיקון), תשכ"ט-1969

33. חישוב שנת גיל

בחישוב שנת גיל לעניין חוק זה יראו עודף של שנה העולה על 180 יום - כשנה, ואילו עודף של שנה שאינו עולה על 180 יום לא יובא בחשבון."

3. תיקון סעיף 4

בסעיף 4 לחוק העיקרי, אחרי "לפי סעיף 3" יבוא "או סעיף 3א".

4. תיקון סעיף 5

בסעיף 5 לחוק העיקרי, בפיסקה (1), במקום "שישים" יבוא "חמישים וחמש".

5. הוספת סעיפים 35-א5

אחרי סעיף 5 לחוק העיקרי יבוא:

"35א. דין סגן ראש רשות שבהן כראש רשות מי שבהן כסגן ראש רשות בשעה שחדל לכהן, אך כיהן כראש רשות שלוש שנים לפחות, תהיה משכורתו הקובעת כאילו היה ראש רשות בשעה שחדל לכהן.

35. ראש רשות שוויתר על משכורתו

ראש רשות, שערב חדלו לכהן לא קיבל משכורת משום שוויתר עליה, יהיה זכאי לקיצבה והיא תחושב לפי משכורתו הקובעת אילו לא ויתר כאמור."

6. החלפת סעיף 6

במקום סעיף 6 לחוק העיקרי יבוא:

"6. דין אשה ראש רשות

לגבי אשה שבהנה כראש רשות יבוא לעניין סעיפים 2 ו-5 "ארבעים" במקום "ארבעים וחמש", "ארבעים וחמש" במקום "חמישים", ו"חמישים" במקום "חמישים וחמש".

1. החלפת סעיף 2

במקום סעיף 2 לחוק הרשויות המקומיות (גימלאות לראש רשות וסגניו), תשי"ט-1959³ (להלן - החוק העיקרי), יבוא:

"2. זכות לקיצבת מרישה

ראש רשות שחדל לכהן זכאי לקיצבת מרישה אם נתקיים בו אחד מאלה:

(1) הוא בן ארבעים וחמש ומעלה וערב חדלו לכהן היה ראש רשות לאחר שבהן כראש רשות עשר שנים לפחות;

(2) הוא בן חמישים ומעלה וערב חדלו לכהן היה ראש רשות לאחר שבהן כראש רשות שש שנים לפחות;

(3) הוא למטה מבן חמישים וערב חדלו לכהן היה ראש רשות לאחר שבהן כראש רשות שש שנים לפחות, אלא שוועדה רפואית, לפי סעיף 30, קבעה כי בגלל מצב בריאותו אין הוא מסוגל להשתכר כדי מחייתו, ואין לו מקור הכנסה אחר כדי מחייתו."

2. הוספת סעיפים 3א-33

אחרי סעיף 3 לחוק העיקרי יבוא:

"3א. שירות קודם כעובד הרשות

לעניין קביעת שיעור הקיצבה לפי חוק זה תצורף מחצית תקופת שירותו של ראש הרשות כעובד אותה רשות שקדמה לבחירתו למועצת הרשות ואשר נסתיימה תוך שנה שלפני בחירתו כחבר המועצה, ובלבד שהוחזר, בהתאם לסדרים ותנאים שקבע שר הפנים, כל סכום ששולם לו עם מרישתו משירותו ברשות.

¹ ס"ח תשי"ב, עמ' 344; תשכ"ב, עמ' 44.

² ס"ח תשי"ט, עמ' 154; תש"ד, עמ' 18.

³ ק"ת 2396, תשכ"ט, עמ' 1537.

⁴ ס"ח תשכ"ד, עמ' 175; תשכ"ו, עמ' 31; תשכ"ז, עמ' 21; תשכ"ח, עמ' 157.

⁵ ס"ח תשי"ט, עמ' 211.

7. הוספת סעיף 6

אחרי סעיף 5ב לחוק העיקרי יבוא:

"6. חישוב המשכורת הקובעת במשכורת חלקית
בחישוב משכורתו הקובעת של ראש רשות, שקיבל משכורת חלקית בכל תקופת כהונתו או בחלק ממנה, יחולו הוראות מיוחדות אלה:

(1) קיבל ראש הרשות משכורת חלקית, ששיעור חלקיותה לא נשתנה כל תקופת כהונתו, תהא משכורתו הקובעת ביום פלוני - המשכורת, לרבות התוספות הקבועות, המגיעה באחד לחודש שבו חל אותו יום לראש רשות שדרגת משכורתו כדרגה שהיתה לראש הרשות ערב פרישתו, כפול בשיעור האמור;

(2) קיבל ראש הרשות משכורת חלקית, ששיעור חלקיותה נשתנה מתקופה לתקופה, תהא משכורתו הקובעת ביום פלוני - המשכורת המגיעה כאמור בפיסקה (1) כפול בממוצע המשוקלל של שיעורי משכורתו בתקופות השונות של כהונתו; הוראה זו תחול גם לגבי התקופות שבהן קיבל ראש הרשות משכורת מלאה;

(3) עלתה תקופת כהונתו של ראש הרשות על 210 חודשים, יחושב הממוצע המשוקלל לפי פסקה (2) לפי שיעורי המשכורת ב-210 החודשים הנחלים לו ביותר;

(4) ראש רשות שוויתר על משכורתו או על חלק ממנה יראו, לעניין סעיף זה, כאילו לא ויתר."

8. תיקון סעיף 7

בסעיף 7 לחוק העיקרי, אחרי "ממשכורתו החודשית" יבוא "או ממשכורתו האחרונה, לפי הסכום הגבוה יותר".

9. תיקון סעיף 8

בסעיף 8 לחוק העיקרי, במקום "חוך שנה" יבוא "תוך שנתיים".

10. תיקון סעיף 13

בסעיף 13 לחוק העיקרי, בסופו יבוא:

"היתה קיצבה זו 50% מהמשכורת האחרונה של ראש הרשות או עלתה עליה, ישולם לשאידיס גם מענק בסכום שהוא פי שניים-עשר מהמשכורת האחרונה ששולמה לנפטר, בניכוי 5% מהמענק בעד כל אחוז שבו עלתה הקיצבה האמורה על 50% מהמשכורת האחרונה".

11. החלפת סעיף 14

במקום סעיף 14 לחוק העיקרי יבוא:

"14. גימלאות לשאידי ראש רשות שנפטר לאחר 4 שנות כהונה

ראש רשות שנפטר לאחר שכהן ארבע שנים לפחות, אך לא יותר משש שנים, יראוהו לעניין סעיף 13 כאילו כיהן שש שנים והוא זכאי לקיצבה לפי סעיף 2, ואם לא הגיע בשעת פטירתו לגיל 50, יראוהו לעניין זה כאילו הגיע לגיל 50".

12. תחילה

הזכות לפי חוק זה לקבל גימלה, או לקבל גימלה שונה מזו שהיה אדם זכאי לה ערב תחילתו של חוק זה, תחילתה ביום קבלת חוק זה בכנסת.

הסתיוגויות לחוק הנ"ל**לסעיף 5****ד. מתל מציע:**

בסעיף 5ב, במקום המלים "משום שוויתר עליה" יבוא "לפי הוראת כל דין".

לסעיף 6**מ. ת. שטרן מציע:**

במקום הסעיף יבוא:

"6. ביטול סעיף 6

סעיף 6 לחוק העיקרי - בטל."

לסעיף 8**מ. ת. שטרן מציע:**

בסוף הסעיף יוסף: "או סכום שהוא 80% מה-

ת. הצעת חוק בריאות העם (סימון שימורי מזון ותרופות), תשכ"ט-1969

(הוגשה על-ידי חבר הכנסת ש. מיקוניס)

1. הגדרות

בחוק זה -

"מזון" - כל דומם, צומח או מוצר, הנועדים לשמש מאכל או משקה לבני-אדם, או העשויים לשמש לייצור מאכל או משקה כאמור;

"שימורי מזון" - מזון שנאצר או נמזג למיכל לאחר שעבר טיפול על מנת לאפשר שמירתו;

"תרופה" - לרבות כל חומר הנועד לשמור על בריאותו של אדם או למנוע מחלות;

"מיכל" - לרבות פת, פחית, קופסה, שק, שקיק, בקבוק, צנצנת וכיוצא באלה;

"ייצור" - לרבות אריזה ומזיגה.

2. חובת סימון

מי שמייצר שימורי מזון או תרופות חייב לסמן על

- 7. ביצוע ותקנות**
שר הבריאות ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי להתקין תקנות בכל דבר הנוגע לביצועו.
- 8. תחילה**
תחילתו של חוק זה כתום שישה חודשים מיום קבלתו בכנסת.
- דברי הסבר**
תנאי האקלים הסוב-טרופי של ישראל, קיום מפ-לים של הזנה ציבורית לילדינו במוסדות החינוך ולהמוני מבוגרים במפעלים אחרים, וכן ריבוי הצריכה הפרטית, כל אלה גורמים להגדלת תעשיית המזון ולריבוי סוגי שימורי המזון. כן מתפתחת בארצנו תעשיית תרופות ניכרת, אם כי במידה זו או זו נמשך גם יבוא התרופות מחוץ-לארץ.
- מצב זה מחייב פיקוח נמרץ מצד הממשלה על טיב המזון המשומר וטריטותו, על טיב התרופות המקומיות והמיובאות ועל מיגבלות השימוש בהן. הצעת חוק זה, חוק בריאות העם (סימון שימורי מזון ותרופות), באה למלא את החסר ולהבטיח את היסודות המשפטיים להבטחת הפיקוח של המדינה על שימורי המזון ועל התרופות. פיקוח זה הוא חלק בלתי-נפרד מחובת המדינה לדאוג לבריאות הציבור.
- בחוק הקיים אין הוראות מספיקות בעניין הגדון ולכן בא החוק המוצע לחייב כל יצרן של שימורי מזון ותרופות לסמן עליהם נתונים בדבר הרכבם, תאריך ייצור, רם, הוראות לשימוש בהם וכיוצא באלה (סעיף 2); כן יאסור החוק המוצע מכירת מוצרים אלה שאינם מסומנים כאמור (סעיף 3) וקובע עונשין על מי שאינו ממלא אחר הוראות אלה (סעיף 5).
- פני המיכל באותיות ברורות ובצורה בולטת את כל אלה:
- (1) החמרים שמהם מורכב התוצר וכמויות חמרים אלה;
 - (2) תאריך הייצור;
 - (3) התאריך האחרון שבו התוצר ראוי לשימוש;
 - (4) הוראות לשימוש;
 - (5) הוראות לשמירת התוצר, הן לפני פתיחת המיכל והן לאחריו;
 - (6) שמו של היצרן וכתובתו.
- 3. איסור מכירה ללא סימון**
לא ימכור אדם שימורי מזון או תרופות אם אינם מסומנים כאמור בסעיף 2.
- 4. סמכות לפטור**
שר הבריאות רשאי, בתקנות, לפטור סוגי שימורי מזון או סוגי תרופות מסויימים מחובת הסימון לפי סעיף 2, כולה או מקצתה, אם הוא סבור כי הדבר לא יסכן את בריאות הציבור.
- 5. עונשין**
העובר על הוראות סעיפים 2 או 3 דינו מאסר שלושה חודשים או קנס 10,000 לירות.
- 6. שמירת חוקים**
הוראות חוק באות להוסיף על הוראות דינים אחרים ולא לגרוע מהן.

ט. הצעת חוק מס נסיעות חוץ (תיקון מס' 4), תשכ"ט-1969

- 1. תיקון סעיף 3**
בסעיף 2(ב) לחוק מס נסיעות חוץ, תשי"א-1950¹, במקום "150 לירות" יבוא "350 לירות".

י. הצעת חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון), תשכ"ט-1969

(הוגשה על-ידי חבר-הכנסת י. רפאל)

- 1. הוספת סעיף 9(ד)**
בסעיף 9 לחוק ההתגוננות האזרחית, תשי"א-1951², אחרי סעיף קטן (ג) יבוא:
- (ד) חבר הג"א, כשהוא בתפקיד, רשאי במקום אסיפה, כמשמעותו בחוק הבטיחות במקומות ציבוריים, תשכ"ג-1962³, לתת כל הוראה המתקבלת על הדעת כדרישה לשמירתם או להצלתם של חיי אדם במקום אסיפה או בקרבתו.
- דברי הסבר**
שופטת השלום בתל-אביב, מרת עדנה שצקי, קבעה
- באחרונה בפסק-דין, שלפקחי הג"א, העומדים בפתח בתי-הקולנוע, אין סמכות לבדוק תיקים וחבילות של הנכנסים לקולנוע ואין חובה לצית להם.
- השופטת קובעת, שבסעיף 9 בחוק ההתגוננות האזרחית, הקובע את סמכויותיהם של פקחי הג"א, אין דבר וחצי דבר על בדיקת תיקים או ארנקים או אפילו חובת ציות כללית יותר. חלל משפטי זה שבחוק ההתגוננות האזרחית טעון תיקון מיידי, כדי שפקחי הג"א העומדים על משמרתם יוכלו למלא את תפקידם כיאות.

¹ ס"ח תשי"א, עמ' 12; תשי"ג, עמ' 104; תשכ"א, עמ' 54; תשכ"ב, עמ' 38.
² ס"ח תשי"א, עמ' 78.
³ ס"ח תשכ"ג, עמ' 2.

יא. מסקנות ועדת הפנים בעניין השריפה בנמל התעופה לוד

3. ביום י"ט בכסלו תשכ"ט (10 בדצמבר 1968) העלו חברי-הכנסת מ. אונא, י. גולן ור. צברי בשלוש הצעות (נפרדות) לסדר-היום את הנושא דלעיל על סדר-יומה של הכנסת. הכנסת החליטה להעביר את העניין לדיון בוועדה. ועדת הכנסת העבירה את הנושא לוועדת הפנים. ועדת הפנים דנה בעניין בארבע ישיבות ושבעה בהן את שר התחבורה, את המנהל הכללי של משרד התחבורה, את ראש מינהל התעופה האזרחית ואת המנהל הכללי של משרד הפנים.
 4. עם השלמת בית-הנתיבות ייקבעו במקומות רגישים מיתקני אתראה נגד שריפה, ייעשו סידורים לחסימת תעלות מיוג האוויר ויותקנו מיתקני כיבוי אוטו-מטיים.
 5. בקביעת סדרי הבטיחות בנמל התעופה לוד גלקחו ונלקחים בחשבון הנסיון והתקנים המקובלים בעולם.
 6. הושלם ציוד מכוניות הכיבוי בנמל התעופה לוד כפי שמוחייב הטיפול בדליקות במבנים.
 7. בתיאום עם מפקח כבאות ארצי עושים לשיפור רמתם של הכבאים בכל הנוגע למניעת דליקות במבנים וכיבויין.
 8. נערכות השתלמויות לעובדי נמל התעופה לוד על מנת שיוכלו לסייע בשעת הצורך במקרה שריפה.
 9. נתמנה מנהל קבוע לנמל התעופה לוד והוא מופקד על ניהול כל ענייני הנמל - התפעול, האחזקה, הבינוי והפיתוח.
 10. נקבע מהנדס בנמל התעופה לוד האחראי על ענייני בטיחות.
 11. נתקבל קצין צה"ל מנוסה בנושא הכבאות כמפקד כבאי נמל התעופה לוד.
 12. הוועדה רשמה את כל פעולות מינהל התעופה בנושא המדון ודורשת כי תהיה הקפדה מלאה על ביצוען.
 13. הוועדה מציינת בהערכה, כי למרות הקשיים שנגזרו לא חלו שיבושים בלוח הזמנים. התנועה התגלה כסדרה, עבודות שיקום שלב א' של בית-הנתיבות הושלמו במועד ואולם הנוסעים היה מוכן לקראת עונת התיירות.
- ועדת הפנים הביאה את ממצאיה לפני מליאת ועדת הפנים. הוועדה רשמה לפנייה את הודעת שר התחבורה מיום כ' בחשוון תשכ"ט (11 בנובמבר 1968), בה נוסד שהוא מאמץ את דו"ח ועדת החקירה לבדיקת השריפה שפרצה בנמל התעופה לוד ביום ב' בחשוון תשכ"ט (24 באוקטובר 1968), וכי יעשה בהקדם כדי ליישם המלצות ועדת החקירה.
- בהתאם להודעת משרד התחבורה בוצעו הדברים הבאים:
1. נקבעו נוהלי עבודה לגבי עבודות אחזקה ופיתוח בכל הנוגע לאפשרות של התלקחות אש, ואלה הוכאו לידיעת כל הנוגעים בדבר.
 2. נקבע הסדר קבע עם המחלקה לחקר הבנייה בטכניון העברי בחיפה, שלפיו יקבלו חמרי הבנייה, שמשם תמשיך בהם בנמל התעופה לוד, אישור מראש המחלקה, לרבות אישור בדבר עמידות החמרים בפני אש.

יב. מסקנות ועדת הפנים בעניין יחס משרדי הממשלה לבעיותיה של המועצה המקומית חצור

- ועדת הפנים הגיעה למסקנות הבאות:
- א. ועדת הפנים רואה צורך דחוף במציאת מקורות תעסוקה מתאימה ויוצרת ליוצאי צבא ונוער מקי-מי מובטל.
 - ב. ועדת הפנים סבורה, כי יש להמשיך את ההכשרה המקצועית בחצור כדי להכשיר את הקרקע להרחבת מפעלי התעשייה הקיימים והקמת מפעלים חדשים, ומקדמת בברכה את הודעת נציגי משרד העבודה כי ניתן עידוד הולם למעוניינים בהשגת תלמות מקצועית.
 - ג. ועדת הפנים מציינת בסיפוק, כי משרד המסחר והתעשייה עושה מירב המאמצים לפיתוח תצור על-ידי עידוד מפעלי תעשייה קיימים והקמת מפעלים חדשים.
- בישיבת הכנסת ביום י"ג באב תשכ"ח (7 באוגוסט 1968) העלו חברי-הכנסת מ. ידיר, מ. בן-פורת ות. טובי שלוש הצעות (נפרדות) בעניין הנוכח לעיל על סדר-יומה של הכנסת. מליאת הכנסת החליטה על העברת הנושאים לוועדת הפנים.
- בגלל אופיין האחדיד שילבה הוועדה את הדיונים בשלוש ההצעות ודנה בדבר במשותף. הוועדה שמעה את סגן שר הפנים ואת הממונה על מחוז הצפון, את נציגי משרד השיכון, משרד המסחר והתעשייה, משרד החינוך והתרבות ומשרד העבודה, וכן את ראש המועצה המקומית חצור ואת נציג מועצת הפועלים המקומית.
- בטרם התחילה הוועדה את דיוניה באה בעיית אספקת המים לעיירה על פתרונה. הוועדה התרכזה בדיוניה בשלושה נושאים, שנראו לה חשובים לפתרון הבעיות העיקריות של המקום, והן תעסוקה, חינוך ושיכון.

פיסית וגפשית ממקום מגוריהם, ורושמת לפניה את הודעת משרד החינוך והתרבות כי בית-הספר האמור אכן יוקם בעתיד הקרוב.

ד. ועדת הפנים סבורה כי יש לעודד מסיימי בית-ספר תיכון להמשיך לימודיהם הגבוהים על-ידי מילגות והטבות אחרות.

ה. ועדת הפנים סבורה כי יש לעודד יישובם של מורים ומחנכים, עובדים סוציאליים, מחנכסנים ורופאים במקום, תוך מתן הקלות מירביות למעוניינים בכך.

ו. ועדת הפנים קובעת שיש לבדוק בצורה יסודית את אפשרות איחוד ראש-פינה עם חצור, דבר העשוי להביא בעקבותיו ברכה לשני הישובים.

ז. ועדת הפנים מציינת את פעולת משרד השיכון לשיפור תנאי הדיור בחצור וממליצה להגביר מגמה זו תוך שימת דגש מיוחד בהקלת מצוקת שיכון של משפחות מרובות ילדים.

ח. ועדת הפנים רואה בחיוב את פעולת משרד הפנים בכל הנוגע לעזרה בתקציבי המועצה המקומית ובהדרכת עובדיה ונציגיה בניהול העניינים המוגיי-ציפליים.

ט. ועדת הפנים סבורה שיש מקום לפיתוח מבני ציבור קיימים ובניית מבנים נוספים, כגון מועדוני נוער וכדומה, כדי למנוע התגודדות נוער ברחובות.

י. ועדת הפנים רואה צורך בהקמת בית-ספר תיכון מקיף בחצור כדי למנוע נדידת נערים מקומיים למוסדות חינוך מחוץ למקום, דבר העלול לנתקם

סיכום הישיבות

- ישיבה ת"א (כ"ג בסיון תשכ"ט - 9 ביוני 1969)**
- ה. יו"ר - ק. לוז; א. בן-אליעזר; ד. נצר.
- א. יושב-ראש הכנסת ק. לוז העלה את זכרו של ער ז'בוטינסקי ז"ל.
- ב. שר-המשפטים י. ש. שפירא הביא לקריאה ראשונה חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (הס-דרי משפט ומינהל - הוראות נוספות), תשכ"ט-1969. בוויכוח השתתפו: א. חביבי, ש. תמיר. שר המשפטים השיב למתווכחים.
- הוחלט: להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.
- ג. בהמשך הדיון על חוק קביעת שיפוט בענייני התרת נישואין, תשכ"ט-1969, קריאה ראשונה, השתתף ש. כהן-צידון. שר-המשפטים י. ש. שפירא השיב למתווכחים.
- הוחלט: להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.
- ד. השר י. גלילי השיב על 25 שאלות של חברי הכנסת: ש. ארבל-אלמולינו, מ. ביבי, א. אבנרי, נ. פלד, ש. תמיר, א. שוסטק, ש. כהן-צידון, א. ור-דיגר, מ. בן-פורת, ד. צברי.
- שר-המשטרה א. ששון, השיב על 8 שאלות של חברי הכנסת: א. אבנרי, ש. י. גרוס, ש. כהן-צידון, א. חביבי, ג. האונגר, ש. ארבל-אלמולינו, א. טיאר.
- ה. מזכיר הכנסת ח. ליאור הדיע על המסמכים שהגוהו על שולחן הכנסת.
- ו. שר-החינוך והתרבות ז. ארן מסר סקירה על פעו-לות משרדו. בוויכוח השתתפו: מ. פרוש, ד. צברי, א. רויאל-נאור, פ. זוארק, ד. הקטין, ג. אליעד, ש. תמיר, א. ידלין, א. חביבי, א. ורדיגר, ב. עזיאל, ד. ארזי, י. תמיר.
- ישיבה תי"ב (כ"ד בסיון תשכ"ט - 10 ביוני 1969)**
- היו"ר - ק. לוז; ד. הקטין.
- א. מ. אונא (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) הביא לקריאה שנייה חוק החוזים האחדים (תיקון), תשכ"ט-1969. בוויכוח השתתפו: שר-המשפטים י. ש. שפירא וחבר-הכנסת ב. אזניה. מ. אונא השיב למתווכחים.
- הוחלט: לקבל את החוק.
- ב. שר-המשפטים י. ש. שפירא הביא לקריאה ראשונה חוק המועצות למוצרי פירות וירקות (ייצור ויצוא), תשכ"ט-1969.
- ג. שר-המשפטים י. ש. שפירא הביא לקריאה ראשונה חוק אימוץ ילדים (תיקון), תשכ"ט-1968. בוויכוח השתתף ש. כהן-צידון.
- ד. מ. חוני (בשם ועדת הכספים) הביא לקריאה רא-שונה חוק מס עובון (תיקון מס' 4), תשכ"ט-1969. בוויכוח השתתפו: ש. ז. אברמוב, ש. תמיר. מ. חוני השיב למתווכחים.
- הוחלט: להעביר את החוק לוועדת הכספים.
- ה. י. קרגמן (יו"ר ועדת הכספים) הביא לקריאה שנייה חוק לתיקון תקנות-שעת-חירום (תשלומי חובה), תשכ"ט-1969.
- הוחלט: לקבל את החוק.
- ו. בהמשך הדיון על סקירת שר החינוך והתרבות על פעולות משרדו השתתפו: ד. נצר, א. רימלט.
- ח. מ. סורקיס (יו"ר ועדת הפנים) הביא לקריאה שנייה חוק הרשויות המקומיות (גימלאות לראש רשות וסגניו) (תיקון), תשכ"ט-1969. בוויכוח השתתפו: ד. פתל, מ. ח. שטרן, מ. סורקיס השיב למתווכחים.
- הוחלט: לקבל את החוק.
- ט. סגן שר האוצר צ. דינשטיין הביא לקריאה ראשונה חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 6), תשכ"ט-1969.
- י. בהמשך הדיון המשולב בסקירת שר התחבורה על פעולות משרדו ובמצב בנמלי הארץ השתתפות: א. אנקוריון, א. בהיר.
- ישיבה תי"ג (כ"ה בסיון תשכ"ט - 11 ביוני 1969)**
- היו"ר - א. תלמי; ד. נצר; י. גבון.
- א. מזכיר הכנסת ח. ליאור הדיע על המסמכים שהגוהו על שולחן הכנסת.
- ב. סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין השיב על 13 שאלות של חברי הכנסת: ש. תמיר, א. טיאר, ד. צברי, ש. כהן-צידון, ג. אליעד, ד. ארזי, א. חביבי, א. ורדיגר, א. אבנרי.
- סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר השיב על 3 שאלות של חברי הכנסת: ד. ארזי, ש. י. גרוס.
- ג. ק. כהנא, ש. לורנץ ומ. אונא הגישו הצעות (נפר-דות) לסדר-היום בדבר ניתוחי מתים תוך עבירה על חוק האנטומיה והפתולוגיה. שר-הבריאות י. ברזילי השיב להצעות. ש. תמיר הציע להעביר את העניין לוועדה. שר הבריאות השיב לו.
- הוחלט: להסיר את העניין מסדר-היום.
- ד. ש. מיקוניס הגיש הצעת חוק בריאות העם (סימון שימודי מזון ותרופות), תשכ"ט-1969. שר הברי-אות השיב להצעה.
- הוחלט: להעביר את הצעת החוק לוועדת השירו-תים הציבוריים.
- ה. בהמשך הדיון על סקירת שר הבריאות על פעולות משרדו השתתפו: א. טיאר, א. לין. שר-הבריאות י. ברזילי השיב למתווכחים.
- ו. י. קרגמן (יו"ר ועדת הכספים) הביא לקריאה שנייה חוק מס נסיעות חוץ (תיקון מס' 4), תשכ"ט-1969.
- הוחלט: לקבל את החוק.

- ז. השר מ. בגין חשיב על 3 שאילתות של חברי הכנסת: י. תמיר, ש. מיקוניס, ח. לנדאו.
- שר-החוץ א. אבן השיב על 43 שאילתות של חברי הכנסת: א. שוסטק, ג. פלד, ש. תמיר, ש. מיקוניס, י. תמיר, מ. סרדינס, ח. לנדאו, ד. לוי, ג. אליעד, א. ורדיגר, א. אבנרי, ש. כהן-צידון, ש. ארבלי-אלמוז-לינו, א. טיאר, ג. האוזנר, ר. ארזי.
- ח. לנדאו הגיש הצעה לסדר-היום בדבר הסכנה לקיום יהדות ברית-המועצות. שר-החוץ א. אבן השיב להצעה.
- הוחלט: לקיים דיון על העניין במליאת הכנסת.
- ט. י. רפאל הגיש הצעת חוק להתגוננות האזרחית (תיקון), תשכ"ט-1969. סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר השיב להצעה.
- הוחלט: להעביר את הצעת החוק לוועדת החוץ והבטחון.
- י. בהמשך הדיון על סקירת שר הפנים על פעולות משרדו השיב סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר-למת-ווכחים.
- יא. בהמשך הדיון על סקירת שר החינוך והתרבות על פעולות משרדו השיב שר-החינוך והתרבות ז. ארן למתווכחים.

תיקון טעות

חוברת כ"ג (מושב רביעי)

עמ' 2285, הודעת יושב-ראש הכנסת טור א', שורות 7-6 מלמטה: במקום "חוק לתיקון פקודת התח-בורה" צ"ל "חוק לתיקון פקודת החברות" וכו'.